

# OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK VAN HET HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (september 1989 – juli 1990) <sup>1</sup> (tweede deel)

## 10. Landbouw en visserij

– Zie het arrest van 21 september 1989 (zaak 68/88, Commissie t. Helleense Republiek) in de rubriek *Institutioneel recht – Eigen middelen van de Gemeenschap*.

– In antwoord op prejudiciële vragen van het Finanzgericht Hamburg verklaarde het Hof in een arrest van 27 september 1989 (zaak 37/88, Rheinkrone-Kraftfutterwerk Gebr. Hübers GmbH & Co t. HZA Hamburg-Jonas) voor recht dat art. 30, lid 3 van Vo nr. 1371/81 van de Commissie van 19 mei 1981 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de monetaire compenserende bedragen (mcb's) aldus moet worden uitgelegd, dat onder «mengsels» moeten worden verstaan alle produkten bestaande uit twee of meer stoffen, ongeacht hun tariefindeling, en dat dit art. 30, lid 3 verder ook zo moet worden uitgelegd dat het betrekking heeft op mengsels vallende onder de hoofdstukken 2, 10 of 11 van het GDT (Gemeenschappelijk Douanetarief), ook indien sommige componenten van die mengsels onder een ander hoofdstuk van het GDT vallen.

– Het Hof stelde in een arrest van 5 oktober 1989 (zaak 290/87, Commissie t. Nederland), op verzoek van de Commissie overeenkomstig art. 169 EEG-Verdrag, vast, na o.a. te hebben overwogen dat het verzoekschrift op dezelfde gronden en middelen moet zijn gebaseerd als het met redenen omkleed advies en dat de Commissie de gestelde inbreuk op het Gemeenschapsrecht dient aan te tonen en zich daarbij niet kan baseren op één of ander vermoeden, dat door in 1985 voor bepaalde bestanden de visserij niet tijdig te sluiten, Nederland de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens art. 10, lid 2 van Vo nr. 2057/82 van de Raad van 29 juni 1982 houdende vaststelling van bepaalde maatregelen voor controle op de activiteiten van visserijvaartuigen uit de Lid-Staten.

– Het Hof verwierp in een arrest van 19 oktober 1989 (gev. zaken 258/87, 337/87 en 338/87, Italiaanse Republiek t. Commissie) na een grondig onderzoek van de door Italië aangevoerde middelen, de drie door de Italiaanse Republiek op grond van art. 173, lid 1 EEG-Verdrag ingestelde beroepen tot nietigverklaring van een aantal beschikkingen van de Commissie betr. de goedkeuring van de door Italië uit hoofde van de begrotingsjaren 1983, 1984 en 1985 ingediende rekeningen voor de door het EOGFL, afdeling Ga-

rantie, gefinancierde uitgaven, voor zover deze beschikkingen bepaalde bedragen betr. deze drie begrotingsjaren niet ten laste van het EOGFL hebben gebracht.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 14 november 1989 (gev. zaken 6 en 7/88, Spanje en Frankrijk t. Commissie), op verzoek van Spanje en Frankrijk overeenkomstig art. 173, lid 1 EEG-Verdrag, Vo nr. 3151/87 van de Commissie van 22 oktober 1987 inzake de vangstaangiften van vaartuigen die de vlag van een Lid-Staat voeren en in de visserijzones van ontwikkelingslanden de visserij uitoefenen, nietig. Het Hof stelde dat, rekening houdende met het opzet en doel van Vo nr. 170/83 van de Raad van 25 januari 1983 tot instelling van een communautaire regeling voor de instandhouding en het beheer van visbestanden en van Vo nr. 2241/87 van de Raad van 23 juli 1987 houdende vaststelling van bepaalde maatregelen voor controle op de visserijactiviteit, daaruit moet worden afgeleid dat de Commissie niet bevoegd was om op grond van art. 10 van Vo nr. 2241/87 een aantal bepalingen van art. 5-9 van laatstgenoemde verordening ook toe te passen op bestanden waarvoor geen TAC of quotum werd vastgesteld en waarop in de maritieme wateren onder soevereiniteit of jurisdictie van de ontwikkelingslanden, op grond van een overeenkomst tussen de Gemeenschap en één van deze landen, wordt gevist.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 14 november 1989 (zaak 14/88, Italië t. Commissie) nietig een beschikking van de Commissie van 5 november 1987 betr. de terugbetaling aan Italië door het EOGFL van steun toegekend aan verenigingen van telers van groenten en fruit voor het jaar 1984 op grond van art. 14, lid 1 van Vo nr. 1035/72 van de Raad van 18 mei 1972 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sektor groenten en fruit, voor zover de Commissie geweigerd heeft een bedrag van Lit. 158.524.650 uit hoofde van deze steun ten laste van het EOGFL te brengen.

– Het Hof verwierp in een arrest van 16 november 1989 (zaak 333/87, Duitsland t. Commissie) een door Duitsland op grond van art. 173, lid 1 EEG-Verdrag ingesteld beroep tot nietigverklaring van twee beschikkingen van de Commissie betr. de goedkeuring van de EOGFL-rekeningen over de begrotingsjaren 1984 en 1985. In deze beschikkingen had de Commissie geweigerd de bedragen ten laste van het EOGFL te brengen die de Duitse autoriteiten als bijzondere steun voor magere melk hadden toegekend aan de producenten van boter van voldoende kwaliteit in Baden-Württemberg, op gemengde bedrijven die hun vee voeren met in eigen bedrijf geproduceerde ondermelk.

– Zie het arrest van 16 november 1989 (zaak 131/87, Commissie t. Raad) in de rubriek: *Institutioneel recht – Handelingen van de Instellingen (rechtsgrondslag)*.

<sup>1</sup> Dit overzicht werd verzorgd door prof. dr. P. Eeckman en assistent H. Vanhees van het Departement Rechten van de U.I.A. Het sluit aan bij de overzichten verschenen in de jaargang 1986-87, 1233, 1283 en 1413, in de jaargang 1987-1988, 449, 1041 en 1073, in de jaargang 1988-89, 553, 585 en 625, en in de jaargang 1989-90, 585-618.

– Zie het arrest van 16 november 1989 (zaak 11/88, Commissie t. Raad) in de rubriek: *Institutioneel recht – Handelingen van de Instellingen (rechtsgrondslag)*.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 21 november 1989 (zaak C-244/88, Usines Coopératives de Déshydratation du Vexin t. Commissie) een verzoek van een aantal vennootschappen gebaseerd op art. 173, 2e lid EEG-Verdrag, tot nietigverklaring van Vo nr. 1910/88 van de Commissie van 30 juni 1988 houdende schorsing van de voorfixatie van de steun voor gedroogde voedergewassen, onontvankelijk, daar de genoemde verordening een algemene strekking in de zin van art. 189, 2e lid EEG-Verdrag heeft, en ze verzoeksters niet individueel raakt in de zin van art. 173, 2e lid EEG-Verdrag.

– Zie het arrest van 28 november 1989 (zaak 186/88, Commissie t. Bondsrepubliek Duitsland) in de rubriek: *Vrij verkeer van goederen*.

– Het Hof stelde in een arrest van 29 november 1989 (zaak C-281/87, Commissie t. Helleense Republiek), op verzoek van de Commissie overeenkomstig art. 169 EEG-Verdrag, vast dat Griekenland de krachtens de bepalingen van de gemeenschappelijke marktordening voor granen op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen door de KYDEP, een nationale vereniging van coöperaties van producenten die in het kader van deze gemeenschappelijke ordening was aangewezen als interventiebureau, opdracht te geven de minderwaardige harde tarwe van de oogst 1982 op te kopen. Het Hof stelde in zijn arrest dat uit zijn rechtspraak blijkt dat de gemeenschappelijke marktordeningen gebaseerd zijn op het beginsel van een open markt, waartoe elke producent bij daadwerkelijke mededinging vrije toegang heeft en waarvan de werking uitsluitend door de in deze ordening voorziene instrumenten wordt geregeld, en dat in het bijzonder op de onder een gemeenschappelijke marktordening vallende gebieden, en zulks te meer wanneer deze ordening zoals in casu gebaseerd is op een gemeenschappelijke prijsregeling, de Lid-Staten niet meer door éénzijdig genomen nationale wettelijke regelingen kunnen ingrijpen in het prijsvormingsmechanisme dat voortvloeit uit de gemeenschappelijke marktordening.

– Het Hof verwierp in een arrest van 7 december 1989 (zaak C-136/88, Franse Republiek t. Commissie) een op art. 173, lid 1 EEG-Verdrag gebaseerd beroep van Frankrijk tot nietigverklaring van Vo nr. 530/88 van de Commissie van 26 februari 1988 houdende verwijdering van nieuwe aardappelen (primeurs) uit de lijst van produkten waarvoor de aanvullende regeling voor het handelsverkeer (ARH) geldt.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 13 december 1989 (gev. zaken C-181, 182 en 218/88, J.F. Deschamps e.a. t. Office National Interprofessionnel des Viandes, de l'Élevage et de l'Aviculture (OFIVAL)), in antwoord op prejudiciële vragen van de administratieve rechtbanken te Dijon en Amiens, en na er o.a. aan herinnerd te hebben dat het beginsel van gelijke behandeling verlangt dat vergelijkbare situaties niet verschillend worden behandeld tenzij het maken van verschil objectief gerechtvaardigd is, voor recht dat bij het onderzoek van de gestelde vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van de artikelen 5 en 9 van Vo nr. 1837/80 van de Raad van 27 juni 1980 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sektor schape- en geitenvlees, zoals gewijzigd bij Vo nr. 817/84 van de Raad van 31 maart 1984.

– Antwoordend op een prejudiciële vraag van het Tribunal de police te Rethel verklaarde het Hof in een arrest van 13 december 1989 (zaak C-204/88, strafzaak t. J.J. Paris) voor recht dat bij onderzoek van de gestelde prejudiciële vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van art. 15 van Vo nr. 2772/75 van de Raad van 29 oktober 1975 betr. bepaalde handelsnormen voor eieren, voor zover het verbiedt op eieren andere data te vermelden dan die welke door de verordening zijn voorzien, zoals bijv. de legdatum.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 14 december 1989 (zaak C-3/87, Agegate Ltd t. Ministry for Agriculture, Fisheries and Food), in antwoord op prejudiciële vragen van de High Court of Justice van Engeland en Wales, voor recht dat:

1. het gemeenschapsrecht er zich niet tegen verzet, dat een Lid-Staat voor de toelating van één van zijn vaartuigen tot de visserij onder zijn vangstquota de voorwaarde stelt dat 75% van de bemanning van het vaartuig bestaat uit onderdanen van de Lid-Staten van de Gemeenschap;

2. het gemeenschapsrecht zich er tegen verzet, dat een Lid-Staat voor de toelating van één van zijn vaartuigen tot de visserij onder zijn vangstquota de voorwaarde stelt dat 75% van de bemanning van dat vaartuig woonplaats aan wal heeft in die Lid-Staat;

3. het gemeenschapsrecht zich er niet tegen verzet, dat een Lid-Staat voor de toelating van één van zijn vaartuigen tot de visserij onder zijn vangstquota als voorwaarde stelt dat de kapitein en de gehele bemanning van het vaartuig bijdragen betalen aan het stelsel van sociale zekerheid van die Lid-Staat, behalve in de gevallen waarvoor Vo nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 anders bepaalt;

4. de artikelen 55 en 56 van de Toetredingsakte van 1985 aldus moeten worden uitgelegd, dat zij niet ophouden toepasselijk te zijn op Spaanse vissers die aan boord van Britse vaartuigen werken wegens het enkele feit dat die vissers worden beloond met een aandeel in de besomming, en dat zij zich niet verzetten tegen een nationale wettelijke regeling of praktijk volgens welke tot 1 januari 1993 75% van de bemanning van die vaartuigen niet uit Spanjaarden mag bestaan, mits die na de Toetredingsakte van 1985 ingevoerde beperking in geen geval de situatie van Spaanse werknemers verslechtert en niet geldt voor Spaanse onderdanen die ten tijde van de toetreding reeds als werknemers op het Britse grondgebied of op een Brits vaartuig waren tewerkgesteld, wanneer de arbeidsverhouding een voldoende nauwe aanknoping met dat grondgebied heeft;

5. daar geen van de toepasselijke bepalingen van het gemeenschapsrecht rechtstreekse werking mist, zij door particulariseren voor een nationale rechterlijke instantie kunnen worden ingeroepen.

– Antwoordend op prejudiciële vragen van de High Court of Justice van Engeland en Wales verklaarde het Hof in een arrest van 14 december 1989 (zaak C-216/7, Jaderow Ltd. e.a. t. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food) voor recht dat het gemeenschapsrecht in zijn huidige stand zich er niet tegen verzet dat een Lid-Staat voor de toelating van één van zijn vaartuigen tot de visserij onder de nationale vangstquota: 1) voorwaarden stelt die moeten verzekeren dat het vaartuig een daadwerkelijke economische band met die Lid-Staat heeft, voor zover die band slechts de relatie betreft tussen de visserijactiviteiten van dat vaartuig en de

van de visserij afhankelijke bevolking en de aanverwante industrieën; 2) ter verzekering van het bestaan van een daadwerkelijke economische band als hiervóór omschreven, de voorwaarde stelt dat het vaartuig zijn activiteiten uitoefent vanuit nationale havens, voor zover die voorwaarde niet inhoudt dat het vaartuig verplicht is al zijn reizen vanuit een nationale haven te beginnen; 3) ervan uitgaat dat het bewijs, dat de activiteiten van het vaartuig vanuit nationale havens worden uitgeoefend, kan worden geleverd doordat een deel van de vangsten in nationale havens wordt aangeland of doordat het vaartuig regelmatig nationale havens aandoet. Het Hof verklaarde tevens voor recht dat het gemeenschapsrecht in zijn huidige stand er zich niet tegen verzet dat een Lid-Staat als bewijs dat voldaan is aan de voorwaarde dat de activiteiten van het vaartuig vanuit nationale havens worden uitgeoefend, slechts aanvaardt dat een bepaald gedeelte van de vangsten in nationale havens wordt aangeland of dat het vaartuig met een bepaalde regelmaat nationale havens aandoet, mits de vereiste regelmaat waarmee het vaartuig die havens dient aan te doen direct noch indirect het vaartuig ertoe verplicht zijn vangsten in nationale havens aan te landen en de uitoefening van een normale visserijactiviteit niet belemmert. Het Hof verklaarde tenslotte voor recht dat het gemeenschapsrecht in zijn huidige stand zich niet verzet tegen een wettelijke regeling of praktijk van een Lid-Staat waarbij in het kader van de afgifte van vergunningen voor de visserij onder de nationale quota, een nieuwe voordien niet bestaande voorwaarde wordt opgelegd.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 14 december 1989 (zaak C-346/88, Firma Schweizerische Lactina Panchaud AG t. Bondsrepubliek Duitsland, vertegenwoordigd door Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft), antwoordend op een prejudiciële vraag van het Verwaltungsgericht Frankfurt-am-Main, voor recht dat art. 4, lid 4, sub b van Vo nr. 1725/79 van de Commissie van 26 juli 1979 m.b.t. de uitvoeringsbepalingen inzake de toekenning van steun voor tot mengvoeder verwerkte ondermelk en voor magere melkpoeder bestemd voor kalvervoeding, aldus moet worden uitgelegd dat de zinsnede «op de verpakking... één van de volgende vermeldingen is aangebracht» toelaat dat de vereiste vermeldingen worden aangebracht op de etiketten die een deel zijn van de sluiting van het verpakkingsmateriaal, mits de toegepaste bevestigingsmethode fraude niet in de hand werkt.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 9 januari 1990 (zaak C-337/88, Societa Agricola Fattoria Alimentore SpA (SAFA) t. Amministrazione delle Finanze dello Stato), in antwoord op prejudiciële vragen van het Tribunale Civile te Genua, voor recht dat bij onderzoek van de gestelde prejudiciële vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van art. 6 van Vo nr. 57/81 van de Commissie van 1 januari 1981 inzake de overgangsmaatregelen die naar aanleiding van de toetreding van Griekenland worden genomen voor het handelsverkeer in landbouwprodukten, voor zover dit artikel voorziet in terugwerkende kracht van deze Verordening tot 1 januari 1981. Het Hof onderstreepte in zijn arrest evenwel dat ofschoon het beginsel van de rechtszekerheid zich in het algemeen er tegen verzet dat een Gemeenschapsbesluit reeds vóór afkondiging van kracht is, hiervan bij wijze van uitzondering kan worden afgeweken indien dit voor het te bereiken doel noodzakelijk is, en het rechtmatig vertrouwen van

de betrokkenen naar behoren in acht is genomen. Het Hof verklaarde in zijn arrest tevens dat een verordening moet worden geacht in de gehele Gemeenschap te zijn bekendgemaakt op de datum welke is vermeld op het nummer van het Publikatieblad waarin die verordening is opgenomen. Zo echter mocht worden bewezen dat de dag waarop het nummer daadwerkelijk verkrijgbaar was, niet overeenstemt met de op dat nummer vermelde datum, dan moet de dag van de daadwerkelijke uitgifte in aanmerking worden genomen.

– Antwoordend op prejudiciële vragen van het Finanzgericht Hamburg, verklaarde het Hof in een arrest van 10 januari 1990 (zaak C-101/88, Firma Gebr. Gausepohl t. HZA Hamburg-Jonas) voor recht dat art. 6, eerste alinea van Vo nr. 1964/82 van de Commissie van 20 juli 1982 tot vaststelling van de voorwaarden voor de toekenning van bijzondere restituties bij uitvoer van bepaalde soorten rundvlees zonder been, aldus moet worden uitgelegd dat de toekenning van de bijzondere restitutie afhangt van de uitvoer van de totale hoeveelheid van de onder controle geplaatste delen van achtervoeten, en dat de omstandigheid dat een miniem gedeelte van die totale hoeveelheid ontbreekt er echter niet mag toe leiden dat, wanneer er geen sprake is van kwade trouw, de voorwaarde van uitvoer ten aanzien van het overige vlees geacht wordt niet te zijn vervuld. Het Hof stelde in zijn arrest dat dit art. 6, eerste alinea van Vo nr. 1964/82 aldus moet worden toegepast dat rekening wordt gehouden met het evenredigheidsbeginsel, dat een algemeen beginsel van gemeenschapsrecht is.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 18 januari 1990 (zaak C-295-88, SA Nicolas Corman et Fils e.a. t. België en Luxemburg), in antwoord op prejudiciële vragen van het Hof van Beroep te Brussel, voor recht:

1. dat noch de onjuiste tariefindeling van een goed bij zijn invoer in de Gemeenschap, noch de vergissing door de verkrijger te goeder trouw begaan m.b.t. de oorsprong van dat goed, noch de aard van het produkt dat er door verwerking uit is verkregen, noch tenslotte het feit dat dat produkt wegens het niet-wezenlijke karakter van de ondergane verwerking niet kan worden geacht van communautaire oorsprong te zijn, tot gevolg kan hebben dat een niet onder bijlage II van het Verdrag vallend goed als een in deze bijlage begrepen basisprodukt wordt beschouwd voor de latere toepassing van de regels betr. de toekenning van uitvoerrestituties en de extracommunautaire compenserende bedragen bij de uitvoer uit de Gemeenschap van de door verwerking van dat goed verkregen produkten;

2. dat art. 9 van Vo nr. 2682/72 van de Raad van 12 december 1972 aldus moet worden uitgelegd, dat het restituties bij uitvoer slechts uitsluit voor niet onder bijlage II vallende en onverwerkt of na verwerking uitgevoerde goederen, die eerst in dezelfde staat uit derde landen zijn ingevoerd en in de Gemeenschap in het vrije verkeer zijn gebracht. Het ziet daarentegen niet op de uitvoer van een basisprodukt, verkregen door verwerking van een eerder ingevoerd en niet onder bijlage II vallend goed;

3. dat Vo nr. 876/88 van de Raad van 28 juni 1968 tot vaststelling van de algemene voorschriften betr. de toekenning van de algemene restituties bij de uitvoer en de criteria voor de vaststelling van het bedrag van de restitutie in de sector melk en zuivelprodukten, het recht op restitutie uitsluit voor exporten uit de Gemeenschap van een basisprodukt dat verkregen is door verwerking van een niet onder bijlage II val-

lend goed en dat niet kan worden geacht van communautaire oorsprong te zijn. De uitvoer uit de Gemeenschap van dat produkt kan evenwel, onder de voorwaarden bepaald bij Vo nr. 974/71 van de Raad en art. 12, lid 1, laatste alinea, van Vo nr. 1380/75 van de Commissie, aanleiding zijn tot toekenning van monetair compenserende bedragen;

4. dat de monetair compenserende bedragen die eventueel verschuldigd zijn bij uitvoer van een basisprodukt als butteroil, niet mogen worden beperkt naar gelang van de bij de invoer in de Gemeenschap daadwerkelijk geheven rechten noch naar gelang van de rechten die bij toepassing van de juiste tariefpost hadden moeten zijn geheven.

— In antwoord op prejudiciële vragen van het Bundesverwaltungsgericht verklaarde het Hof in een arrest van 18 januari 1990 (zaak C-345/88, Duitsland t. Firma Butter-Ab-Satz Osnabrück-Emsland e.G.) voor recht dat bij onderzoek van de eerste en de tweede gestelde prejudiciële vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van art. 5, lid 3, sub b, van Vo nr. 2793/77 van de Commissie van 15 december 1977 houdende de uitvoeringsbepalingen betr. een speciale steun voor ondermelk bestemd voor voederdoeleinden, behalve voor jonge kalveren. Het Hof verklaarde tevens voor recht dat art. 4, lid 1, sub b, van genoemde Vo nr. 2793/77 van de Commissie en art. 1, sub 3, van Vo nr. 1438/79 van de Commissie van 11 juli 1979 houdende vierde wijziging van Vo nr. 2793/77, aldus moeten worden uitgelegd, dat de verbintenis van de exploitant van een gespecialiseerd veebedrijf de verplichting omvat, elk kwartaal een overzicht van zijn veestapel aan de zuivelfabriek te zenden, tot het moment waarop de betrokken Lid-Staat gebruik heeft gemaakt van de hem na 1 januari 1980 geboden keuzemogelijkheid om ofwel een dergelijk kwartaaloverzicht ofwel een jaaroverzicht van de gemiddelde veestapel te verlangen.

— In een arrest van 14 februari 1990 (zaak C-350/88, Société française des Biscuits Delacre e.a. t. Commissie) heeft het Hof het door verzoeksters ingesteld beroep verworpen dat strekte tot nietigverklaring van een besluit van de Commissie van 30 september 1988 betr. een inschrijving, in het kader van de procedure van permanente openbare inschrijving, overeenkomstig Vo nr. 570/88 van de Commissie betr. de verkoop tegen verlaagde prijs van boter en de toekenning van steun voor boter en boterconcentraat bestemd voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen. In het kader van genoemde bijzondere inschrijving hadden verzoeksters bij het Franse interventiebureau offertes ingediend met een bepaald steunbedrag per 100 kg. Bij het bestreden tot de Lid-Staten gericht besluit heeft de Commissie een lager maximum steunbedrag vastgesteld, waarop het Franse interventiebureau verzoeksters liet weten dat hun inschrijvingen waren afgewezen, daar zij om een hoger steunbedrag hadden verzocht. Tot staving van hun beroep voerden verzoeksters enerzijds aan dat het besluit niet voldeed aan de door art. 190 EEG-Verdrag opgelegde motiveringsplicht en anderzijds dat het bestreden besluit in strijd was met het evenredigheidsbeginsel, met het beginsel inzake de eerbiediging van het gewettigd vertrouwen en met het non-discriminatiebeginsel. Het Hof overweegt o.m. dat volgens vaste rechtspraak ondernemers geen gewettigd vertrouwen kunnen hebben in het voortbestaan van een situatie die door besluiten van de gemeenschapsinstellingen in het kader van hun beoordelingsbevoegdheid

kan worden gewijzigd. Daartuit volgt dat ondernemers zich niet kunnen beroepen op een verkregen recht op handhaving van een voordeel dat voor hen voortvloeit uit de invoering van een gemeenschappelijke marktordening en waarvan zij op een gegeven moment hebben geprofiteerd (het Hof verwijst o.m. naar zijn arresten van 16 mei 1979, zaak 84/78, Tomadini, *Jur.*, 1979, 1801; 5 mei 1981, zaak 112/80, Dürbeck, *Jur.*, 1981, 1095; 17 juni 1987, gev. zaken 424 en 425/85, Frico, *Jur.*, 1987, 2755, *Overzicht R.W.*, 1987-88, 1050).

— Het Hof verklaarde in een arrest van 21 februari 1990 (gev. zaken C-267/88 t/m 285/88, G. Wuidart e.a. t. Société Coopérative Laiterie Coopérative Eupenoise e.a.), in antwoord op prejudiciële vragen van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Verviers, voor recht dat art. 1, lid 2 van Vo nr. 857/84 van de Raad van 31 maart 1984 houdende algemene voorschriften voor de toepassing van de in art. 5quater van Vo nr. 804/68 bedoelde heffing in de sektor melk en zuivelprodukten aldus moet worden uitgelegd dat een Lid-Staat zijn gehele grondgebied mag beschouwen als een enkel gebied in de zin van art. 5quater, lid 1 van Vo nr. 804/68 van de Raad van 27 juni 1968 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sektor melk en zuivelprodukten, ook indien dat grondgebied geen geografische eenheid vormt waar de natuurlijke omstandigheden, de produktiestructuur en het gemiddelde rendement van de veestapel vergelijkbaar zijn, tenzij een dergelijke keuze kennelijk niet past bij de structuur van de betrokken Lid-Staat. Het Hof verklaarde tevens voor recht dat bij een onderzoek van de gestelde vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van art. 5quater, lid 1, tweede alinea van Vo nr. 804/68 van de Raad van 27 juni 1968, zoals gewijzigd bij Vo nr. 856/84 van de Raad van 31 maart 1984, of van art. 1, leden 1 en 2, art. 3, sub 3, laatste alinea en art. 10, laatste alinea van Vo nr. 857/84 van de Raad van 31 maart 1984. Het Hof antwoordde dit na er o.a. aan herinnerd te hebben dat volgens zijn vaste rechtspraak het discriminatieverbod er zich niet tegen verzet dat vergelijkbare situaties verschillend worden behandeld voorzover dit verschil objectief gerechtvaardigd is.

— Het Hof stelde in een arrest van 20 maart 1990 (zaak C-62/89, Commissie t. Franse Republiek), op verzoek van de Commissie overeenkomstig art. 169 EEG-Verdrag, vast dat Frankrijk door de inachtneming van de haar voor het jaar 1985 toegekende vangstquota voor schorpioenvis en platvis in de wateren van de Faeroër niet te verzekeren, de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens art. 10, lid 2 van Vo nr. 2057/82 van de Raad van 29 juni 1982 houdende vaststelling van bepaalde maatregelen voor controle op activiteiten van vissersvaartuigen uit de Lid-Staten, in samenhang met art. 1 van Vo nr. 6/85 van de Raad van 19 december 1984 houdende verdeling van de vangstquota van de Lid-Staten voor vaartuigen die in de wateren van de Faeroër vissen.

— Antwoordend op een prejudiciële vraag van het Verwaltungsgericht Frankfurt/Main, verklaarde het Hof in een arrest van 22 maart 1990 (zaak C-234/88, Firma W. Lampe Mühle t. Bundesanstalt für Landwirtschaftliche Marktordnung (BALM)) voor recht dat art. 1, sub b van Vo nr. 1821/81 van de Commissie van 2 juli 1981 inzake de voorwaarden voor de toekenning van de compenserende vergoedingen voor zekere granen in voorraad aan het einde van het verkoopseizoen, aldus moet worden uitgelegd, dat de rogge

waarvoor een compenserende vergoeding wordt aangevraagd, moet worden gemalen door de maalderij die die vergoeding heeft aangevraagd.

– Het Hof verklaarde, op verzoek van de Italiaanse Republiek overeenkomstig art. 173, lid 1 EEG-Verdrag, in een arrest van 27 maart 1990 (zaak C-10/88, Italië t. Commissie) nietig beschikking 541/87 van de Commissie van 21 oktober 1987 tot wijziging van de beschikkingen 468/87 en 469/87 betr. de goedkeuring van de door de Lid-Staten uit hoofde van de begrotingsjaren 1984 en 1985 ingediende rekeningen voor de door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL), afdeling Garantie, gefinancierde uitgaven, voor zover de Commissie voor het begrotingsjaar 1985 een bedrag van LIT 19.045.553.222, door de Italiaanse Republiek gedeclareerd ter zake van geboortepremies voor kalveren in het verkoopjaar 1983-84, niet ten laste van het EOGFL heeft gebracht. Het Hof overwoog in zijn arrest o.a. dat in het geval van een regeling die financiële consequenties kan hebben, de naleving van de voorwaarden inzake zekerheid en voorzienbaarheid een bijzonder dringende vereiste is, en dat hieruit volgt dat wanneer de Commissie beslist om aan de niet-nakoming van een redelijke termijn voor de behandeling van de aanvragen financiële gevolgen te hechten, het beginsel van behoorlijk bestuur eist dat zij de aanwijzigingen omtrent de termijn tijdig aan alle betrokken Lid-Staten meedeelt.

– Het Hof verwierp, na een grondig onderzoek van de aangevoerde middelen, in een arrest van 27 maart 1990 (zaak C-9/89, Spanje t. Raad), een door Spanje op grond van art. 173, lid 1 EEG-Verdrag ingesteld beroep tot nietigverklaring van Vo nr. 3483/88 van de Raad van 7 november 1988 tot wijziging van Vo nr. 2241/87 houdende vaststelling van bepaalde maatregelen voor controle op visserijactiviteiten.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 27 maart 1990 (zaak C-229/88, Cargill BV e.a. t. Commissie) een door een aantal ondernemingen op grond van art. 173, tweede alinea EEG-Verdrag ingesteld verzoek tot nietigverklaring van Vo nr. 1587/88 van de Commissie van 7 juni 1988 houdende schorsing van de voorfixatie van de steun voor koolzaad, raapzaad en zonnebloemzaad voor de certificaten waarvoor de aanvraag van 7 tot en met 11 juni 1988 was ingediend, onontvankelijk, daar de bestreden verordening van toepassing is op objectief omschreven situaties en rechtsgevolgen heeft voor in abstracto omschreven categorieën van personen. Zij heeft bijgevolg een algemene strekking in de zin van art. 189, tweede alinea EEG-Verdrag en raakt verzoeksters dus niet individueel in de zin van art. 173, tweede alinea EEG-Verdrag.

– In antwoord op een prejudiciële vraag van de Pretura te Frascati verklaarde het Hof in een arrest van 27 maart 1990 (zaak C-315/88, Strafzaak t. A. Bagli Pennacchiotti, voorzitter van de coöperatieve wijnkelder te Monte Porzio) voor recht dat Vo nr. 823/87 van de Raad van 16 maart 1987 houdende vaststelling van bijzondere bepalingen betr. in bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijnen en de vroegere Vo nr. 338/79 van de Raad van 5 februari 1979, aldus moeten worden uitgelegd dat iedere handeling en iedere opslag m.b.t. produkten die zich nog in het bereidingsstadium bevinden en de hoedanigheid van v.q.p.r.d. of v.m.q.p.r.d. nog niet hebben verkregen, dienen plaats te vinden in het bepaalde voortbrengingsgebied. De Lid-Staten kunnen van deze regel slechts afwijken binnen de grenzen

en onder de voorwaarden gesteld door art. 6, lid 2 van beide verordeningen en door Vo nr. 1698/70 van de Commissie van 25 augustus 1970 inzake enige uitzonderingen m.b.t. de bereiding van in bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijnen.

– Antwoordend op prejudiciële vragen van de High Court of Justice (Queen's Bench Division), verklaarde het Hof in een arrest van 27 maart 1990 (zaak C-372/88, Milk Marketing Board of England and Wales t. Cricket St. Thomas Estate) voor recht dat het exclusieve recht bedoeld in art. 25, lid 1, sub a van Vo nr. 804/68 van de Raad van 27 juni 1968 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector melk en zuivelprodukten, zoals gewijzigd bij Vo nr. 1421/78 van de Raad, geldt voor gepasteuriseerde melk onder de voorwaarden bepaald in Vo nr. 1422/78 van de Raad van 20 juni 1978 betr. de toekenning van bepaalde bijzondere rechten aan de organisaties van melkproducenten in het Verenigd Koninkrijk en in Vo nr. 1565/79 van de Commissie van 25 juli 1979 houdende de uitvoeringsbepalingen van Vo nr. 1422/78. Het Hof verklaarde tevens voor recht dat ingevolge het gemeenschapsrecht een Milk Marketing Board bijdragen mag innen van een producent die in een bepaald gebied van het V.K. gepasteuriseerde melk produceert en deze verkoopt aan anderen dan die Milk Marketing Board, hetzij in het klein hetzij via de tussenhandel of in het groot, voor zover die bijdragen in overeenstemming zijn met de evenredigheidsvoorwaarden van art. 5, lid 3, van Vo nr. 1422/78. Tenslotte verklaarde het Hof nog voor recht dat het gemeenschapsrecht zich er niet tegen verzet, dat een Milk Marketing Board aan producenten die in een bepaald gebied van het V.K. gepasteuriseerde melk produceren en deze aan anderen dan die Milk Marketing Board verkopen, financiële lasten oplegt, wanneer zij inbreuk maken op de bepalingen van de toepasselijke regeling voor het in de handel brengen van melk, voor zover die lasten in overeenstemming zijn met de algemene beginselen van gemeenschapsrecht, en met name met het evenredigheidsbeginsel.

– In een arrest van 4 april 1990 (gev. zaken C-111/88, C-112/88 en C-20/89, Griekenland (C-111/88) en Kretenzische Vereniging van Citrusvruchtenproducenten (zaken C-112/88 en C-20/89 t. Commissie) heeft het Hof nietigheidsberoepen verworpen die waren gericht tegen beschikking 88/438 van de Commissie tot wijziging van beschikking 86/614 waarbij Griekenland werd gemachtigd bepaalde vrijwaringsmaatregelen te nemen op grond van art. 108, lid 3, EEG-Verdrag, evenals tegen art. 1, tweede alinea van beschikking 88/600 van de Commissie houdende verlenging en wijziging van beschikking 85/594 waarbij de Helleense Republiek op grond van hetzelfde verdragsartikel met name werd gemachtigd steun te verlenen aan de export van geconfijte vruchteschillen. Het Hof komt met name tot het besluit dat de Commissie de grenzen van haar beoordelingsvermogen niet heeft overschreden door te beslissen dat Griekenland vanaf 4 februari 1988 alle exportsteun in de sektor geconfijte vruchteschillen diende stop te zetten.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 2 mei 1990 (zaak C-348/88, Strafzaak t. J. Hakvoort), in antwoord op prejudiciële vragen van het Amtsgericht Bremerhaven, voor recht dat de Gemeenschap bij uitsluiting bevoegd is de technische regels voor de bepaling van de maaswijdte vast te stellen, en dat de technische regels voor de bepaling van de maaswijdte,

bedoeld in Vo nr. 3094/86 van de Raad van 7 oktober 1986 houdende technische maatregelen voor de instandhouding van de visbestanden, die vervat zijn in Vo nr. 2108/84 van de Commissie van 23 juli 1984 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de bepaling van de maaswijdte van visnetten. Het Hof antwoordde tevens dat behalve in de bescherming van de visbestanden, het doel van de bepalingen van de genoemde Vo nr. 2108/84 van de Commissie ook bestaat in de bescherming van de kapitein van het geïnspecteerde vaartuig en dat de inspecteurs verplicht zijn de in art. 6 van Vo nr. 2108/84 van de Commissie omschreven controleprocedure te volgen.

— Antwoordend op een prejudiciële vraag van het Verwaltungsgericht Frankfurt Am Main, verklaarde het Hof in een arrest van 2 mei 1990 (zaak C-357/88, Oberhausener Kraftfutterwerk Wilhelm Hopermann t. Bundesanstalt für Landwirtschaftliche Marktordnung (BALM) voor recht dat de nakoming van de verplichting opgelegd bij art. 18, lid 1 van Vo nr. 2191/82 van de Commissie van 6 augustus 1982 houdende bepalingen ter uitvoering van de bijzondere maatregelen voor erwten, tuin- en veldbonen, zoals gewijzigd bij Vo nr. 3322/82 van de Commissie van 10 december 1982, een voorwaarde is voor toekenning van de steun bedoeld in art. 3 van Vo nr. 1431/82 van de Raad van 18 mei 1982 houdende bijzondere maatregelen voor erwten, tuin- en veldbonen.

— Het Hof antwoordde op een prejudiciële vraag van het Verwaltungsgericht Frankfurt am Main in een arrest van 2 mei 1990 (zaak C-358/88, Oberhausener Kraftfutterwerk Wilhelm Hopermann t. Bundesanstalt für Landwirtschaftliche Marktordnung (BALM) dat de toekenning van de steun bedoeld in art. 3 van Vo nr. 1431/82 van de Raad van 18 mei 1982 houdende bijzondere maatregelen voor erwten, tuin- en veldbonen, afhankelijk is van de inachtneming van de termijn bepaald bij art. 22, lid 1 van Vo nr. 2192/82 van de Commissie houdende bepalingen ter uitvoering van bijzondere maatregelen voor erwten, tuin- en veldbonen, zoals gewijzigd bij Vo nr. 3322/82 van de Commissie van 10 december 1982.

— Het Hof verklaarde in een arrest van 2 mei 1990 (zaak C-27/89, Société Coopérative Agricole de Rozay en Brie, Provins et Environs (SCARPE) t. Office National Interprofessionnel des Céréales (ONIC), in antwoord op een prejudiciële vraag van het Tribunal administratif de Versailles, voor recht dat bij onderzoek van de gestelde prejudiciële vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van de door de nationale rechter bedoelde landbouwverordeningen, en met name van Vo nr. 400/86 van de Commissie van 21 februari 1986, Vo nr. 2727/75 van de Raad van 29 oktober 1975, Vo nr. 1146/76 van de Raad van 17 mei 1976 en Vo nr. 1629/77 van de Commissie van 20 juli 1977.

— Het Hof verklaarde in een arrest van 17 mei 1990 (zaak C-87/89, Société Nationale Interprofessionnelle de la Tomate (Sonito) e.a. t. Commissie) onontvankelijk een op grond van art. 173, lid 2 EEG-Verdrag door Sonito en 17 ondernemingen die van Sonito lid zijn, ingesteld beroep tot nietigverklaring van het besluit van de Commissie van 17 januari 1989 waarbij deze een klacht van verzoeksters heeft geseponeerd. Het Hof overwoog o.a. dat wat het besluit van de Commissie betreft om geen niet-nakomingsprocedure in te leiden, eraan herinnerd dient te worden dat, zoals blijkt uit de opbouw van art. 169 EEG-Verdrag, de Commissie

niet is gehouden een procedure op de voet van dit artikel in te stellen, maar dat zij over beoordelingsvrijheid beschikt, zodat particulieren niet het recht hebben om van de instelling te verlangen dat zij in een bepaalde zin stelling neemt, noch om een beroep tot nietigverklaring tegen haar weigering om te handelen in te stellen. Het Hof verwierp in zijn arrest tevens een krachtens art. 178 en 215, tweede alinea EEG-Verdrag ingesteld beroep wegens niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap, na er o.a. aan herinnerd te hebben dat voor de niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap vereist is dat aan een aantal voorwaarden wordt voldaan wat betreft de onwettigheid van het aan de gemeenschapsinstellingen verweten gedrag, de aanwezigheid van schade en het bestaan van causaal verband tussen het gedrag en de gestelde schade.

— Antwoordend op prejudiciële vragen van het Verwaltungsgericht te Frankfurt am Main verklaarde het Hof in een arrest van 17 mei 1990 (zaak C-158/89, Weingut Dietz-Matti t. Duitsland) voor recht dat de juiste vermelding van de wijnsoort in de distillatieaangifte bedoeld in art. 2, lid 2 van Vo nr. 2373/83 van de Commissie van 22 augustus 1983 tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen inzake de in art. 11 van Vo nr. 337/79 bedoelde distillatie voor het wijn-oogstjaar 1983/1984, een voorwaarde is voor het recht op steun, en dat waar een verordening van de Commissie tot vaststelling van de lijsten van de met wijnsoort A II en wijnsoort A III overeenkomende wijnstoksoorten ontbrak, het Duitse interventiebureau bij wijnsoort A II of A III ook andere wijnstoksoorten kon indelen dan die vermeld in art. 2 van Vo nr. 340/79 van de Raad van 5 februari 1979 houdende bepaling van de soorten tafelwijn, en wel op basis van criteria als gehanteerd in de «Bekanntmachung über die Zuordnung der Rebsorten zu den Tafelweinarten» van 15 maart 1979. Het Hof verklaarde tevens voor recht dat een versneden wijn die volgens de Duitse aanduidingsregeling slechts onder de benaming van één wijnstoksoort in de handel mag worden gebracht, om die reden, wat Vo nr. 340/79 betreft, niet kan worden ingedeeld onder de wijnsoort waarmee die wijnstoksoort overeenkomt. Voor een mengsel van de wijnsoorten A II en A III is een gedifferentieerde subsidie, op basis van het aandeel van elk van beide wijnsoorten in het mengsel, slechts mogelijk indien het distillatiecontract of de distillatieaangifte voor elk van die soorten de hoeveelheid, het verkregen alcohol-volumegehalte en de wijnsoort vermeldt. Zo niet, is het evenmin mogelijk de subsidie voor wijnsoort A I toe te kennen.

— In antwoord op een prejudiciële vraag van het Tribunal de Commerce te Quimper, verklaarde het Hof in een arrest van 22 mei 1990 (zaak C-332/88, S.A. Alimente t. S.A. Doux) voor recht dat het advies van een veterinaire deskundige, bedoeld in art. 10 van richtlijn 118/71 van de Raad van 15 februari 1971 inzake gezondheidsvraagstukken op het gebied van het handelsverkeer in vers vlees van pluimvee, geen beslissend en verbindend karakter heeft, maar een gewichtig beoordelingselement vormt voor de nationale autoriteiten en voor de in voorkomend geval aangezochte nationale rechter.

— Het Hof verklaarde in een arrest van 6 juni 1990 (zaak C-159/88, Van Sillevoldt B.V. e.a. t. Hoofdprodukschap voor Akkerbouwprodukten), in antwoord op prejudiciële vragen van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven te 's Gravenhage, voor recht dat voor de vaststelling van de



gemiddelde lengte van de hele korrel in de zin van punt 3 van bijlage A van Vo nr. 1418/76 van de Raad van 21 juni 1976 houdende een gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt, uitgegaan moet worden van de gemiddelde lengte van de in een monster van de ingevoerde partij rijst aanwezige hele korrels, met uitsluiting van de nog niet volgroeide korrels, en dat punt 3 van bedoelde bijlage A, opgevat als voorschrijvende dat moet worden uitgegaan van de in een monster van de ingevoerde partij rijst aanwezige hele korrels, met uitsluiting van de nog niet volgroeide hele korrels, niet leidt tot ongelijkheid of onzekerheid bij de toepassing van het heffingsstelsel, waardoor dit onverenigbaar zou zijn met de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht.

– Antwoordend op een prejudiciële vraag van de High Court te Londen, verklaarde het Hof in een arrest van 6 juni 1990 (zaak C-174/88, *The Queen t. Dairy Produce Quota Tribunal for England and Wales, ex parte Hall & Sons (Dairy Farmers) Ltd*) voor recht dat art. 6, lid 1 van Vo nr. 857/84 van de Raad van 31 maart 1984 houdende algemene voorschriften voor de toepassing van de in art. 5 quater van Vo nr. 804/68 bedoelde heffing in de sektor melk en zuivelprodukten, aldus moet worden uitgelegd dat de referentiehoeveelheid die wordt toegekend aan iedere producent van melk en zuivelprodukten bedoeld in art. 5 quater, lid 2 van VO nr. 804/68, moet worden berekend over de hoeveelheid melk of zuivelprodukten die hij in het betrokken referentiejaar rechtstreeks voor consumptie heeft verkocht en die door de veestapel van zijn eigen bedrijf is geproduceerd.

– Het Hof verklaarde, op verzoek van de Bondsrepubliek Duitsland overeenkomstig art. 173, lid 1 EEG-Verdrag, in een arrest van 12 juni 1990 (zaak C-8/88, *Duitsland t. Commissie*) nietig beschikking 87/541 van de Commissie van 21 oktober 1987 houdende wijziging van de beschikkingen 87/468 en 87/469 betr. de goedkeuring van de door de Lid-Staten uit hoofde van de begrotingsjaren 1984 en 1985 ingediende rekeningen voor de door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie, gefinancierde uitgaven, voor zover daarbij de uitgaven in de betrokken begrotingsjaren in de deelstaat Baden-Württemberg gedaan ter zake van de premie voor het aanhouden van het zoogkoeienbestand, niet ten laste van het EOGFL zijn gebracht.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 26 juni 1990 (zaak C-152/88, *Sofrimport SARL t. Commissie*), op verzoek van een vennootschap naar Frans recht op grond van art. 173, lid 2 EEG-Verdrag, nietig de Vo nrs. 962/88 en 984/88 van de Commissie van 12 en 14 april 1988 houdende schorsing van de afgifte van invoercertificaten voor tafelappelen van oorsprong uit Chili, alsmede Vo nr. 1040/88 van de Commissie van 20 april 1988 tot vaststelling van de hoeveelheden tafelappelen van oorsprong uit derde landen die mogen worden ingevoerd en tot wijziging van Vo nr. 962/88, voor zover zij de produkten betreffen die naar de Gemeenschap onderweg zijn. Het Hof overwoog in zijn arrest dat de Commissie tekortgekomen was aan de verplichtingen die voortvloeien uit art. 3, lid 3 van Vo nr. 2707/72 van de Raad van 19 december 1972 houdende omschrijving van de wijze van toepassing van vrijwaringsmaatregelen in de sektor groenten en fruit, doordat zij bij de vaststelling van de vrijwaringsmaatregelen geen rekening heeft gehouden met de bijzondere situatie van produkten die onderweg naar de Gemeenschap waren. Het Hof veroordeelde tevens in zijn arrest de EEG

tot vergoeding van de schade die verzoeker heeft geleden ten gevolge van de toepassing van de Vo nrs. 962/88, 984/88 en 1040/88, en stelde dat over het te betalen bedrag een rente verschuldigd is van 8% per jaar, te rekenen vanaf de datum van de uitspraak van dit arrest, en dat partijen het Hof binnen de twaalf maanden na de uitspraak van dit arrest het bedrag van de in gezamenlijk overleg bepaalde schadevergoeding zullen meedelen en dat bij gebreke van overeenstemming de partijen het Hof binnen twaalf maanden na de uitspraak van dit arrest hun berekeningen zullen meedelen. Het Hof was immers van oordeel dat de Gemeenschap aansprakelijk was voor de door verzoeker geleden schade, daar er in casu sprake was van een normatieve handeling die economische beleidskeuzen impliceert en die een voldoende gekwalificeerde schending inhield van een ter bescherming van particulieren gegeven hogere rechtsregel.

– Antwoordend op een prejudiciële vraag van de Pretura di Copparo, verklaarde het Hof in een arrest van 26 juni 1990 (zaak C-8/99, *V. Zardi t. Consorzio Agrario Provinciale di Ferrara (CAPF)*) voor recht dat bij onderzoek van de gestelde vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van art. 4ter van Vo nr. 2727/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen, zoals gewijzigd bij Vo nr. 1097/88 van de Raad van 25 april 1988, en van Vo nr. 1432/88 van de Commissie van 26 mei 1988 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de medeverantwoordelijkheidsheffing in de sector granen. Het Hof overwoog in zijn arrest o.a. dat de extra medeverantwoordelijkheidsheffing niet als een belastingheffing kan worden aangemerkt en dat het derhalve niet juist is de wettigheid ervan te beoordelen aan de hand van aan het belastingrecht ontleende maatstaven, en dat onder deze voorwaarden een regeling inhoudende dat de heffing bij het op de markt brengen van de granen voorlopig wordt geheven, onder voorbehoud van volledige of gedeeltelijke terugbetaling wanneer aan het einde van het betrokken oogstjaar zou worden vastgesteld dat de gegarandeerde maximumhoeveelheid niet is overschreden, of dat de overschrijding ervan lager is geweest dan een bepaald percentage, haar rechtvaardiging vindt in het door de gemeenschapsverordening nagestreefde economische doel. Verder overwoog het Hof in zijn arrest nog dat de wettigheid van maatregelen die deelnemers aan het economisch verkeer financiële lasten opleggen, krachtens het evenredigheidsbeginsel afhankelijk is van de voorwaarde dat deze maatregelen passend en noodzakelijk zijn ter verwezenlijking van de door de betrokken regeling op wettige wijze nagestreefde doeleinden, met dien verstande, dat wanneer de keuze tussen enkele passende maatregelen zich voordoet, de minst dwingende moet worden toegepast en ervoor moet worden zorg gedragen dat de opgelegde lasten, in verhouding tot de nagestreefde doeleinden, niet buitensporig zijn.

– In antwoord op prejudiciële vragen van het Bundesfinanzhof verklaarde het Hof in een arrest van 27 juni 1990 (zaak C-18/89, *Maizena GmbH t. Hauptzollamt Krefeld*) voor recht dat art. 5bis, lid 1 van Vo nr. 2742/75 van de Raad van 29 oktober 1975 inzake de restituties bij de produktie in de sectoren granen en rijst, zoals gewijzigd bij Vo nr. 1665/77 van de Raad van 20 juli 1977, aldus moet worden uitgelegd dat het niet verbiedt dat produktierestituties worden toegekend voor produkten die bestemd zijn voor de ver-

vaardiging van isoglucose, wanneer deze isoglucose een niet voor de markt bestemd tussenprodukt is dat ter vervaardiging van sorbitol wordt gebruikt.

— Antwoordend op een prejudiciële vraag van het Finanzgericht te Düsseldorf verklaarde het Hof in een arrest van 27 juni 1990 (zaak C-67/89, A. Berkenheide t. Hauptzollamt Münster) voor recht dat art. 3, sub 3 van Vo nr. 857/84 van de Raad van 31 maart 1984 juncto art. 3 van Vo nr. 1371/84 van de Commissie van 16 mei 1984 geen betrekking heeft op de situatie van producenten die in een ander jaar dan het referentiejaar door een buitengewone gebeurtenis zijn getroffen, doch dat daarentegen op grond van art. 2, lid 2 van Vo nr. 857/84 juncto art. 2, lid 1 van Vo nr. 1371/84, ingeval een Lid-Staat als referentiejaar 1983 heeft gekozen en gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid het percentage dat wordt gebruikt voor de vaststelling van de referentiehoeveelheden te differentiëren aan de hand van de ontwikkeling van de leveranties van de producenten tussen 1981 en 1983, bij deze differentiatie rekening kan worden gehouden met de situatie van de categorie producenten wier melkproductie in 1981 of 1982 door een buitengewone gebeurtenis is beïnvloed.

— Het Hof antwoordde in een arrest van 27 juni 1990 (zaak C-118/89, Firma Otto Lingenfeller t. Duitsland), op een prejudiciële vraag van het Verwaltungsgericht te Frankfurt am Main, dat art. 9, lid 2, derde alinea van Vo nr. 2499/82 van de Commissie van 15 september 1982 tot vaststelling van de bepalingen inzake de preventieve distillatie voor het wijn oogstjaar 1982/1983, ongeldig is voor zover het bepaalt dat iedere overschrijding van de termijn waarbinnen de distilleerder de minimumaankoop prijs aan de producent moet betalen, het verlies van het gehele steunbedrag tot gevolg heeft. Het Hof overwoog in zijn arrest dat een bepaling die iedere, ook minimale, termijnoverschrijding met volledig verlies van steun bestraft, niet in evenredigheid staat tot het met de invoering van de termijn nagestreefde doel, en met name het een prikkel vormen voor de producent om zijn wijn ter distillatie aan te bieden, die het hoge kwaliteitsniveau van de op de markt gebrachte wijnen nadelig dreigt te beïnvloeden.

— Het Hof verklaarde in een arrest van 28 juni 1990 (zaak C-174/89, Firma Hoche t. Bundesanstalt für Landwirtschaftliche Marktordnung), in antwoord op prejudiciële vragen van het Verwaltungsgericht te Frankfurt am Main, voor recht dat bij onderzoek van de eerste door de verwijzende rechter gestelde vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van art. 12, lid 1 van Vo nr. 1932/81 van de Commissie van 13 juli 1981 betr. de toekenning van steun voor boter en boterconcentraat bestemd voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen, doordat dit artikel op de verbeurte van de inschrijvingswaarborg geen uitzondering toelaat voor het geval dat een onderneming waaraan in 1985 in het kader van de bijzondere inschrijvingsprocedures nrs. 76-81 een hoeveelheid is toegewezen, maar die de verwerkingswaarborg niet heeft gesteld en in plaats daarvan vóór de inwerkingtreding van Vo nr. 2661/85 van de Commissie van 20 september 1985 houdende afwijking van de Vo nr. 262/79 en 1932/81, ten aanzien van boter bestemd voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen, een gelijke hoeveelheid interventieboter heeft gekocht overeenkomstig Vo nr. 262/79

van de Commissie van 12 februari 1979 betr. de verkoop tegen verlaagde prijs van boter bestemd voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen. Het Hof verklaarde tevens voor recht dat art. 12, lid 1 van voornoemde Vo nr. 1932/81 in een concreet geval niet buiten toepassing kan worden gelaten om redenen van billijkheid.

— In antwoord op prejudiciële vragen van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven te 's Gravenhage verklaarde het Hof in een arrest van 4 juli 1990 (gev. zaken C-354/88, C-355/88 en C-356/88, Vleeswarenbedrijf Roermond BV, Slegers Vleeswarenfabriek BV en Kühne en Heitz BV t. Produktschap voor Vee en Vlees (PSVV)) voor recht dat het vereiste in de artikelen 2, lid 2, eerste alinea en art. 3, waarbij aanvullende aantekening 2 op hoofdstuk 2 van het Gemeenschappelijk Douanetarief (GDT) werd ingevoegd, van Vo nr. 3602/82 van de Commissie van 21 december 1982 houdende vaststelling van de coëfficiënten voor de berekening van de heffingen die van toepassing zijn op de produkten in de sektor varkensvlees, andere dan geslachte varkens, tot wijziging van de bijlage van Vo nr. 950/68 van de Raad betr. het GDT en tot intrekking van Vo nr. 747/79, inhoudende dat delen van deelstukken het spierweefsel en het been moeten bevatten «in de natuurlijke verhoudingen van de hele deelstukken» om te kunnen worden ingedeeld onder dezelfde tariefpost, aldus moet worden uitgelegd dat na het afsnijden het natuurlijk evenwicht tussen het spierweefsel en het been in de afgesneden delen niet mag worden gewijzigd.

— Het Hof verklaarde, op verzoek van de Helleense Republiek overeenkomstig art. 173, lid 1, EEG-Verdrag, in een arrest van 10 juli 1990 (zaak C-259/87, Griekenland t. Commissie) nietig beschikking 87/368 van de Commissie van 19 juni 1987 betr. de goedkeuring van de door de Lid-Staten uit hoofde van het begrotingsjaar 1983 ingediende rekeningen voor de door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie, gefinancierde uitgaven, voor zover de Commissie het bedrag, overeenkomende met de bij de verkoop van twee partijen van 30.000 ton zachte tarwe ontvangen bedragen, niet ten laste van het EOGFL heeft gebracht.

— Het Hof verklaarde, op verzoek van de Helleense Republiek overeenkomstig art. 173, lid 1 EEG-Verdrag, in een arrest van 10 juli 1990 (zaak C-334/87, Griekenland t. Commissie) nietig beschikking 87/468 van de Commissie van 18 augustus 1987 betr. de goedkeuring van de door de Lid-Staten uit hoofde van het begrotingsjaar 1984 ingediende rekeningen voor de door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie, gefinancierde uitgaven, voor zover de Commissie het bedrag, overeenkomende met de opslagkosten voor een partij residu-olie gedurende het tijdvak 14 maart-7 augustus 1983, niet ten laste van het EOGFL heeft gebracht.

— Het Hof verwierp in een arrest van 10 juli 1990 (zaak C-335/87, Griekenland t. Commissie) een op grond van art. 173, lid 1, EEG-Verdrag door Griekenland ingesteld beroep tot, primair, nietigverklaring van beschikking 87/469 van de Commissie van 18 augustus 1987 betr. de goedkeuring van de door de Lid-Staten uit hoofde van het begrotingsjaar 1985 ingediende rekeningen voor de door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie, gefinancierde uitgaven, en tot, subsidiair, gedeel-



telijke nietigverklaring van deze beschikking voor zover hierin bepaalde uitgaven niet ten laste van het EOGFL zijn gebracht.

– Op verzoek van de Commissie overeenkomstig art. 169 EEG-Verdrag stelde het Hof in een arrest van 10 juli 1990 (zaak C-217/88, Commissie t. Duitsland) vast dat door te besluiten om niet onmiddellijk uitvoering te geven aan de aankondigingen van verplichte distillatie voor het wijn oogstjaar 1984/1985 en door niet de in het Duitse recht voorziene dwangmaatregelen te nemen tegen de producenten die hadden geweigerd tafelvijn voor de verplichte distillatie te leveren, de Duitse Bondsrepubliek de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens art. 5 EEG-Verdrag en art. 64, lid 1 van Vo nr. 337/79 van de Raad van 5 februari 1979 houdende een gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt.

– Het Hof stelde in een arrest van 12 juli 1990 (zaak C-35/88, Commissie t. Griekenland), op verzoek van de Commissie overeenkomstig art. 169 EEG-Verdrag, vast dat door te interveniëren in de voorwaarden voor de aankoop en verkoop van voedergranen door de KYDEP, door via begrotingsmaatregelen het deficit van de KYDEP als gevolg van zijn interventie op de markt voor voedergranen te compenseren en door dit orgaan d.m.v. een staatswaarborg in staat te stellen leningen bij de Griekse Bank te verkrijgen, Griekenland de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens Vo nr. 2727/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sektor granen, zoals gewijzigd. Het Hof stelde in zijn arrest verder ook nog vast dat door de Commissie niet op de hoogte te brengen van de voornemens om de KYDEP steun toe te kennen voor de aankoop en verkoop van voedergranen, Griekenland de krachtens art. 93, lid 3 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen, en dat Griekenland tevens de krachtens art. 5, eerste alinea EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen door de Commissie niet de besluiten van de Griekse overheid, betr. de voorwaarden van interventie door de KYDEP op de markt voor voedergranen, mee te delen.

– Het Hof verklaarde in een arrest van 12 juli 1990 (zaak C-16/89, G. Spronk t. Minister van Landbouw en Visserij), in antwoord op prejudiciële vragen van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven te 's-Gravenhage, voor recht dat art. 3, sub 1, eerste alinea, tweede streepje van Vo nr. 857/84 van de Raad van 31 maart 1984 houdende algemene voorschriften voor de toepassing van de in art. 5 quater van Vo nr. 804/68 bedoelde heffing in de sektor melk en zuivelprodukten, aldus moet worden uitgelegd dat het de Lid-Staten een beoordelingsbevoegdheid verleent om te voorzien in de toekenning van specifieke referentiehoeveelheden aan de in deze bepaling bedoelde producenten, en dat wanneer een Lid-Staat besluit rekening te houden met de situatie van bepaalde in dit artikel bedoelde producenten, hij evenwel rekening dient te houden met het verbod van discriminatie tussen de betrokken producenten en met de hoeveelheden melk en zuivelprodukten die de betrokken producenten hebben geleverd in het jaar waarin hun ontwikkelingsplan is voltooid, met dien verstande dat wanneer deze hoeveelheden niet representatief zijn voor de productiecapaciteit die tot stand is gekomen na voltooiing van dit plan, de Lid-Staten ervoor moeten zorgen, dat zij in verband staan met de als gevolg daarvan ontstane productiecapaciteit. Het Hof

verklaarde in zijn arrest tevens voor recht dat art. 3, sub 1, eerste alinea van Vo nr. 857/84 van de Raad van 31 maart 1984 zich niet verzet tegen een ter uitvoering van deze verordening vastgestelde nationale regeling die aldus is opgezet dat producenten die investeringsverplichtingen hebben aangegaan, ongeacht of zulks in het kader van een ontwikkelingsplan is gebeurd of niet, een specifieke referentiehoeveelheid kunnen verkrijgen, dat deze hoeveelheid wordt berekend op basis van een forfaitaire hoeveelheid die per nieuw ingerichte standplaats wordt toegekend, dat voor de berekening het aantal daadwerkelijk ingerichte standplaatsen wordt verminderd met 10% of 20% al naar gelang het producenten betreft die met de melkproductie beginnen, dan wel andere producenten, en dat de aldus na toepassing van bovengenoemde berekeningscriteria verkregen hoeveelheid verlaagd wordt met een derde of de helft, al naar gelang van het moment waarop de nieuwe standplaatsen in gebruik zijn genomen.

– In antwoord op prejudiciële vragen van de Cour d'Appel te Parijs, verklaarde het Hof in een arrest van 12 juli 1990 (zaak C-155/89, Belgische Staat t. Philipp Brothers SA) voor recht :

1. dat wanneer het nationale interventiebureau de waarborg die is voorzien in art. 25 van Vo nr. 2730/79 van de Commissie van 29 november 1979 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van uitvoerrestituties bij uitvoer van landbouwprodukten, bij vergissing vrijgeeft, zulks niet tot gevolg heeft dat de exporteur van zijn verplichtingen wordt ontslagen. Bij zijn beslissing omtrent het toekennen van aanvullende termijnen voor het indienen van de bij de verordening voorgeschreven documenten, dient het interventiebureau rekening te houden met de gevolgen die zijn vergissing voor het gedrag van de exporteur kon hebben ;

2. dat het verzoek om een aanvullende termijn, bedoeld in art. 31, lid 2 van Vo nr. 2730/79, ook nog na het verstrijken van de voor de overlegging van de douanedocumenten gestelde termijnen kan worden ingediend, mits de exporteur bewijst dat hij zich de nodige moeite heeft gegeven om deze documenten binnen deze termijnen te verkrijgen, en hij elke vertraging bij de indiening van zijn aanvraag behoorlijk motiveert ;

3. dat art. 31, lid 2 van Vo nr. 2730/79 voor de toekenning van een aanvullende termijn niet de voorwaarde stelt dat overmacht wordt vastgesteld, doch enkel dat de exporteur zich de nodige moeite heeft gegeven om de douanedocumenten binnen de gewone termijnen te verkrijgen ;

4. dat art. 31, lid 2 aldus moet worden uitgelegd, dat geen aanvullende termijnen mogen worden toegekend voor de overlegging van de vervoerdocumenten. Bij onderzoek van de zesde vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van deze bepaling kunnen aantasten ;

5. dat bij onderzoek van de zevende vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van de artikelen 25 en 31 van Vo nr. 2730/79 kunnen aantasten.

## 11. Vervoerbeleid

– Zie het arrest van 13 december 1989 (zaak C-49/89, Vennootschap Corsica Ferries (Frankrijk) t. Direction générale des Douanes françaises (DGD)) in de rubriek *Vrij*

*verkeer van personen en kapitaal – vrijheid van vestiging en dienstverlening.*

– Het Hof heeft in een arrest van 18 januari 1990 (zaak C-287/87, Commissie t. Griekenland), op verzoek van de Commissie overeenkomstig art. 169 EEG-Verdrag, vastgesteld dat Griekenland de krachtens het EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen door niet binnen de gestelde termijn de noodzakelijke wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen vast te stellen en aan de Commissie mee te delen om zich te voegen naar richtlijn 562/74 van de Raad van 12 november 1974 inzake de toegang tot het beroep van ondernemer van nationaal en internationaal personenvervoer over de weg, zoals gewijzigd bij richtlijn 1179/80 van de Raad van 4 december 1980. Het Hof herinnerde in zijn arrest aan zijn rechtspraak dat bij een beroep op grond van art. 169 EEG-Verdrag het onderwerp van het geschil door het met redenen omklede advies van de Commissie wordt bepaald, en dat, wanneer het verzuim na het verloop van de termijn die krachtens de tweede alinea van dat artikel is vastgesteld, mocht zijn opgeheven, voortzetting der actie van belang blijft ter vaststelling van de grondslag van de aansprakelijkheid die een Lid-Staat als gevolg van die niet-nakoming jegens andere Lid-Staten, de Gemeenschap of particulieren te dragen kan krijgen.

– Antwoordend op een prejudiciële vraag van de Vestre Landsret verklaarde het Hof in een arrest van 10 juli 1990 (zaak C-326/88, Strafzaak t. Hansen & Son I/S) voor recht dat Vo nr. 543/69 van de Raad van 25 maart 1969 tot harmonisatie van bepaalde voorschriften van sociale aard voor het wegvervoer, noch de algemene beginselen van het gemeenschapsrecht, in de weg staan aan de toepassing van nationale bepalingen volgens welke een werkgever van een chauffeur die de bepalingen van art. 7, lid 2 en van art. 11 van deze verordening heeft overtreden, strafbaar is, ook al kan de werkgever ter zake van die overtreding geen opzet of nalatigheid worden verweten, mits de voorziene sanctie overeenkomt met die welke worden opgelegd bij overtreding van nationale bepalingen van gelijksoortige aard en belang, en deze sanctie evenredig is aan de zwaarte van de begane overtreding.

In een beschikking van 12 juli 1990 (zaak C-195/90R, Commissie t. Duitsland) beschikte het Hof, naar aanleiding van een door de Commissie ingesteld verzoek in kortgeding, dat in afwachting van het arrest in hoofdzaak Duitsland, ter zake van in de andere Lid-Staten geregistreerde voertuigen, de heffing van de wegenbelasting opschort die is voorzien in het «Gesetz über Gebühren für die Benutzung von Bundesfernstrassen mit schweren Lastfahrzeugen» van 30 april 1990. De Commissie heeft dit verzoek in kortgeding ingediend n.a.v. haar eerder op grond van art. 169 EEG-Verdrag ingesteld beroep dat ertoe strekt het Hof te horen vaststellen dat Duitsland de krachtens de art. 76, 95 en 5 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen door de genoemde wet betr. een belasting op het gebruik van wegen door vrachtwagens vast te stellen. Het Hof stelde in zijn beschikking dat een door een Lid-Staat ingevoerde nieuwe wegenbelasting voor vrachtwagens ten nadele van andere Lid-Staten een wijziging tot gevolg kan hebben van de omstandigheden waaronder thans het vervoer vanuit of naar het grondgebied van een Lid-Staat, of het doorgaande vervoer via het grondgebied van één of meer Lid-Staten, wordt afgewikkeld, wanneer deze belasting voor binnen-

landse vervoersondernemingen in aanmerkelijke mate wordt gecompenseerd door een daling van de motorrijtuigenbelasting waaraan vervoersondernemingen uit andere Lid-Staten op grond van tweezijdige verdragen tussen de staat waar zij zijn gevestigd en de staat die de belasting heeft ingevoerd, niet zijn onderworpen. Wat het argument van de Commissie betreft, ten betoge dat er sprake was van spoedeisendheid, als zou de bestreden belasting aan bepaalde vervoersondernemingen uit andere Lid-Staten onherstelbare schade dreigen te veroorzaken, stelde het Hof dat in beginsel de geldelijke schade weliswaar niet als onherstelbaar aan te merken is, maar dat dit in buitengewone situaties anders kan zijn waarin een geldelijke vergoeding de gelaedeerde niet weer in de toestand kan brengen waarin hij zich voor het intreden van de schade bevond, en dat het niet uit te sluiten is dat dit zich in casu zou voordoen. Het Hof was ook van oordeel dat een door een éézijdige nationale maatregel veroorzaakte, plotselinge en wezenlijke wijziging van de thans op de markt van het goederenvervoer per vrachtwagen bestaande voorwaarden, die later niet weer kunnen worden hersteld indien de bestreden maatregel in strijd met het verdrag mocht blijken te zijn, ook de ontwikkeling en voltooiing zou bemoeilijken van het in art. 74 EEG-Verdrag voorziene gemeenschappelijke vervoerbeleid.

## 12. Gemeenschappelijke handelspolitiek en economische betrekkingen met de ontwikkelingslanden.

### a. Invoerregelingen

– Het arrest van 29 maart 1990 (zaak C-62/88, Helleense Republiek t. Raad) waarin het Hof het beroep van Griekenland strekkende tot nietigverklaring van Vo nr. 3955/87 van de Raad betr. de voorwaarden voor de invoer van landbouwproducten van oorsprong uit derde landen ingevolge het ongeluk in de kerncentrale van Tsjernobyl heeft verworpen, wordt behandeld in de rubriek *Institutioneel recht – handelingen van de instellingen (rechtsgrondslag)*.

### b. Uitvoerregelingen

– In antwoord op prejudiciële vragen van het Bundesverwaltungsgericht heeft het Hof, in een arrest van 19 oktober 1989 (zaak 142/88, Hoesch AG en BRD t. Bergrohr GmbH) voor recht verklaard dat

1. art. 5 van verordening nr. 60/85 van de Raad van 9 januari 1985 m.b.t. de beperkingen op de uitvoer van stalen buizen en pijpen naar de Verenigde Staten van Amerika, aldus moet worden uitgelegd, dat onder «nieuwe producenten van buizen en pijpen» mede zijn te verstaan ondernemingen die vroeger reeds stalen buizen en pijpen vervaardigden, maar die, met behoud van hun rechtsvorm en firmanaam, een verandering in economisch opzicht hebben ondergaan die geleid heeft tot de oprichting van een nieuwe fabriek met een grote productiecapaciteit, met name wanneer die fabriek een nieuw produkt vervaardigt dat tevoren niet door de onderneming vervaardigd werd;

2. een als «nieuwe producent» in de zin van art. 5, lid 2, van Vo nr. 60/85 erkende onderneming een passend gedeelte van de beschikbare uitvoervergunningen dient te krijgen overeenkomstig de in die bepaling vermelde criteria. De bevoegde instanties van de Lid-Staten, die belast zijn met het

bepalen van het gewicht van elk der criteria, dienen in het bijzonder rekening te houden met de productiecapaciteit en het uitvoerpotentieel van de nieuwe producent en hem een reële toegang tot de Amerikaanse markt van buizen en pijpen mogelijk te maken;

3. de Duitse autoriteiten op grond van vo nr. 60/85 het recht hadden – zonder daar evenwel toe verplicht te zijn – de onderneming Hoesch een bijzondere hoeveelheid buizen en pijpen toe te wijzen ten laste van het nationale uitvoerquotum van 2,82% van het zichtbare verbruik in de Verenigde Staten.

### *C. Anti-dumping of -subsidievoorschriften*

– In zijn arresten van 28 november 1989 (zaak C-121/86, *Anonymos Etaireia Epicheiriseon Metalleftikon Viomechanikon Kai Naftiliakon e.a. t. Raad*; zaak C-129/86, *Helleense Republiek t. Raad*) heeft het Hof de beroepen strekkende tot nietigverklaring van het besluit nr. 86/89 van de Raad tot beëindiging van de anti-dumpingsprocedure betr. de invoer van doodgebrand natuurlijk magnesiet, van oorsprong uit de Volksrepubliek China en Noord-Korea en van ieder ander – eerder of later – daarmee samenhangend besluit, verworpen. Als middelen werden aangevoerd, het ontbreken van motivering, schending van in de basisverordening (Vo nr. 2176/84 van de Raad van 23 juli 1984) vervatte rechtsregels (art. 7, lid 1, sub c en art. 7, lid 9), misbruik van bevoegdheid, onjuistheid van de gebruikte cijfers (zaak C-121/86). Geheel gelijkaardige middelen werden aangevoerd in de zaak C-129/86.

– In een arrest van 14 maart 1990 (gev. zaken C-133/87 en C-150/87, *Nashua Corporation t. Commissie en Nashua Corporation e.a. t. Raad*) heeft het Hof enerzijds het beroep strekkende tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie waarbij de door Nashua aangeboden verbintenis werd afgewezen in de antidumpingprocedure betr. de invoer van fotokopieerapparaten voor gewoon papier, van oorsprong uit Japan, niet ontvankelijk verklaard (zaak C-133/87) en anderzijds het beroep strekkende tot nietigverklaring van verordening 535/87 van de Raad houdende instelling van een definitief antidumpingsrecht op de invoer van genoemde apparaten verworpen (zaak C-150/87). M.b.t. het beroep in de zaak C-133/87 overwoog het Hof dat de afwijzing door de Commissie van een voorgestelde verbintenis geen maatregel met bindende rechtsgevolgen maar een tussenmaatregel, waarvan het doel is de slotbeslissing voor te bereiden en dus niet een voor beroep vatbare handeling is. In het beroep in de zaak C-150/87 werden als middelen aangevoerd, verkeerde berekening van de dumpingmarge, verkeerde bepaling van de normale waarde van de aan «Original Equipment Manufacturers» verkochte producten, verkeerde berekening van het antidumpingrecht, schending van het non-discriminatiebeginsel en onwettige weigering om rekening te houden met de door Nashua voorgestelde verbintenis.

– Een geheel gelijkaardig beroep strekkende enerzijds tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie waarbij een door verzoekster aangeboden verbintenis werd afgewezen in dezelfde antidumpingprocedure en anderzijds tot nietigverklaring van Vo nr. 535/87 van de Raad houdende vaststelling van een definitief antidumpingrecht werd door het Hof niet-ontvankelijk respectievelijk ongegrond

verklaard in een arrest van dezelfde datum (zaak C-156/87, *Gestetner Holdings PLC t. Raad en Commissie*). Als middelen tot staving van het beroep tot nietigverklaring van de verordening van de Raad werden aangevoerd, verkeerde berekening van de prijs bij uitvoer, verkeerde vergelijking tussen de normale waarde en de prijs bij uitvoer, onjuiste omschrijving van de productie in de Gemeenschap, onjuiste beoordeling van de belangen van de Gemeenschap.

– In antwoord op prejudiciële vragen van het Tribunale te Genua over de geldigheid en de uitlegging van Vo nr. 551/83 van de Raad houdende instelling van een definitief anti-dumpingrecht op de invoer van kraftpapier en -karton van oorsprong uit de V.S.A. heeft het Hof in een arrest van 27 maart 1990 (zaak C-189/88, *Cartorobica SpA t. Ministero delle Finanze dello Stato*) voor recht verklaard dat

1. verordening (EEG) nr. 551/83 van de Raad van 8 maart 1983 houdende instelling van een definitief anti-dumpingrecht op kraftpapier en kraftkarton van oorsprong uit de Verenigde Staten en aanvaarding van verbintenissen i.v.m. de herziening van de anti-dumpingprocedure voor kraftpapier en kraftkarton van oorsprong uit Canada, Finland, Oostenrijk, Portugal, de Sowjetunie en Zweden, aldus moet worden uitgelegd, dat de in art. 2 van deze verordening bepaalde bodemprijs moet worden omgerekend in de valuta van de Lid-Staat van invoer niet volgens de wisselkoers op de dag van inwerkingtreding van de verordening, maar volgens die op de dag welke moet worden aangehouden voor de vaststelling van de douanewaarde van de ingevoerde goederen;

2. bij onderzoek van de gestelde vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van Vo (EEG) nr. 551/83 van de Raad van 8 maart 1983 kunnen aantasten.

– In zijn arresten van 11 juli 1990 (gev. zaken C-304/86 en C-185/87, *Enital SpA t. Commissie en Raad*; gev. zaken C-305/86 en C-160/87, *Neotype Techmasheexport GmbH t. Commissie en Raad*; gev. zaken C-320/86 en C-188/87, *Stanko France t. Commissie en Raad*; zaak C-157/87, *Electroimpex e.a. t. Raad*) heeft het Hof de beroepen verworpen strekkende tot nietigverklaring van verordeningen nr. 3019/86 van de Commissie en nr. 864/87 van de Raad houdende instelling van respectievelijk een voorlopig en een definitief antidumpingrecht op de invoer van gestandaardiseerde meerfasige electromotoren van oorsprong uit Oost-Europese landen. Als middelen tot staving van de beroepen tot nietigverklaring van de verordening van de Raad werden o.m. aangevoerd, verkeerde berekening van de normale waarde, met name gelet op de soortgelijkheid van de producten of op het land van vergelijking, verkeerde vaststelling van de schade, ongeoorloofde methode van vaststelling van het antidumpingrecht, verkeerde vergelijking van de normale waarde en de uitvoerprijs, ontoereikende motivering van de inwerkingtreding van de verordening en van haar terugwerkende kracht, verkeerde uitlegging van het begrip dumping.

– In antwoord op een prejudiciële vraag van de Cour d'Appel te Colmar, heeft het Hof, in een arrest van 11 juli 1990 (zaak C-323/88, *SA Sermes t. Directeur des Services des Douanes de Strasbourg*) voor recht verklaard dat bij het onderzoek van de vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van Vo nr. 864/87 van de Raad van 23 maart 1987 houdende instelling van een definitief anti-dumpingrecht op de invoer van ge-

standaardiseerde meerfasige elektromotoren met een vermogen van meer dan 0,75 kW tot en met 75 kW, van oorsprong uit Bulgarije, de DDR, Hongarije, Polen, Tsjechoslowakije en de Sovjetunie en definitieve inning van de bedragen die als waarborg voor het voorlopige recht zijn gesteld.

*d. Art. 115 EEG-Verdrag*

— Het arrest van 26 oktober 1989 (zaak 212/88, strafzaak t. F. Levy e.a.) is behandeld in de rubriek *Vrij verkeer van goederen*, supra.

*e. Algemene tariefpreferenties*

— In antwoord op prejudiciële vragen van de Cour d'Appel te Versailles heeft het Hof, in een arrest van 7 maart

1990 (gev. zaken C-153/88 en C-157/88, strafzaak t. G. Fauque e.a.) voor recht verklaard dat zowel voor de bepaling van de in Vo nr. 3589/82 van de Raad (betr. de gemeenschappelijke regeling van toepassing op de invoer van bepaalde textielprodukten van oorsprong uit derde landen) voorziene kwantitatieve beperkingen als van de in Vo nr. 3378/82 van de Raad (houdende toepassing van algemene tariefpreferenties voor 1983 voor textielprodukten van oorsprong uit ontwikkelingslanden) voorziene preferentiële tariefplafonds, m.b.t. uit Zuid-Korea ingevoerde tenten, bij de berekening van het gewicht van de tenten rekening moet worden gehouden met de bijbehorende benodigdheden.

(Slot in volgend nummer)

## NAAR EEN NIEUWE GERECHTELIJKE ORGANISATIE IN NEDERLAND\*

### *1. Inleiding*

Justitie in Nederland is naar Belgische maatstaven altijd modern en dynamisch geweest. Het bestaan van een tijdschrift als «Recht en Vooruit, informatieblad over *veranderingen* binnen de rechterlijke organisatie», bevestigt dit. Nummer 25 (september 1990) toont ons dat tijdens de laatste twee jaren m.b.t. de rechterlijke structuur:

— per arrondissement een Directeur Gerechtelijke Organisatie (naar Nederlandse traditie verkort de «BDG» genoemd) werd aangesteld om, met de hulp van een schare medewerkers de leiding te krijgen over personeel, materieel en organisatie;

— de budgetten werden gedecentraliseerd naar de arrondissementen toe;

— een uitgebreid project «Planning en Control» werd opgezet;

— voor de handhaving van de milieuwetgeving een landelijke coördinator bij het Openbaar Ministerie werd benoemd, met terzelfder tijd een kaderuitbreiding van een

twintigtal Officieren van Justitie en een bijkomende investering van 1,6 miljard BF, dit alles uitsluitend voor politieke en justitietaken...;

— door allerlei praktische regelingen en afspraken per arrondissement gesleuteld werd aan de daadwerkelijke vermindering van de «doorlooptijden» (d.i. de duurtijd van een rechtsgeding);

— de presidenten van ieder arrondissement een cursus management volgden;

— er een studie loopt aangaande de vraag of niet eerder het (juridisch) ondersteunend personeel uitgebreid en gereorganiseerd dient te worden tegenover een al te vlugge kaderuitbreiding van de magistratuur.

Last but not least kent Nederland tijdens dezelfde periode de definitieve doorbraak van de algehele herziening van de rechterlijke organisatie.

### *2. Ontstaan*

Minister van Justitie Hirsch Ballin heeft in juni 1990 de Tweede Kamer geïnformeerd over de plannen voor de herziening van de rechterlijke macht. Een jaar voordien, op 29 juni 1989, ondertekende de vorige minister van Justitie Kortals Altes, de 90 blz. tellende beleidsnota ter zake. Die betrof het «Kabinetssstandpunt over het Eindrapport van de Staatscommissie Herziening Rechterlijke Organisatie».

De Staatscommissie, ingesteld bij K.B. van 1 april 1976, ontstond uit een in 1971 opgerichte werkgroep. De commissie werd onder dankzegging opgeheven in juni 1987: haar taak was volbracht. Na jarenlange studie, besprekingen en consultatie van alle betrokken groepen (magistratuur, advocatuur, gerechtsdeurwaarders, rechtsgeleerd personeel, griffie, enz.) werd een project uitgewerkt met ingrijpende wijzigingen van de bestaande structuur.

\* Deze korte uiteenzetting is gebaseerd op de spreekbeurt van mr. G.R. André DE LA PORTE, president van de Arrondissementsrechtbank te Middelburg (Nl.), gegeven op 29 september 1990 voor de *Schelderechtbanken*. Dit is een tweejaarlijkse vergadering van de magistraten van de arrondissementen Breda, Middelburg, Brugge en Antwerpen. De Schelde vormt de binding tussen deze aangrenzende rechtsgebieden. De ontmoeting werd dit jaar op uitmuntende wijze georganiseerd door de Zeelandse magistratuur, bijgestaan door mr. C.G.J. Rutten, burgemeester van Middelburg, die het gezelschap kon onderbrengen in zijn prachtig Gotisch stadhuis, rond 1452 gebouwd door de... Vlaamse Keldermansen.

Wij danken ten eerste president De la Porte voor de ons nazegonden documentatie, o.m. de uitgave van het Ministerie van Justitie (augustus 1989) «Naar een nieuwe structuur van de rechterlijke organisatie».

### 3. Huidige rechterlijke organisatie

De rechtspraak is in Nederland één van de drie functies, naast regelgeving en bestuur. Vrij vertaald betekent dit: de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht. De rechtspraak is onderverdeeld in vier categorieën: de burgerlijke, de administratieve, de straf- en de tuchtrechtspraak.

De civiele en de strafrechtspraak worden toegewezen aan de gewone rechter. De administratieve rechtspraak kan worden opgedragen aan de gewone rechter, maar ook aan andere niet tot de gerechtelijke macht behorende rechters. De tuchtrechtspraak geschiedt door diverse gespecialiseerde tuchtcolleges, maar ook zij kan toebedeeld worden aan gewone of administratieve rechters.

De oorsprong van de huidige Nederlandse gerechtelijke organisatie is dezelfde als de onze: een groot aantal kantongerechten (vredegerechten), aanvankelijk gemeentelijk ingedeeld; arrondissementsrechtbanken voor criminele en burgerlijke zaken, gerechtshoven (oorspronkelijk per provincie) en één Hoge Raad der Nederlanden.

Sedert 1887 ontstond de administratieve rechtspraak. Door de jaren heen nam die een grote uitbreiding. De behandeling van de administratieve geschillen werd opgedragen aan de meest diverse raden, colleges, commissies, enz. (rechtspraak in sociale-zekerheidszaken, administratieve rechtspraak, studiefinanciering, belastingen, vreemdelingen, invoerrechten en accijnzen, verkeer enz.).

Naast de gewone en gecentraliseerde rechtspraak groeiden de meest uiteenlopende administratieve gerechten met ieder een eigen bevoegdheid, eigen procedures en een eigen rechtspraak. Een lappendeken van instanties die bovendien materies behandelden gelijklopend met die van sommige gewone rechtscolleges (bv. inzake verkeers- en vreemdelingenrecht).

### 4. Doelstellingen van het ontwerp

Meerdere doelstellingen werden vooropgesteld:

a. Centralisatie. Een van de hoofdmotieven, wellicht het belangrijkste, was het zoeken naar een oplossing voor het vaak onontwarbaar kluwen van rechtscolleges. Om «broddelwerk» te voorkomen, werd gezocht naar een structurele oplossing. Die werd gevonden in één groot rechtscollege op het niveau van eerste aanleg, de (uitgebreidere) arrondissementsrechtbank.

Twee grote fusies:

1° de samensmelting van de administratieve rechtscolleges met de gewone rechtscolleges (het onderscheid tussen burgerlijke en handelsrechtbanken bestaat in Nederland niet). Een gigantische onderneming, die, gespreid over meerdere jaren, zeer veel wijzigingen met zich zal brengen.

2° de opname van de kantongerechten in de arrondissementsrechtbanken. Gesteld kan worden dat deze fusie werd gekozen ondanks de goede werking van de kantongerechten (vredegerechten). Argumenten pro werden gevonden in de vervaging van het onderscheid tussen kantonrechter en rechter in eerste aanleg: zowel verschillen als gelijkenissen op 't stuk van de procedure, de materiële bevoegdheid, het belang van de zaken (huur, pacht, enz.). Een en ander werd nog onduidelijker na het ontstaan van de alleenrechtsprekende rechter. De mobiliteit van de rechtzoekende vormt geen probleem meer. De inhoud van het recht wordt niet

meer bepaald door de plaatselijke gebruiken. De eenheid van rechtsingang wordt bevorderd.

b. Eenheid van rechtspraak. Onder meer door bovengenoemde centralisatie wordt de eenheid van de rechtspraak nagestreefd. De rechterlijke organisatie wordt in haar geheel geschoeid op de leest van een dubbele feitelijke aanleg. Het ene en hoogste rechtscollege, de Hoge Raad der Nederlanden, zal een belangrijkere rol toebedeeld krijgen.

c. Alle gerechten zullen behoren tot de rechterlijke macht, hetgeen meerdere waarborgen in zich zal houden wat betreft onafhankelijkheid, onpartijdigheid, recht van verdediging, procedure, enz. Op lange termijn zal ook de militaire rechtspraak in de gewone rechterlijke organisatie opgenomen worden.

d. Bespoediging van de afhandeling der rechtszaken. Omwille van deze doelstelling is het ontwerp afgeweken van het algemeen principe van de dubbele feitelijke aanleg. Voor administratieve zaken werd alleen de dubbele aanleg behouden: de eerste feitelijke beoordeling wordt verricht door een werkelijke en gemotiveerde bezwaarschriftenprocedure. Het administratief rechtscollege blijft derhalve de eerste feitelijke rechtsinstantie. De regering maakt zich sterk voor de uitwerking van een eenvormige bezwaarschriftenprocedure.

e. Ontlasting van de gerechtshoven. Ook in Nederland kampen de (gerechts)hoven van beroep met een oplopende achterstand bij de afhandeling van dossiers. De voorgestelde oplossing is origineel: appelrechtspraak binnen de structuur van de arrondissementsrechtbank. Stelt een partij hoger beroep in tegen een vonnis van een alleen-rechtsprekende rechter, dan wordt het hoger beroep behandeld in dezelfde rechtbank, maar voor een kamer van drie rechters.

f. Centralisatie en reorganisatie van zowel het rechtsgeleerd als het niet rechtsgeleerd (griffie) personeel. In Nederland genieten de rechters van een alhier ongekennde luxe: de beschikking over een staf van medewerkers-juristen.

g. Een oplossing bieden aan de bezoldigingsstructuur. Vooral om financiële redenen (noden) wordt door rechters in eerste aanleg uitgekeken naar andere ambten, hetgeen werd beschouwd als een «ongezonde middelpuntvliedende kracht».

h. Streven naar een eenvormig procesrecht, hetgeen evenwel nog uitgebreid wetgevend werk zal eisen.

### 5. Een nieuwe structuur

Erg schematisch kan de nieuwe structuur omschreven worden als volgt:

a. *Materiële bevoegdheid.* Alle zaken, zowel civiele, administratieve als strafzaken (ook commerciële zaken) zullen behandeld worden door de arrondissementsrechtbank, zonder uitzondering. Uiteraard zullen gespecialiseerde afdelingen ingericht worden.

Alle zaken komen in principe terecht bij de alleenrechtsprekende rechter van de arrondissementsrechtbank (de kantonrechter zal niet meer bestaan). Dit wil zeggen dat de «unus-rechter» zelf kan beslissen of hij de zaak zal aanvaarden, dan wel of hij de zaak zal verwijzen naar een kamer met drie rechters, nl. wanneer een dossier ingewikkeld, zwaar of principieel is. Deze beslissing tot verwijzing naar drie rechters is reeds op heden een eigen recht van de alleenrechtsprekende rechter.

Voor administratieve zaken geldt een verplichte en voorafgaande bezwaarschriftenprocedure.

b. *Procedure*. De arrondissementsrechtbank is in eerste aanleg bevoegd voor civiele- en strafzaken, te behandelen door een alleenrechtsprekende rechter, of door een college van drie rechters voor ingewikkelde, zware of principiële zaken. Administratieve zaken worden in tweede instantie behandeld door een kamer van één of van drie rechters.

De arrondissementsrechtbank is in hoger beroep bevoegd voor civiele en strafzaken (niet administratieve zaken) ten aanzien van vonnissen van een alleenrechtsprekende rechter.

Het gerechtshof is uitsluitend bevoegd voor hogere beroepen tegen vonnissen uitgesproken door de arrondissementsrechtbank zitting houdende met drie rechters in burgerlijke en strafzaken.

Dit zal voor de gerechtshoven een drastische vermindering van zaken tot gevolg hebben aangezien hun bevoegdheid beperkt zal blijven tot de ingewikkelde, zware of principiële dossiers!

De Hoge Raad zal zitting houden in kamers met drie raadsheren inzake de voorzieningen tegen vonnissen gewezen door de arrondissementsrechtbanken, en in kamers met vijf raadsheren inzake de voorzieningen tegen arresten van de gerechtshoven. In administratieve zaken moet een en ander verder onderzocht worden.

Hoewel de concrete uitwerking nog moet geschieden, werd principieel ontworpen dat een procedure voor de Hoge Raad slechts mogelijk wordt na «voorafgaand verlof». Mitsdien wordt er een rem geplaatst op het aantal procedures.

c. *Territoriale bevoegdheid*. Afhankelijk van de grootte van het rechtsgebied, van de ligging van het gerechtshofgebouw, van de noden ter plaatse, enz., kan de arrondissementsrechtbank zitting houden in «nevenzittingszalen». Die zalen kunnen overeenstemmen met de huidige kantongerechten... Er kan tevens een afdeling van de griffie op die plaats ingericht worden...

Toch betekent dit niet een terugkeer naar de kantonrechter. De territoriale bevoegdheid blijft arrondissementeel. Het inrichten van nevenzittingszalen is geen plicht. De alleenrechtsprekende rechter-ter-plaatse blijft deel uitmaken van de arrondissementsrechtbank. Aldus is specialisatie mogelijk (civiel, penaal, administratief).

## 6. Praktische uitwerking

De concrete uitwerking van dit alles is opzienbarend. De wetgever en het bestuur leveren allesomvattend werk.

Allereerst wordt de herziening van de rechterlijke organisatie opgedeeld in drie fasen:

- de eerste fase voorziet in de samensmelting van de administratieve en de gewone rechtspraak. Dit moet een feit zijn per 1 januari 1993;

- de tweede fase, die op 1 januari 1995 afgerond moet zijn, omvat de integratie van de kantongerechten en een definitieve regeling van de procedure in hoger beroep;

- de derde fase beoogt de verdere voltooiing tegen 1997 (gerechtshoven en Hoge Raad).

Voorts legt de uitvoerende macht zichzelf en de wetgevende macht verdere taken op zoals de wijziging van het procesrecht, de vereenvoudiging van de procedure, de afschaffing van de verplichte vertegenwoordiging door een advocaat, enz.

Terwijl een Belgische rechter voor ieder rechtsprobleem zelf de nodige documentatie moet opzoeken, bestuderen, eventueel kopiëren, enz., vooraleer hij de betwisting op zich kan evalueren, kan zijn Nederlandse collega rekenen op juridische geschoolde assistenten, het rechtsgeleerd ondersteunend personeel. Het ontwerp voorziet in de uitbreiding en de reorganisatie van dit personeel.

Van meet af aan wordt het nodige voorzien voor de uitbreiding van de infrastructuur, uitgewerkt tot in alle details.

## 7. Besluit

De herziening van de rechterlijke macht in Nederland evalueren is onbegonnen werk. Het was ook niet de opzet van dit stukje. Beoogd werd enerzijds een eerste inzicht te geven in die zeer verregaande en opmerkelijke wijzigingen in de structuur van de rechterlijke organisatie, en anderzijds een idee te geven van de doortastende aanpak door onze noorderburen.

Dit laatste is niet zonder belang. Ook in België is immers de gerechtelijke wereld meer en meer in beweging.

Ivo MENNES

# RECHTSPRAAK

## HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 18 JUNI 1990

Voorzitter: de h. Châtel, eerste voorzitter

Rapporteur: de h. Caenepeel

Openbaar ministerie: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Delahaye en Dassesse

## Faillissement – Geschil tussen werknemer en curator van failliete werkgever – Uitspraak van het arbeidshof – Gerechtskosten

*Wanneer het arbeidshof, in een geschil tussen een werknemer-schuldeiser en de curator van de failliete werkgever, recht doet op het hoger beroep tegen een vonnis van de arbeidsrechtbank, doet het uitspraak krachtens een bevoegdheid die aan het arbeidshof eigen is. Het arbeidshof schendt de artt. 574 en 1017*



*Ger. W. niet door de in het ongelijk gestelde curator in de kosten van hoger beroep te veroordelen.*

Faillissement N.V. B. t/ M. e.a.

### Conclusie van de advocaat-generaal H. Lenaerts

Het tweede middel komt op tegen eisers veroordeling in de kosten van het hoger beroep. Geruggesteund door gezaghebbende auteurs<sup>1</sup>, betoogt eiser dat die veroordeling tot gevolg heeft dat de schuld een boedelschuld wordt, en dat die beslissing tot de uitsluitende bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoort.

Luidens artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek verwijst ieder eindvonnis de in het ongelijk gestelde partij in de kosten, tenzij bijzondere wetten anders bepalen.

Het arbeidshof heeft in deze zaak een eindbeslissing genomen omtrent het geschil dat via de arrondissementsrechtbank bij de arbeidsrechtbank aanhangig was gemaakt, met name over het recht op rente op loon en opzeggingsvergoeding. Krachtens artikel 1017 dient het arbeidshof dus uitspraak te doen over de veroordeling in de kosten van het aanhangig gemaakte geschil.

Deze verplichting is algemeen, «tenzij bijzondere wetten anders bepalen». Deze uitzondering werd in artikel 1017 ingevoegd door de wet van 24 juni 1970. Bedoeling ervan was alleen rekening te houden met bestaande sociale wetten die een bijzondere kostenregeling voorschreven, bijvoorbeeld in zake arbeidsongevallen, beroepsziekten en ziekte- en invaliditeitsverzekering<sup>2</sup>.

Hoe beperkt de draagwijdte van de beoogde uitzondering ook was, niets belet dat ook andere wetsbepalingen – inclusief die van het Gerechtelijk Wetboek – afwijken van de in artikel 1017 geformuleerde algemene regel.

In deze zaak moet die afwijking dan vervat liggen in artikel 574, 2°, volgens hetwelk de rechtbank van koophandel kennis neemt «van vorderingen en geschillen rechtstreeks ontstaan uit het faillissement (...) en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement (...) beheerst».

De vraag of de veroordeling van de curator in de kosten al dan niet een boedelschuld doet ontstaan, moet ongetwijfeld worden beantwoord met toepassing van het faillissementsrecht. Maar de bij het arbeidshof aanhangig gemaakte vordering betreft niet de kostenregeling. Volgens de vaste rechtspraak van het hof<sup>3</sup> is de veroordeling in de kosten «een rechtsgevolg van de beslissing over de grond van het geschil». Om de bevoegde rechtbank aan te wijzen, dient niet de veroordeling in de kosten in aanmerking te worden genomen, maar wel het aanhangig gemaakte geschil over het recht op rente. Om daarover uitspraak te doen was ongetwijfeld niet de rechtbank van koophandel maar de arbeids-

rechtbank bevoegd, vooral omdat de zaak naar deze laatste was verwezen door de arrondissementsrechtbank. Dan is het arbeidshof in hoger beroep eveneens bevoegd. Doet dit uitspraak over het geschil met een eindarrest, dan moet het, krachtens artikel 1017, de in het ongelijk gestelde partij in de kosten van het hoger beroep veroordelen, onverschillig of dit de curator dan wel de werknemer is. Artikel 574, 2°, maakt daarop ten aanzien van de curator geen uitzondering.

Het middel faalt.

Conclusie : verwerping.

### Arrest

Gelet op het bestreden arrest, op 25 mei 1989 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen ;

...Over het tweede middel : schending van de artikelen 574, meer bepaald het tweede lid, en 1017 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest na het hoger beroep van de verweerders strekkende tot het toekennen van interesten op opzeggingsvergoedingen en achterstallige lonen ontvankelijk en gegrond te hebben verklaard voor zover deze interesten op nettobedragen berekend waren, en de zaak voor verdere afhandeling naar de Arbeidsrechtbank te Antwerpen te hebben verwezen, eiser in zijn hoedanigheid van curator van het faillissement van de N.V. B. in de kosten van het hoger beroep verwijst, om de volgende reden : «De curator moet gelet op het bepaalde in artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek in de kosten van het hoger beroep verwezen worden», en deze kosten voor iedere verweerder op een bepaald bedrag vereffent,

terwijl de beslissing de curator in de gerechtskosten te verwijzen waardoor ten laste van de curator een veroordeling wordt uitgesproken en de aard van deze schuldvordering wordt bepaald, met name dat het gaat om een schuldvordering van de massa, overeenkomstig artikel 574, meer bepaald het tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, als zijnde een beslissing op een vordering of geschil rechtstreeks ontstaan uit een faillissement tot de uitsluitende bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoort ; het arbeidsrecht op grond van artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek alleen gerechtigd is de gerechtskosten te vereffenen en de zaak naar de rechtbank van koophandel terug te sturen voor verdere afhandeling ; het arrest derhalve, door de curator in de kosten te verwijzen de in het middel aangehaalde wetsbepalingen schendt :

Overwegende dat het arbeidshof, recht doende op het hoger beroep tegen een vonnis van de arbeidsrechtbank, uitspraak doet krachtens een bevoegdheid die aan het arbeidshof eigen is ; dat het arrest, door eiser in de kosten van het hoger beroep te veroordelen, de artikelen 574 en 1017 van het Gerechtelijk Wetboek niet schendt ;

...

### HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 18 JUNI 1990

Voorzitter : de h. Châtel, eerste voorzitter

Rapporteur : mevr. Baeté-Swinnen

Openbaar ministerie : de h. Lenaerts

Advocaat : mr. Simont

<sup>1</sup> VEROUSTRATE; *Manuel du curateur de faillite*, nr. 462 ; CAVENAILE, «Incidence de la faillite sur les dépens devant les juridictions du travail», *Annales de droit de Liège*, 1983, 158.

<sup>2</sup> Senaat, 1969-1970, *Gedr. St.*, nr. 11, blz. 8, en nr. 138, blz. 6 ; Kamer, *id.*, nr. 583/3, blz. 7.

<sup>3</sup> Cass., 11 febr. 1977 (*A.C.*, 1977, 649) en 11 mei 1989, AR 8442 (*A.C.*, 1988-89, nr. 518). Zie ook Cass., 22 okt. 1971 (*A.C.*, 1972, 196) met concl. eerste advocaat-generaal MAHAUX.

**Werkloosheid – Recht op uitkeringen – Beroepsinkomen – Begrip – Leervereenkomst – Leertoeslag**

*De leertoeslag of minimumvergoeding verschuldigd door het ondernemingshoofd aan degene die met hem is verbonden door een leervereenkomst in de voortdurende vorming van de middenstand, is geen beroepsinkomen in de zin van art. 83ter M.B. 4 juni 1964*

R.V.A. t/ C.

**Conclusie van de advocaat-generaal Lenaerts**

De voorziening stelt de vraag aan de orde of de vergoeding die de leerling voor de uitvoering van zijn leervereenkomst ontvangt, een beroepsinkomen is voor de toepassing van artikel 83ter van het ministerieel besluit van 4 juni 1964.

Eiser merkt op dat het begrip «beroepsinkomen» niet in de wet omschreven wordt en dus in zijn gewone, ruime betekenis dient te worden genomen.

In de versie van artikel 83ter, die in deze zaak toepassing vindt, wordt «beroepsinkomen» inderdaad niet omschreven. Dat is wel het geval in de thans geldende bepaling. Ingevolge het ministerieel besluit van 11 augustus 1986, zopas gewijzigd bij ministerieel besluit van 25 mei 1990, luidt artikel 83ter, § 2, nu: «Voor de toepassing van artikel 160, § 2, van het Werkloosheidsbesluit (en daarover gaat het ook in deze zaak) worden als beroepsinkomens beschouwd alle inkomens die voortspruiten uit de uitoefening van een beroepsactiviteit.»

Dat is naar mijn mening de gewone, juiste betekenis van «beroepsinkomen» die ook voor de in deze zaak toepasselijke versie van artikel 83ter geldt.

Het Sociaalrechtelijk Woordenboek omschrijft «beroepsinkomen» als «inkomen dat iemand geniet ingevolge het uitoefenen van zijn beroep». «Beroep» is een «bepaald soort maatschappelijke werkring, welke gekozen kan worden als bron van levensonderhoud». Een «werkring» is het «geheel van werkzaamheden dat door iemand wordt uitgeoefend, hetzij als zelfstandige, hetzij in dienstbetrekking, en dat voor hem dient als bron van levensonderhoud». Samenvattend zou men ook kunnen zeggen dat beroepsinkomen het inkomen is dat iemand haalt uit het verrichten van beroepsarbeid, d.i. arbeid verricht uit hoofde van zijn beroep.

Het arrest van 22 april 1982<sup>1</sup> overweegt dat «de leervereenkomst van de arbeidsovereenkomst hierin verschilt dat zij niet strekt tot het verrichten van arbeid tegen bezoldiging, maar wel tot de beroepsopleiding van de leerling; (...) dat het niet vereist is dat de leerling arbeid moet verrichten in de gebruikelijke zin van het woord».

Ik zou dat liever vertalen als beroepsarbeid. Want, al moet de leerling ook bepaalde werkzaamheden verrichten om praktijkervaring op te doen, hij oefent geen beroep uit, vermits hij die werkzaamheden niet verricht om in zijn levensonderhoud te voorzien, maar om later, nadat zijn leertijd beëindigd zal zijn, een beroep uit te oefenen waardoor hij in zijn levensonderhoud zal kunnen voorzien.

In deze zaak gaat het om een leervereenkomst aangaan in het raam van de voortdurende vorming in de middenstand. De omschrijving die artikel 4, § 1, tweede lid, van het koninklijk besluit van 4 oktober 1976 van deze leervereenkomst geeft, beantwoordt volkomen aan het kenmerk-

de van zodanige overeenkomst, m.n. dat zij wordt aangegaan om vakbekwaamheid te verwerven, niet om in zijn levensonderhoud te voorzien.

De vergoeding die de leerling ontvangt, wordt hem niet toegekend wegens de uitoefening van een beroep. Het is zelfs geen tegenprestatie voor het verrichten van arbeid. Dat wordt uitdrukkelijk gezegd in het ministerieel besluit van 27 oktober 1976, dat bepaalt: «Zij is verschuldigd zowel voor het volbrengen van zijn praktijk in de onderneming als voor de leergangen die hij bijwoont en de examens die hij aflegt krachtens de leervereenkomst.» In de oorspronkelijke bepaling was nog sprake van «de arbeid van de leerling in de onderneming»; maar het ministerieel besluit van 7 november 1984 heeft dit wijselijk vervangen door «het volbrengen van zijn praktijk in de onderneming.»

Zelfs indien artikel 83ter had gesproken van «arbeidsinkomen» zou het zeer twijfelachtig zijn of de zogenaamde «leertoeslag» daaronder zou kunnen worden gebracht. Nu het over «beroepsinkomen» gaat, valt die vergoeding er in geen geval onder.

Volledigheidshalve moge nog worden opgemerkt dat het arrest van 23 juni 1980<sup>2</sup> als voorwaarde om als werknemer-gezinshoofd te worden beschouwd stelt dat de echtgenoot «geen enkel materieel voordeel ontvangt dat tot hun levensonderhoud en dat van hun gezin kan bijdragen». De in die zaak toepasselijke bepaling van artikel 83ter sprak evenwel niet van beroepsinkomen, maar stelde als voorwaarde dat de echtgenoot zich uitsluitend met het huishouden bezighield, wat natuurlijk een gans ander begrip is.

Opmerkelijk is wel dat, zoals het arrest van 18 maart 1985<sup>3</sup> onderstreept, in de hier toepasselijke versie van artikel 83ter het geringste beroepsinkomen van de samenwonende persoon tot gevolg heeft dat de werkloze niet meer als gezinshoofd wordt beschouwd. Dat leidt ongetwijfeld tot een onbillijke discriminatie tussen degene die beroepsarbeid verricht, en degene die een vergoeding als leerling ontvangt. Dat neemt echter niet weg dat deze vergoeding geen beroepsinkomen is.

Het reeds vermelde ministerieel besluit van 25 mei 1990 heeft die discriminatie enigszins weggewerkt: vanaf 1 juli 1990 mag de echtgenoot of echtgenote nog 1.751 fr. per maand als werknemer verdienen.

Het middel faalt naar recht;

Conclusie: verwerping

**Arrest**

Gelet op het bestreden arrest, op 16 maart 1989 door het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, gewezen;

Over het middel: (...)

doordat het arrest, na te hebben vastgesteld dat verweerder in de periode waarvoor hij werkloosheidsuitkeringen als werknemer-gezinshoofd aanvroeg, samenwoonde met zijn zuster die een opleiding kreeg op grond van een leervereenkomst in de voortdurende vorming van de middenstand

<sup>1</sup> A.C., 1981-82, 1012.

<sup>2</sup> A.C., 1979-80, 1325, met concl. in R.W., 1980-81, 254.

<sup>3</sup> AR 4653, A.C., 1984-85, nr. 433, R.W., 1985-86, 1179.

en als zodanig een leertoelage ontving, beslist dat de vergoeding toegekend aan een leerling op grond van een leerovereenkomst in de voortdurende vorming van de middenstand, geen inkomen is uit een beroep maar een inkomen uit een opleiding voor een zelfstandig beroep, en op grond van deze beslissing oordeelt dat verweerder vanaf 2 juni 1986 recht had op de werkloosheidsuitkeringen van een werknemer-gezinshoofd aangezien hij samenwoonde met een bloedverwant in de tweede graad die geen beroepsinkomen noch vervangingsinkomen genoot,

(...)

Overwegende dat onder beroepsinkomen dient te worden verstaan het inkomen dat iemand geniet ingevolge het uitoefenen van zijn beroep; dat een beroep een maatschappelijke werkkring is die dient als bron van levensonderhoud;

Overwegende dat de minimumvergoeding bepaald in artikel 13 van het in het middel vermelde ministerieel besluit van 27 oktober 1978, wordt toegekend aan de leerling die verbonden is door een leerovereenkomst aangegaan voor het verkrijgen van een basisopleiding tot het verwerven van de nodige bekwaamheid om een zelfstandig beroep uit te oefenen;

Overwegende dat, krachtens artikel 4, § 1, tweede lid, van het koninklijk besluit van 4 oktober 1976 betreffende de voortdurende vorming in de Middenstand, de leerovereenkomst een overeenkomst is «waarbij een ondernemingshoofd zich ertoe verbindt aan de leerling een algemene en technische opleiding te geven of te doen geven, die voorbereidt op de opleiding tot ondernemingshoofd, en waarbij de leerling zich ertoe verplicht de praktijk van het beroep aan te leren onder de leiding en het toezicht van het ondernemingshoofd en de nodige leergangen te volgen voor zijn opleiding»;

Dat, volgens artikel 13.14, vierde lid, van het ministerieel besluit van 27 oktober 1978 de minimumvergoeding verschuldigd is «zowel voor het volbrengen van zijn praktijk in de onderneming als voor de leergangen die hij bijwoont en de examens die hij aflegt krachtens de leerovereenkomst»;

Overwegende dat de leerovereenkomst niet strekt tot het verrichten van beroepsarbeid; dat de leerling geen beroep uitoefent en geen werkzaamheden verricht om in zijn levensonderhoud te voorzien;

Dat de «leertoelage» bedoeld in artikel 6, tweede lid, 6°, van het koninklijk besluit van 4 oktober 1976, of de «minimumvergoeding» bepaald in artikel 13 van het ministerieel besluit van 27 oktober 1978, geen beroepsinkomen is in de zin van artikel 83<sup>ter</sup> van het ministerieel besluit van 4 juni 1964, gewijzigd bij ministerieel besluit van 24 december 1980;

Dat het middel faalt naar recht;

...

## HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 21 JUNI 1990

Voorzitter-rapporteur: de h. Sace

Openbaar ministerie: de h. Piret

Advocaten: mrs. Gérard, Dassesse en De Bruyn

**1. Raad van State – Bestuurlijke handeling – Nietigverklaring – Gezag van gewijsde – Onrechtmatige overheidsdaad – Fout – Oorzakelijk verband – 2. Overheidspersoneel – Statuut – Bevordering**

*1. Wanneer de Raad van State een bestuurlijke handeling nietig heeft verklaard wegens machtsoverschrijding en de gewone rechtbank op grond daarvan rechtsgeldig kennis neemt van een aansprakelijkheidsvordering, moet de rechtbank, gezien het gezag van gewijsde erga omnes van zodanige beslissing van nietigverklaring, noodzakelijk beslissen dat de bestuurlijke overheid van wie de nietig verklaarde handeling uitgaat, een fout heeft begaan en dat die fout tot herstel aanleiding geeft als het oorzakelijk verband tussen de machtsoverschrijding en de schade bewezen is.*

*2. Uit de artt. 49, § 1, van het K.B. van 25 april 1956 tot vaststelling van het statuut van de personeelsleden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel, en 101, tweede lid van het K.B. van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het rijkspersoneel blijkt dat, indien een ambtenaar slaagt voor een bevorderingsexamen, zulks hem geen recht op bevordering geeft en hem slechts de mogelijkheid biedt om zijn aanspraken op de bevordering te doen gelden.*

G. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 13 januari 1988 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

A. In zoverre de voorziening gericht is tegen de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de minister van Buitenlandse Betrekkingen:

*Over het eerste middel:* schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 39, § 1, 48, 49, § 1, van het koninklijk besluit van 25 april 1956 tot vaststelling van het statuut der personeelsleden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel (welke artikelen 48 en 49, § 1, zijn gewijzigd bij koninklijk besluit van 11 januari 1975), 99, 101, 103 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het rijkspersoneel, ingevoegd bij koninklijk besluit van 16 maart 1964 (welk artikel 103 bovendien is gewijzigd bij koninklijk besluit van 13 november 1967, III, artikel 23), 1, 3, 4, 7 van het koninklijk besluit van 1 juni 1964 betreffende de schorsing van de rijksambtenaren in het belang van de dienst, 14, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en 97 van de Grondwet,

*doordat* het arrest eerst vaststelt dat de fout die eiser aan de eerste verweerder verwijt, in werkelijkheid uit twee afzonderlijke fouten bestaat en dat de eerste hierop neerkomt dat «hij (eiser) niet heeft bevorderd, op grond van het ministerieel besluit van 29 juni 1978, waarbij hem het recht wordt ontzegd om zijn aanspraken op bevordering vanaf 1 juli 1978 te doen gelden, welk ministerieel besluit door de Raad van State op 28 oktober 1981 nietig is verklaard», «nu die bevordering hem is ontzegd tussen de datum waarop voormeld ministerieel besluit van kracht werd, nl. op 1 juli 1978, en 1 juni 1981, op welke dat het ministerieel besluit van 18 mei 1981, dat (eiser) de straf van ontslag van ambtswege oplegde, uitwerking kreeg», vervolgens beslist dat de eerste verweerder, ofschoon hij ten onrechte betwist dat hij een fout heeft begaan door het ministerieel besluit van 29 juni 1978 uit te vaardigen zonder vooraf het advies van de

departementale raad van beroep in te winnen, daarentegen terecht betoogt dat die fout niet noodzakelijk in oorzakelijk verband staat met de schade, en die beslissing hierop grondt dat «hoe dan ook, de door (eiser) gepleegde feiten van die aard waren dat hij geen recht op bevordering kon hebben», dat «met andere woorden, de schade van (eiser) niets anders kon zijn dan het verlies van de kans die hij zou hebben gehad, indien de regelmatige procedure was gevolgd (dat wil zeggen als de departementale raad van beroep was geraadpleegd), dat de 'bijkomende maatregelen' op hem niet zouden worden toegepast», dat «die kans natuurlijk niet bestond, gelet op de ernst van de feiten, zoals trouwens blijkt uit het beredeneerd advies van dezelfde raad van beroep van 4 mei 1981, waarbij het voorstel van de tuchtraad om (eiser) van ambtswege te ontslaan, is bevestigd»,

...

Overwegende dat, wanneer een gewone rechtbank op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek rechtsgeldig kennis neemt van een aansprakelijkheidsvordering ten gevolge van machtsoverschrijding wegens miskenning door de administratieve overheid van de grondwets- of wetsregels volgens welke zij op een bepaalde manier iets niet of wel moet doen, en die machtsoverschrijding door de Raad van State met nietigverklaring van die administratieve handeling is gesanctioneerd, de gewone rechtbank, gezien het gezag van gewijsde «erga omnes» van zodanige beslissing van nietigverklaring, noodzakelijk moet beslissen dat de administratieve overheid van wie de nietig verklaarde handeling uitgaat, een fout heeft begaan en dat die fout tot herstel aanleiding geeft als het oorzakelijk verband tussen de machtsoverschrijding en de schade bewezen is;

Overwegende dat nopens de eerste fout, die eiser aan verweerder verwijt omdat deze hem niet heeft bevorderd op grond van het door de Raad van State nietig verklaarde ministerieel besluit van 29 juni 1978, het arrest uit de in het middel aangehaalde uiteenzetting afleidt dat de Belgische Staat stellig een fout heeft begaan, maar het verder erop wijst dat die fout niet noodzakelijk in oorzakelijk verband staat met de schade waarvan eiser het herstel vordert;

Dat het hof van beroep zodoende dus niet de gevolgen miskent van de nietigverklaring door de Raad van State van voormeld ministerieel besluit van 29 juni 1978;

Dat het middel in zoverre niet kan worden aangenomen;

In zoverre het middel tegen het arrest opkomt omdat het eiser het recht ontzegt om zijn aanspraken op bevordering te doen gelden ondanks zijn schorsing in het belang van de dienst, en het betoogt dat het hof van beroep diensgevolge zijn beslissing, dat tussen de ten laste van de Staat vastgestelde fout en de door eiser aangevoerde schade geen oorzakelijk verband bestond, niet naar recht verantwoordt;

Overwegende dat, zoals uit de processtukken en de vaststellingen van de bestreden beslissing blijkt, de nietigverklaring door de Raad van State van het besluit van 29 juni 1978, waarbij de minister van Buitenlandse Zaken van 1 juli 1978 af aan eiser het recht heeft ontzegt om zijn aanspraken op bevordering en op verhoging in wedde te doen gelden, gerechtvaardigd werd door de niet-naleving van een substantiële vorm zonder welke de bestuurlijke overheid geen regelmatige beslissing kon nemen, te weten het advies dat aan de departementale raad van beroep moet worden gevraagd;

Overwegende dat het arrest nopens de fout in verband met die nietigverklaring en het eventueel oorzakelijk verband tussen die fout en de door eiser aangevoerde schade zegt «dat te dezen... die fout niet noodzakelijk in oorzakelijk verband staat met de schade nu de door (eiser) gepleegde feiten van die aard waren dat hij geen recht op bevordering kon hebben, dat met andere woorden, de schade van (eiser) niets anders kon zijn dan het verlies van de kans die hij (zou hebben) gehad indien de regelmatige procedure was gevolgd, dat de 'bijkomende maatregelen' op hem niet zouden worden toegepast, dat (die) kans natuurlijk niet bestond, gelet op de ernst van de feiten, zoals trouwens blijkt uit het beredeneerd advies van dezelfde raad van beroep van 4 mei 1981, waarbij het voorstel van de tuchtcommissie om (eiser) van ambtswege te ontslaan, werd bevestigd, dat (eiser) te vergeefs, tot staving van zijn vordering, aanvoert dat het departement een plaats vacant hield om hem te kunnen bevorderen in geval van nietigverklaring van het besluit houdende vaststelling van bijkomende maatregelen, dat (verweerder) terecht in dat verband aanvoert dat de periode tijdens welke die plaats vacant werd gehouden, samenviel met de tuchtrechtelijke vervolging tegen (eiser) en dat die plaats vacant is gebleven om niet vooruit te lopen op de uitslag van die procedure»;

Dat het hof van beroep, zoals daaruit blijkt, zijn beslissing dat eiser, ondanks de nietigverklaring door de Raad van State, geen aanspraak op een bevordering kon doen gelden en dat het bewijs niet was geleverd van een oorzakelijk verband tussen de fout van de administratie en de door eiser aangevoerde schade, naar recht verantwoordt;

Dat het middel in zoverre niet kan worden aangenomen;

...

*Over het tweede middel:* schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 39, § 1, 48, 49, § 1, van het koninklijk besluit van 25 april 1956 tot vaststelling van het statuut der personeelsleden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel (welke artikelen 48 en 49, § 1, zijn gewijzigd bij koninklijk besluit van 11 januari 1975), 99, 101, 103 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het rijkspersoneel, ingevoegd bij koninklijk besluit van 16 maart 1964 (welk artikel 103 bovendien is gewijzigd bij koninklijk besluit van 13 november 1967, artikel 23), 1, 3, 4 van het koninklijk besluit van 1 juni 1964 betreffende de schorsing van de rijksambtenaren in het belang van de dienst en 97 van de Grondwet,

*doordat*, het arrest eerst vaststelt dat de tweede door eiser aan de eerste verweerder verweten fout erin bestaat dat «hij (eiser) niet heeft bevorderd tussen 26 januari 1977, op welke datum de andere acht voor het bevorderingsexamen geslaagden werden bevorderd, en 1 juli 1978, namelijk de datum waarop het ministerieel besluit van 29 juni 1978 uitwerking kreeg en waarbij aan (eiser) het recht werd ontzegt om zijn aanspraken op bevordering te doen gelden», en vervolgens beslist, enerzijds, dat de eerste verweerder geen fout heeft begaan door eiser tussen 26 januari 1977 en 1 juli 1978 niet te bevorderen, op grond «dat, ofschoon de beslissing (van de eerste verweerder), zoals door de eerste rechter is aangenomen, er 'normaal' in bestond (eiser) te bevorderen, zulks te dezen niet het geval was, nu deze zich tijdens de bewuste periode in Griekenland in hechtenis bevond, onder beschuldiging van ernstige zedenfeiten, waarover zowel de

Griekse als de Belgische pers geschreven heeft» en «dat het feit dat niet dadelijk bijkomende maatregelen werden genomen, wat door de secretaris-generaal in een brief aan het ministerie op 19 november 1976 was voorgesteld, allicht hierdoor te verklaren is dat (eiser) eerst zijn beroep tegen het voorstel tot bijkomende maatregelen voorwaardelijk had ingetrokken en daarop nadien was teruggekomen», en doordat het arrest, anderzijds, beslist «dat, ten overvloede, de (aan de eerste verweerder) verweten fout, in de onderstelling dat zij bewezen is – quod non –, om de zoëven sub 1° vermelde redenen, (eiser) geen nadeel heeft kunnen berokkenen»,

...

Overwegende dat artikel 49, § 1, van het koninklijk besluit van 25 april 1956 tot vaststelling van het statuut van de personeelsleden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel, gewijzigd bij artikel 4 van het koninklijk besluit van 11 januari 1975, bepaalt, in het eerste lid, dat de ambtenaren van de derde, vierde en vijfde administratieve klasse, die in de kanselarijcarrière een niveau anciënniteit tellen van vier jaar, mogen deelnemen aan een examen voor overgang naar de tweede administratieve klasse, en, in het laatste lid, dat de ambtenaren die geslaagd zijn voor het in het eerste lid bedoelde examen, in de volgorde van hun rangschikking bij het examen tot de tweede klasse kunnen worden bevorderd; dat, zoals uit voormeld artikel 49, § 1, laatste lid, inzonderheid uit het gebruik van het werkwoord «kunnen» en voorts uit artikel 101, tweede lid, van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van de rijksambtenaren, gewijzigd bij koninklijk besluit van 16 maart 1964, blijkt, indien de ambtenaar slaagt voor vorenbedoeld bevorderingsexamen, zulks hem niet het recht verleent om te worden toegelaten tot de tweede administratieve klasse, maar hem enkel de mogelijkheid biedt om zijn aanspraken op die bevordering te doen gelden; dat het dus van weinig belang is, enerzijds, dat eiser, die op 7 december 1976 in het belang van de dienst geschorst werd, zoals is vastgesteld in het beroepen vonnis waarvan het arrest de redenen overneemt, ondanks die schorsing krachtens artikel 103 van hetzelfde statuut zijn aanspraken op de bevordering behield en, anderzijds, dat de beslissing hem het recht te ontzeggen om zijn aanspraken op bevordering en verhoging in wedde te doen gelden, overeenkomstig artikel 3 van voormeld koninklijk besluit van 1 juni 1964, tegen hem eerst bij een ministerieel besluit van 29 juni 1978, met ingang van 1 juli 1978, is genomen;

Overwegende dat het arrest zegt «dat, ofschoon de beslissing (van de eerste verweerder), zoals door de eerste rechter is aangenomen, er 'normaal' in bestond (eiser) te bevorderen, zulks te dezen niet het geval was, nu deze zich tijdens de bewuste periode in Griekenland in hechtenis bevond, onder beschuldiging van ernstige zedenfeiten, waarover zowel de Griekse als de Belgische pers geschreven heeft, en dat het feit dat niet dadelijk bijkomende maatregelen werden genomen, wat door de secretaris-generaal in een brief aan het ministerie op 19 november 1976 was voorgesteld, allicht hierdoor te verklaren is dat (eiser) eerst zijn beroep tegen het voorstel tot bijkomende maatregelen voorwaardelijk had ingetrokken en daarop nadien was teruggekomen...»;

Dat het hof van beroep op grond daarvan en van artikel 49, § 1, van vorenbedoeld koninklijk besluit van 25 april

1956, naar recht kon beslissen dat verweerder geen fout had begaan door eiser tussen 26 januari 1977 en 1 februari 1978 niet te bevorderen;

...

## HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 22 JUNI 1990

Voorzitter: de h. Soetaert

Rapporteur: mevr. Baeté-Swinnen

Openbaar ministerie: de h. D'Hoore

### Mandeligheid – Scheidingsmuur – Gedwongen afkoop – Bezitsaanmatiging

*De eigenaar van een privatieve scheidingsmuur kan de prijs voor het gemeen maken van die muur vorderen van zijn nabuur, indien en voor zover deze van de muur op zodanige wijze gebruik maakt dat hij zich het medebezit ervan aanmatigt, aldus inbreuk pleegt op het uitsluitende eigendomsrecht en daarmee redelijkerwijze niet kan voortgaan zonder de impliciete wil de muur voor gemeen te houden.*

*De enkele omstandigheid dat de nabuur uit het bestaan van de muur voordeel haalt, houdt geen zodanige bezitsaanmatiging in.*

M. en V. t/ J. en J.

Gelet op het bestreden vonnis, op 8 maart 1989 gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen, zitting houdende in hoger beroep;

*Over het middel:* schending van artikel 661 van het Burgerlijk Wetboek en van het erin vervatte beginsel volgens hetwelk de eigenaar van een scheidingsmuur de nabuur kan dwingen tot aankoop van de gemeenschap van de muur als deze een bezitsaanmatiging pleegt waaraan hij geen einde wenst te maken,

*doordat* het vonnis, na te hebben vastgesteld dat «de deskundige vaststelt dat een nieuwe muur met een dikte van 14 cm in snelbouw is opgetrokken naast de bestaande muur», dat «er tussen de twee muren een voeg is van 1,5 cm», dat «de nieuwe muur perfect stabiel is» en dat «de deskundige op pag. 6 van zijn verslag zegt dat het duidelijk is dat dit inderdaad een voordeel is», beslist dat «dit voordeel halen dient aangemerkt te worden als een ongebruikneming van de bestaande muur» en de eisers dientengevolge veroordeelt tot het betalen van 112.833 frank als overnameprijs voor de bestaande muur,

...

Overwegende dat, ingevolge artikel 661 van het Burgerlijk Wetboek, de eigenaar van een privatieve scheidingsmuur de prijs voor het gemeen maken van die muur van zijn nabuur kan vorderen, indien en voor zover deze van de muur op zodanige wijze gebruik maakt dat hij zich het medebezit daarvan aanmatigt, aldus inbreuk pleegt op het uitsluitende eigendomsrecht en daarmee redelijkerwijze niet kan voortgaan zonder de impliciete wil de muur voor gemeen te houden;

Dat de enkele omstandigheid dat de nabuur uit het bestaan van de muur voordeel haalt, geen zodanige bezitsaanmatiging inhoudt ;

Dat de veroordeling van de eisers derhalve niet wettelijk verantwoord is ;

Dat het middel gegrond is ;

...

NOOT – Zie Cass., 22 februari 1985, *R.W.*, 1985-86, 2273, noot ; M. HANOTIAU, «La prétendue règle d'acquisition forcée de la mitoyenneté», in *Mélanges offerts à Robert Pirson*, 1989, pp. 143-153.

## HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 25 JUNI 1990

Voorzitter-rapporteur : de h. Sace

Openbaar ministerie : de h. Leclercq

Advocaat : mr. De Bruyn

### Inkomstenbelastingen – 1. Aanslagprocedure – Wijziging – Kennisgeving – 2. Vermindering wegens gezinslast

1. Aan art. 251 W.I.B. wordt voldaan als de belastingplichtige door het bericht van wijziging van zijn aangifte in staat wordt gesteld de redenen te onderzoeken en te bespreken die door het bestuur zijn aangevoerd en die de voorgestelde wijziging lijken te rechtvaardigen.

2. In art. 82 W.I.B. moet het woord «gezin» worden opgevat in zijn gebruikelijke betekenis. Het wijst op een feitelijke toestand die wordt gekenmerkt door samenleven en samenwonen, zonder dat daarbij tijdelijke onderbrekingen worden uitgesloten.

T. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 14 december 1988 door het Hof van Beroep te Luik gewezen ;

Over het middel : schending van de artikelen 82, 251, 259, 260, 281, 282, 283 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 737 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat, eerste onderdeel, het arrest in verband met het aanslagjaar 1983 «geen enkele wetsbepaling de administratie ertoe verplicht uitdrukkelijk te vermelden dat zij toepassing maakt van artikel 260 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en evenmin, als zij die procedure wel toepast, de redenen op te geven waarom zij zulks doet, met het oog op een nieuwe aanslag»,

terwijl de belasting onder artikel 630111 ten kohiere is gebracht na de berichten van wijziging van 10 april en van 7 mei 1986, waaruit eiser niet kon opmaken dat het ging om een nieuwe aanslag op basis van artikel 260 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, dat wil zeggen een nieuwe aanslag na ontlasting wegens onwettigheid ; het hof van beroep, door de beslissing van de gewestelijk directeur der directe belastingen te bevestigen, derhalve voormeld artikel 260 schendt ;

tweede onderdeel, artikel 251 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen voorschrijft dat berichten van wijziging van de administratie met redenen moeten zijn omkleed ; te dezen, de berichten van wijziging niet refereren aan artikel

260 van hetzelfde wetboek en evenmin duidelijk zeggen dat het in die berichten van wijziging van 10 april en van 7 mei 1986 ging om een nieuwe aanslag over het belastingjaar 1983 na de op 9 april 1986 gewezen beslissing tot ontlasting ; het hof van beroep, door te beslissen dat geen enkele wetsbepaling de administratie ertoe verplichtte in die berichten te vermelden dat het om de nieuwe aanslag voor het belastingjaar 1983 ging, vorenbedoeld artikel 251 schendt ;

...

vierde onderdeel, het hof van beroep de beslissing van de directeur nietig had moeten verklaren in zoverre daarin voor de jaren 1984 en 1985 de kinderen niet als ten laste van eiser werden beschouwd, op grond alleen dat die kinderen in Portugal verbleven ; het arrest dienaangaande tegenstrijdig is, voor zover het zegt dat, in de zin van artikel 82 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, het woord «gezin» in zijn gebruikelijke betekenis moet worden opgevat en wijst op een feitelijke toestand, die wordt gekenmerkt door samenleven en samenwonen zonder dat daarbij tijdelijke onderbrekingen zijn uitgesloten ; eiser in dat opzicht aan alle voorwaarden voldeed, te weten dat 1° eiser belast was met de leiding van het gezin, aangezien geen enkel stuk uit het dossier het tegengestelde bewees en verweerder zulks trouwens niet had betwist ; 2° de woonplaats van eiser wel in Aarlen was gevestigd, maar enkel voor zijn sociale verplichtingen wegens zijn tewerkstelling in België, waardoor hij in België recht had op gezinsbijslag voor de kinderen die in zijn belastingaangiften voor de jaren 1984 en 1985 ten laste waren, en verweerder het tegengestelde niet had bewezen en hij evenmin had aangetoond dat eiser niet met zijn echtgenote en zijn kinderen samenwoonde, niettegenstaande de geregelde onderbrekingen wegens zijn beroepsverplichtingen en de kosten en de duur van de verplaatsingen ; 3° eiser inderdaad gedurende de belastbare tijdvakken van de jaren 1984 en 1985 heeft bijgedragen in de kosten voor de voeding, kleding, geneeskundige verzorging, alsmede in de andere persoonlijke uitgaven van de personen die met hem samenwoonden, niettegenstaande de onderbrekingen, nu de geldoverschrijvingen bleken uit de stukken die ter griffie van het hof van beroep zijn neergelegd en bij een brief van 20 juni 1987 zijn gevoegd en door verweerder niet zijn betwist ; het hof van beroep de beslissing van de directeur heeft bevestigd en bijgevolg artikel 82 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen schendt ;

...

Wat het eerste en tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat het arrest nopens het aanslagjaar 1983 erop wijst dat een eerste onder artikel 5706622 ingekohierde aanslag op 9 april 1986 wegens onwettigheid was ontlast, dat op 10 april 1986, op basis van de procedure als vastgesteld in artikel 260 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, aan eiser een bericht van wijziging werd gezonden, waarin werd vermeld dat hij verschillende vergoedingen had ontvangen waarvan hij geen aangifte had gedaan, dat hem op 7 mei 1986 een nieuw bericht van wijziging werd toegezonden ter aanvulling van het vorige, waarin aan de lasthebber van eiser werd meegedeeld dat geen enkele persoon ten laste in aanmerking zou worden genomen, aangezien eiser sinds 9 maart 1977 als alleenwonende in Aarlen was ingeschreven, en dat de nieuwe aanslag op 27 juni 1986 onder artikel 630111 was ingekohierd ; dat het als antwoord op het



bezwaar beslist «dat geen enkele wetsbepaling de administratie ertoe verplicht uitdrukkelijk te vermelden dat zij toepassing maakt van artikel 260 (van dat) wetboek (...), en evenmin, als zij die procedure wel toepast, de redenen op te geven waarom zij zulks doet (...) (en) dat ieder bericht van wijziging voldoende met redenen is omkleed (...)»;

Overwegende dat artikel 251 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen in het eerste lid bepaalt dat, wanneer de administratie meent de inkomsten en andere gegevens te moeten wijzigen welke de belastingplichtige heeft vermeld in een aangifte die voldoet aan de wet, dan wel schriftelijk heeft erkend, de administratie hem bij een ter post aangezekende brief in kennis stelt van de inkomsten en andere gegevens die zij voornemens is in de plaats te stellen van die welke zijn aangegeven of erkend, en de redenen vermeldt die naar haar mening die wijziging rechtvaardigen; dat ingevolge die bepaling het voldoende is dat de belastingplichtige in staat wordt gesteld de redenen te onderzoeken en te bespreken die door de administratie zijn aangevoerd en die de door haar voorgestelde wijzigingen lijken te rechtvaardigen; dat noch artikel 251 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, noch artikel 260 van hetzelfde wetboek vereisen dat in dat bericht van wijziging naar artikel 260 wordt verwezen;

Dat het hof van beroep derhalve, door het hierboven vermelde, zijn beslissing naar recht verantwoordt;

Dat de onderdelen falen naar recht;

...

Wat het vierde onderdeel betreft:

In zoverre dit onderdeel aan de bestreden beslissing verwijt dat zij op een tegenstrijdigheid berust:

Overwegende dat het onderdeel geen schending van artikel 97 van de Grondwet aanvoert; dat het dus in zoverre niet ontvankelijk is;

In zoverre dit onderdeel schending van artikel 82 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aanvoert:

Overwegende dat het arrest zegt «dat artikel 82 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen de personen opsomt die als ten laste van de belastingplichtige worden beschouwd, met dien verstande dat die personen in elk geval deel moeten uitmaken van zijn gezin, dat volgens die bepaling het woord 'gezin' in zijn gebruikelijke betekenis moet worden opgevat en wijst op een feitelijke toestand die wordt gekenmerkt door samenleven en samenwonen, zonder dat daarbij tijdelijke onderbrekingen worden uitgesloten, dat de echtgenote en de kinderen van (eiser) tijdens de litigieuze jaren voortdurend in Portugal verbleven, dat zulks blijkt uit verschillende gegevens in het dossier, waaronder de inlichtingen die de stad Aarlen heeft verstrekt en volgens welke (eiser) een alleenwonende is, en hieruit dat hij belangrijke geldsommen voor zijn gezin naar Portugal overmaakte, dat dus niet kan worden aangenomen dat de echtgenote en de kinderen van (eiser) deel uitmaakten van (zijn) gezin»;

Overwegende dat het hof van beroep zodoende zijn beslissing naar recht verantwoordt; dat het onderdeel in zoverre niet kan worden aangenomen;

Dat, voor het overige, het onderdeel kritiek oefent op de feitelijke beoordeling van de gegevens van de zaak door het hof van beroep; dat het in zoverre niet ontvankelijk is;

...

## HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 26 JUNI 1990

Voorzitter: de h. Boon

Raadsheer-rapporteur: de h. De Peuter

Openbaar ministerie: de h. Declercq

Advocaat: mr. Bützler

### Meineed – Verzegeling

*Door art. 226, tweede lid, Sw. wordt strafbaar gesteld de valse eed afgelegd bij het toepassen van de door de artt. 1148 tot 1164 Ger. W. voorgeschreven rechtspleging.*

*De rechter die het begrip «verzegeling» beperkt tot het enkele materiële feit van het aanbrengen van zegels, schendt de artt. 1148, 1158 en 1164 Ger. W. en 226 Sw.*

D. t/ D. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 29 juni 1989 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Overwegende dat eiser, burgerlijke partij, in kosten van de strafvordering veroordeeld is;

*Over het middel:* schending van de artikelen 1148, 1158, 1164 van het Gerechtelijk Wetboek, 1148, als vervangen bij artikel 25 van de wet van 14 juli 1976, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 226, tweede lid, van het Strafwetboek (als ingevoegd bij artikel 137 van de wijzigingsbepalingen van de wet van 10 oktober 1967), 3, 4 van de wet van 17 april 1878, houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, en 97 van de Grondwet,

*doordat* het hof van beroep in de bestreden beslissing van 29 juni 1989, na te hebben vastgesteld dat de beklaagden André D., Christiane H. en Achiel M. terechtstonden voor het afleggen van een valse eed bij een verzegeling of een boedelbeschrijving, namelijk inzake het proces-verbaal van verzegeling van 17 december 1986 van de vrederechter te Harelbeke, oordeelt dat «artikel 226, tweede lid, van het Strafwetboek luidt: 'Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die bij een verzegeling (...) een valse eed aflegt', dat «de strafwet van strikte interpretatie (is)», dat «blijkens het proces-verbaal van verzegeling van 17 december 1986 dient te worden vastgesteld dat hierin vermeld werd: 'Met toestemming van de eisers werden de boven bedoelde goederen niet verzegeld', dat er «dus geen verzegeling plaats had» en dat «het afleggen van een eed buiten de omstandigheid van verzegeling dus geen aanleiding (kan) geven tot toepassing van artikel 226, tweede lid, van het Strafwetboek», en tot de vrijpraak besluit, met onbevoegdverklaring om uitspraak te doen over de burgerlijke vordering en met veroordeling van eiser in de kosten, hierin begrepen de kosten op de strafvordering,

...

Overwegende dat door artikel 226, tweede lid, van het Strafwetboek strafbaar wordt gesteld de valse eed die wordt afgelegd bij het toepassen van de rechtspleging die wordt bepaald bij de artikelen 1148 tot 1164 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat de appelrechters, nu zij het begrip «verzegeling» beperken tot het enkele materiële feit van het aan-

brenge van zegels, de artikelen 1148, 1158, 1164 van hoofdstuk I, Verzegeling en ontzegeling, van boek IV, deel IV, van het Gerechtelijk Wetboek en 226 van het Strafwetboek schenden;

Dat het middel in zoverre gegrond is;

...

NOOT – Zie ook Cass., 29 oktober 1973, *Pas.*, 1974, I, 221; Cass., 8 december 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, nr. 233, *Tijdschr. Not.*, 1984, 52, en de noot van R. Celis.

## RAAD VAN STATE

7e KAMER – 17 APRIL 1990

Voorzitter: de h. Tacq

Staatsraden: mevr. Vrints (rapporteur) en Tulkens

Auditeur: de h. Vander Elstraeten (andersluidend advies)

Advocaat: mr. Van Helshoecht

**O.C.M.W. – Beroepskamer – Rechtspleging – Inzage-recht**

*Het recht om inzage te nemen van het dossier van de rechtspleging in jurisdictionele zaken bestaat ook zonder dat een tekst dit recht uitdrukkelijk toekent. De beroepskamer is gehouden de partijen te gelegener tijd een bericht te sturen dat het dossier op grond waarvan zij haar beslissing zal nemen, kan worden ingezien.*

L. t/ O.C.M.W. Stad Brussel  
Arrest nr. 34.764

Gezien het verzoekschrift dat Sylvia L. op 23 september 1986 heeft ingediend om de vernietiging te vragen van de beslissing van 29 april 1986 van de Nederlandstalige beroepskamer van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn van de provincie Brabant waarbij haar beroep tegen de beslissing van 11 februari 1986 van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn van Brussel ontvankelijk en gedeeltelijk ongegrond wordt verklaard;

...

Overwegende dat de verwerende partij ten onrechte opwerpt dat het annulatieberoep laattijdig is; dat de betekening van de bestreden beslissing op 28 juli 1986 plaatshad, zodat het beroep van 23 september 1986 werd ingediend binnen de reglementaire termijn van 60 dagen; dat de exceptie niet gegrond is;

Overwegende ambtshalve dat verzoekster slechts belang heeft bij de vernietiging van de aangevochten beslissing in de mate waarin haar beroep door de beroepskamer ongegrond wordt bevonden; dat zij geen belang heeft bij de vernietiging in zoverre de bestreden beslissing haar beroep inwilligt door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn te verplichten af te zien van de maandelijkse terugbetaling van 2.000 fr;

...

Overwegende dat het tweede middel is afgeleid uit de schending van de rechten van de verdediging, doordat de be-

slissing gebaseerd is op stukken die niet aan het debat werden onderworpen; dat verzoekster betoogt dat de beslissing stelt dat zij «geruime tijd samenwoonde met een vriend die waarschijnlijk over bepaalde inkomsten beschikte gelet op de aard van de uitgaven gedurende deze periode (o.a. telefoon, 1 zwart-wit T.V., 1 kleurentelevisie en een abonnement op Coditel)» terwijl zij van geen enkel stuk dat de opgesomde uitgaven staft, kennis heeft gekregen;

Overwegende dat de verwerende partij antwoordt dat de gegevens werden geput uit het neergelegd sociaal verslag, dat verzoekster ervan kennis kon nemen, dat nooit het bewijs van het tegenovergestelde werd geleverd, dat niet werd geantwoord op de schriftelijke vraag met welk doel de telefoon geplaatst werd en hoe de R.T.T.-rekeningen zouden worden vereffend;

Overwegende dat het antwoord van de verwerende partij dat niet werd aangetoond dat haar beweringen verkeerd waren, niet tot de zaak dient; dat het middel de niet-mededeling van een stuk van het dossier betreft met de eraan verbonden onmogelijkheid zich behoorlijk te verdedigen; dat bovendien, in tegenstelling tot wat wordt beweerd, wel degelijk enige verantwoording nopens de installatie van een telefoon werd gegeven in de pleitnota;

Overwegende dat de bestreden beslissing zegt dat verzoekster «geruime tijd samenwoonde met een vriend die waarschijnlijk over bepaalde inkomsten beschikte, gelet op de aard van de uitgaven gedurende deze periode (o.a. telefoon, 1 zwart-wit T.V., 1 kleurentelevisie en abonnement op Coditel)»; dat de bestreden beslissing mede uit dit gegeven afleidt dat de beslissing van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn om de uitgekeerde steun te verminderen tot het bedrag overeenkomstig het bestaansminimum cat. II als alleenstaande, gerechtvaardigd is;

Overwegende dat verzoekster waar zij aanvoert dat de aangevochten beslissing steunt op stukken waarvan zij geen kennis had, doelt op het verslag dat door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn op 9 april 1986 aan de beroepskamer werd toegestuurd om bij het dossier te worden gevoegd; dat dit verslag vermeldt:

«Inderdaad, twee maanden nadat ze er haar intrek genomen had, is een Libanees student (M. K.) bij haar komen wonen. De telefoon werd geplaatst op naam van de vriend, het gezin had 2 T.V.-toestellen (1 zwart-wit en 1 kleur T.V.) en zij waren geabonneerd op Coditel, wat toch belangrijke uitgaven zijn.

«Mevr. L. heeft het O.C.M.W. er nooit van verwittigd dat zij met een vriend samenwoonde, integendeel. Gezien de aard van hun uitgaven is het waarschijnlijk dat deze vriend over bepaalde middelen beschikte. Minstens een gedeelte van de tijdens de periode van samenwonen uitbetaalde hulp werd dus ten onrechte in ontvangst genomen»;

Overwegende dat geen wets- of verordeningsbepaling voorschrijft dat het dossier dat aan de beroepskamer door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn wordt toegezonden en waarover de beroepskamer zal te oordelen hebben, ter inzage aan de partijen moet worden gegeven; dat de artikelen 12 en 13 van het koninklijk besluit van 9 maart 1977 inzake de beroepskamers opgericht door de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn bepalen:

«Art. 12. Bij de ontvangst van het verzoekschrift brengt de secretaris van de beroepskamer het betrokken openbaar

centrum voor maatschappelijk welzijn hiervan op de hoogte en verzoekt dit om mededeling van het dossier van de verzoeker.

«De overmaking van het dossier geschiedt onmiddellijk.

«Art. 13. De secretaris van de beroepskamer vervuldigt het dossier, daartoe verzamelt hij rechtstreeks alle nuttige inlichtingen en bescheiden.

«Na de zaak onderzocht te hebben maakt de secretaris een voor de beroepskamer bestemd verslag op; hij dagtekent en ondertekent het en voegt het bij het dossier»;

dat die bepalingen niet voorschrijven dat aan de partijen de dagen en uren worden meegedeeld waarop zij het dossier kunnen raadplegen; dat het recht om inzage te nemen van het dossier van de rechtspleging in jurisdictionele zaken evenwel bestaat ook zonder dat een tekst dit recht uitdrukkelijk toekent; dat partijen daarom steeds om inzage van het dossier kunnen vragen en dit hun op straffe van schending van het recht van verdediging niet mag worden geweigerd; dat de stelling dat aan het recht niet te kort wordt gedaan zo de partijen niet uitdrukkelijk om de inzage van het dossier hebben gevraagd, geen absolute gelding heeft; dat zij, in zaken van maatschappelijke dienstverlening niet zonder meer kan worden gevolgd; dat de aanvrager die voor de beroepskamer verschijnt, bij definitie een persoon is die zich niet in staat acht een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid; dat dit gevoel de aanspraak op uit algemene rechtsbeginselen voortvloeiende rechten in het algemeen bemoeilijkt, zo niet verhindert; dat daarom, waar nodig, uitdrukkelijk op die rechten moet worden gewezen, meer bepaald wanneer dit recht het elementaire recht tot inzage van het dossier betreft; dat de beroepskamer zelf moet zorgen voor de eigen toegankelijkheid, dat zij gehouden is de partijen te gelegener tijd een bericht te sturen dat het dossier op grond waarvan zij haar beslissing zal nemen, kan worden ingezien; dat ter zake, bij gebreke van dergelijk bericht, de verzoekende partij onwetend is gebleven van een gegeven op grond waarvan de bestreden beslissing de gevraagde dienstverlening weigert; dat het middel gegrond is;

Overwegende dat het derde middel van het verzoekschrift tot geen ruimere vernietiging kan leiden; dat het niet hoeft te worden onderzocht,

(gedeeltelijke vernietiging)

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e KAMER – 13 JANUARI 1988

Voorzitter: de h. Jans

Raadsheren: de hh. Delvoie en Schöller

Advocaten: mrs. De Gendt en Deleu

### Verbintenis – Tenietgaan – Overmacht – Schadevergoeding

*De wegens overmacht tenietgegane verbintenis kan geen aanleiding geven tot schadevergoeding*

B.V.B.A. P. t/ H. en De H.

Overwegende dat de oorspronkelijke hoofdvordering van de geïntimeerden strekt tot ontbinding van de tussen par-

tijen op 5 januari 1980 gesloten overeenkomst met betrekking tot de levering en plaatsing van houtwerk en ramen van een nog op te richten nieuwbouwvilla en tot terugbetaling van de reeds betaalde voorschotten ten bedrage van 49.998 frank;

Dat ter staving van hun eis oorspronkelijke eisers overmacht inriepen, afgeleid uit het betwiste faillissement van de hoofdaannemer aan wie zij reeds belangrijke en uit het faillissement niet recupereerbare voorschotten betaald hadden, zodat zij noodgedwongen van hun bouwplannen moesten afzien;

Dat zij daarenboven aanvoerden dat zij, na noodgedwongen hun bouwplannen te hebben laten varen, een goedkopere bestaande woning kochten, waar als verbeteringswerken o.a. nieuwe ramen voorzien waren, en dat zij aan geïntimeerde voorstelden de overeenkomst tot levering en plaatsing van nieuwe ramen op deze woning te laten uitvoeren, maar dat geïntimeerde steeds weigerde dit voorstel ook maar te bespreken;

Overwegende dat appellante, oorspronkelijke eiseres op tegeneis, daarentegen stelt dat geïntimeerden na bestelling en betaling van enkele voorschotten gewoon niets meer van zich lieten horen tot zij kortweg aan appellante lieten weten dat zij de door hen geplaatste bestelling annuleerden;

Overwegende dat de eerste rechter bezwaarlijk kan worden gevolgd waar hij enerzijds op grond van overmacht de ontbinding van de oorspronkelijke overeenkomst uitspreekt en anderzijds op grond van de betalingsvoorwaarden van die (nochtans ontbonden en dus niet meer bestaande overeenkomst) aan appellante schadevergoeding toekent, weliswaar wegens de overmacht beperkt tot 10% van de aannemingsprijs;

Overwegende immers dat de wegens overmacht tenietgegane verbintenis geen aanleiding kan geven tot schadevergoeding zoals uit artikel 1147 van het Burgerlijk Wetboek, a contrario uitdrukkelijk blijkt (zie ook De Page, H., II (uitgave 1964, nr. 606));

Overwegende dat appellante niet kan worden gevolgd in haar feitelijke uiteenzetting, daar ze daarin de briefwisseling verzwijgt zowel uitgaande van geïntimeerden zelf als van hun raadsman; dat hieruit nochtans blijkt dat geïntimeerden, die klaarblijkelijk in de tijdelijke onmogelijkheid verkeerden wegens het noodgedwongen afzien van hun bouwplannen, hun bestelling bij appellante te laten uitvoeren (uitvoering waarop appellante overigens vóór hij van de moeilijkheden waar geïntimeerden mee geconfronteerd werden, nooit blijkt te hebben aangedrongen), redelijke voorstellen deed om de overeenkomst alsnog tot uitvoering te laten komen;

Dat bij gebreke van tegenspraak op dat punt, hetzij bij wege van antwoord op deze brieven, hetzij in de loop van de procedure, uit de brieven van geïntimeerden en van hun raadsman aan de raadsman van appellante uitdrukkelijk blijkt dat appellante bij monde van D. zelfs instemde met het principe van de uitvoering van de overeenkomst op de aangekochte woning, maar dat appellante aan deze principiële instemming verder geen gevolg gaf, dit terwijl in beide van deze brieven het in zijn principe klaarblijkelijk door appellante aanvaarde en overigens redelijk voorstel gestand gedaan werd;

Overwegende dat, nu aldus als vaststaand dient te worden aanvaard, dat appellante principieel akkoord ging met het

voorstel van geïntimeerden de levering en plaatsing te laten uitvoeren aan de ter vervanging van de oorspronkelijke bouwplannen aangekochte woning, de vraag of de tijdelijke onmogelijkheid de verbintenis te (laten) uitvoeren voor geïntimeerden juridisch een geval van tijdelijke overmacht uitmaakt niet meer relevant is, nu in ieder geval vaststaat dat appellante nadien naliet haar principiële akkoord met de geboden wisseloplossing tot uitvoering te brengen;

Overwegende dat geïntimeerden, die zich op dit akkoord en de niet-uitvoering ervan beroepen, dan ook gerechtigd zijn de ontbinding van de overeenkomst te vorderen en deze zelfs konden vorderen ten laste van appellante;

Overwegende dat het beroep van appellante dan ook niet gegrond is;

...

## HOF VAN BEROEP TE GENT

2e KAMER – 15 MEI 1990

Voorzitter: mevr. Van Isterdael

Raadsheren: de hh. Gallet en Stassijn

Openbaar ministerie: de h. Ockers

Advocaten: mrs. Crabeels en van Rouveroi van Nieuwaal

### Inkomstenbelastingen – Bedrijfslasten – Geldboete

*Aftrekbaar is geldboete die door een aansteller is betaald op grond van zijn burgerlijke aansprakelijkheid voor zijn aangestelde. Art. 50, 5°, W.I.B. vindt geen toepassing als niet blijkt dat de geldboete door de aansteller zelf is opgelopen.*

B.V.B.A. D. t/ Belgische Staat

Overwegende dat de eiseres tijdig en regelmatig een voorziening heeft ingediend tegen de beslissing van de gewestelijke directeur der directe belastingen te Brugge van 15 april 1987, die haar bezwaar tegen de aanslag in de vennootschapsbelasting gevestigd onder artikel 5805278 voor aanslagjaar 1983 heeft verworpen;

Overwegende dat uit de gegevens van het dossier mag worden afgeleid dat Roland L., werkend vennoot en echtgenoot van de zaakvoerster van eiseres, in zijn hoedanigheid van schipper het bevel voerde over het Belgisch vissersvaartuig A. toen dit op 19 september 1982 in de Noordzee op de plaats met als coördinaten NB 56 51 46 en OL 05 50 00 werd opgeleid door de Noorse zeevaartpolitie wegens een aantal overtredingen van de Noorse visserijwetgeving;

Overwegende dat blijkens een vonnis van 22 december 1982 voormelde Roland L. door de Stavanger Byrett (rechtbank) werd veroordeeld om te betalen als geldboete 30.000 Noorse kronen, voor verbeurdverklaring 40.000 Noorse kronen en voor expertisekosten 1.000 Noorse kronen;

Overwegende dat de eiseres de tegenwaarde van voormelde sommen of 530.000 Belgische frank heeft afgetrokken als bedrijfsuitgave bij de door haar over het aanslagjaar 1983 tijdig ingediende aangifte;

Overwegende dat voormelde aangifte op 23 november 1983 werd aangenomen als basis voor taxatie;

Overwegende dat op 9 augustus 1984 de controleur een bericht van wijziging deed worden waarin hij voornoemd

bedrag van 530.000 frank verwierp als uitgave omdat boeten geen bedrijfsuitgaven zijn gedaan om inkomsten te verkrijgen of te behouden;

Overwegende dat de eiseres op 1 september 1984 haar niet akkoord betekende;

Overwegende dat niettemin op 21 januari 1985 tot de thans aangevochten taxatie werd overgegaan volgens een bericht van wijziging;

Overwegende dat de eiseres op 27 februari 1985 een bezwaarschrift deed worden waarin zij betoogde dat de overtredingen van de Noorse wetgeving onvrijwillig en in elk geval zonder akkoord van de zaakvoerster gebeurden, doch dat anderzijds in vreemde wateren wordt gevist om een hogere opbrengst, dus een hoger (belastbaar) inkomen te verwerven;

Overwegende dat, in haar tijdig fiscaal beroep, de eiseres laat gelden dat zij de voormelde sommen heeft betaald (en niet Roland L.), dat deze betaling gebeurde wegens de burgerlijke aansprakelijkheid van de eiseres voor L. (wat L. dienaangaande ook verklaard moge hebben), dat de betaling niet kan worden aangemerkt als een liberaliteit en dat ter zake twee maten en twee gewichten worden gehanteerd;

Overwegende dat het Bestuur laat gelden dat, blijkens voormeld vonnis van de rechtbank van Stavanger, Roland L. verklaard zou hebben eigenaar te zijn van het voornoemde vissersvaartuig en dat de eiseres in voormeld vonnis niet ter sprake is gekomen; dat Roland L. niet als een gewone werknemer kan worden beschouwd doch dat hij de volledige verantwoordelijkheid op zich heeft genomen;

Overwegende dat het Bestuur ook stelt dat de betaling van 530.000 frank door de eiseres niet gebeurde ingevolge haar burgerlijke aansprakelijkheid maar als liberaliteit; dat, zelfs als de boete aan de eiseres zelf zou zijn opgelegd, zij ingevolge artikel 50, 5°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen niet aftrekbaar zou zijn;

Overwegende dat het Bestuur ook stelt dat de boete haar oorsprong vindt in praktijken die, hoewel gesteld ter gelegenheid van een beroepswerkzaamheid, tot de uitvoering hiervan niet noodzakelijk waren en dat de boete tegelijk het karakter heeft van een burgerlijk herstel en van een persoonlijke straf;

Overwegende dat, hoewel de boete werd opgelegd door een vonnis, waarin de eiseres niet ter sprake komt, toch als vaststaand mag worden aangenomen dat de feiten gebeurden met een vaartuig van de eiseres en tijdens een expeditie in opdracht van de eiseres; dat zulks o.m. kan worden afgeleid uit een attest afgeleverd door de eerste waterschout van Oostende; dat hieraan geen afbreuk wordt gedaan door het feit dat Roland L. zich voor de rechtbank te Stavanger gedroeg als reder en/of eigenaar van het schip; dat eventueel foutieve verklaringen van Roland L. niet vermogen de werkelijkheid te veranderen en in elk geval niet aan de eiseres kunnen worden tegengeworpen, te meer nu blijkt dat Roland L. die verklaringen in opdracht van de eiseres zou hebben afgelegd;

Overwegende dat ook niet wordt ontkend dat de eiseres het betwist bedrag van 71.000 Noorse kronen heeft betaald;

Overwegende dat deze betaling niet kan worden aangemerkt als een liberaliteit, maar als een verplichting die op eiseres rustte in haar hoedanigheid van aansteller; dat het ter zake zonder belang is te weten of Roland L. een gewone werknemer is of een werkend vennoot van de eiseres; dat

hij in elk geval optrad als aangestelde van de eiseres en derhalve ook voor haar rekening;

Overwegende dat de boeten betaald door een aansteller op grond van zijn burgerlijke aansprakelijkheid aftrekbaar zijn (COM. IB 44/490);

Overwegende dat anderzijds artikel 50, 5°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen geen toepassing kan vinden daar niet blijkt dat de geldboete door de eiseres zelf werd opgelopen; dat het Bestuur precies stelt dat zulks niet het geval is; dat de betaalde geldboeten en andere uitgaven niet kunnen gelden als een persoonlijke straf van de eiseres;

Overwegende dat uit het voormelde vonnis van de rechtbank van Stavanger ook niet blijkt dat Roland L. de opgelopen boete definitief ten laste zou hebben genomen en de aansprakelijkheid van zijn aansteller zou hebben willen uitsluiten; dat integendeel mag worden aangenomen dat, met het oog op een snelle afhandeling van de rechtszaak, Roland L. bepaalde initiatieven heeft genomen die er enkel op gericht waren het schip zo vlug mogelijk vrij te maken (met het oog op een verdere inkomstenverwerving) maar niet tot doel hadden de eiseres van haar burgerlijke aansprakelijkheid te ontslaan;

Overwegende dat het beheer derhalve ten onrechte de betaling van 530.000 frank als bedrijfsuitgave heeft verworpen;

...

## HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 17 OKTOBER 1990

Voorzitter: de h. Vandeplas

Raadsheren: de hh. Luyckx (rapporteur) en Renaers

Openbaar ministerie: de h. De Swaef

Advocaten: mrs. Hermans loco Bervoets, Van Damme en Coel

### Huiszoeking – Toestemming van medebewoner – Eigen kamer

*Een medebewoner van het huis dat officieel wordt bewoond door de beklaagde, kan aan de opsporingsambtenaren rechtsgeldig toestemming verlenen om zijn slaapkamer alsook de gemeenschappelijke delen van de woning te betreden en er de nodige zoekingen te verrichten, maar hij kan geen geldige toestemming verlenen om binnen te dringen in de slaapkamer van de beklaagde, die een afzonderlijke privé-ruimte vormde in de woning, om daar vaststellingen te verrichten.*

B. t/ G. e.a.

Overwegende dat bij nieuw onderzoek voor het Hof de schuld van de beklaagde Jean G. aan de hem ten laste gelegde feiten bewezen is gebleven;

Overwegende dat de uitgevoerde huiszoeking die als basis diende voor het verzamelen van de bewijselementen ter ondersteuning van de strafvordering echter onwettig is;

Overwegende dat immers uit het inlichtingsbulletin blijkt dat Jean G. sedert 9 juli 1984 is ingeschreven op het adres (...), waar hij een afzonderlijke kamer betreft;

dat de toestemming tot huiszoeking verleend werd door genaamde Germaan Go., een medebewoner van het pand;

Overwegende dat, in strijd met de overwegingen van de eerste rechter, het strafdossier geen elementen bevat waaruit kan worden afgeleid dat Go. en G. een zelfde huishouden vormden;

Overwegende dat Germaan Go., medebewoner van het huis dat officieel bewoond wordt door beklaagde, ongetwijfeld rechtsgeldig toestemming kon verlenen aan de opsporingsambtenaren om zijn eigen slaapkamer alsook de gemeenschappelijke delen van de woning te betreden en er de nodige zoekingen te verrichten, maar dat deze medebewoner geen geldige toestemming kon geven om binnen te dringen in beklagdes slaapkamer, die een afzonderlijke privé-ruimte vormde in deze woning, en om daar vaststellingen te gaan doen;

Overwegende dat te dezen het privaat karakter van de slaapkamer wordt bevestigd door de omstandigheid dat er zich een eenpersoonsbed bevond en door de vaststellingen van de verbalisanten die uitdrukkelijk gewag maken van «de kamer van de beklaagde»;

Overwegende dat de verbalisanten zich ook niet kunnen beroepen op de heterdaad aangezien zij zich aanmeldten aan de woning (...) op 16 februari 1988 en de laatste diefstal gepleegd door de beklaagde dateert van de nacht van 12 op 13 februari 1988, drie dagen voor de huiszoeking;

Overwegende dat de vaststellingen in voormelde omstandigheden verricht op 16 februari 1988 dan ook nietig zijn, evenals alle verdere onderzoeksverrichtingen en de rechtspleging voortvloeiend en gebaseerd op voormelde initiële nietige vaststellingen en verrichtingen;

Overwegende dat het chronologisch verloop van het onderzoek onmiskenbaar aantoonde dat de onwettige vaststellingen ook van determinerende aard waren om de beklaagde tot bekentenissen te brengen nu deze, zoals gebleken is, werden afgelegd op 16 februari 1988, onmiddellijk na de huiszoeking;

dat de verklaringen van de beklaagde dan ook niet kunnen worden beschouwd als onafhankelijk van de huiszoeking zodat hun bewijskracht ook is aangetast;

dat de strafvordering dan ook ontvankelijk doch ongegrond voorkomt in zoverre zij is ingesteld tegen de beklaagde Jean G.;

Overwegende dat de beslissing van de eerste rechter dan ook nietig is in zoverre zij steunt op de gegevens geput uit de onwettige huiszoeking;

...

NOOT – Zie ook Hof Antwerpen, 22 oktober 1976, *R.W.*, 1977-78, 1309, en de noot van A. Vandeplas; Hof Gent, 2 mei 1967, *R.W.*, 1967-68, 853; Cass., 11 april 1973, *Pas.*, 1973, I, 777.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

7e KAMER – 27 JUNI 1989

Voorzitter: de h. De Vries

Advocaten: mrs. Sel en Meyntjens

**Huur – Verlenging wegens buitengewone omstandigheden – Eigen nalatigheid van de huurder – Voornemen van de verhuurder om het verhuurde goed te laten betrekken door gezinslid**

*De buitengewone omstandigheden waarop de huurder zich beroept om een verlenging van de huurovereenkomst te verkrijgen, mogen niet veroorzaakt zijn door zijn eigen nalatigheid.*

*Te dezen kunnen de huurders geen aanspraak maken op de verlenging van de huurovereenkomst wegens buitengewone omstandigheden, omdat ze iets meer dan een maand na de hun betekende opzegging een appartement kochten en op dat ogenblik, namelijk bijna vijf maanden vóór het verstrijken van de opzeggingstermijn, reeds wisten dat zij dat appartement niet tijdig zouden kunnen betrekken.*

*Het voornemen van de verhuurders om het verhuurde goed te laten betrekken door hun zoon die korte tijd na het verstrijken van de opzeggingstermijn in het huwelijk treedt, vormt voor hen een buitengewone omstandigheid.*

G.-L. t/ A.-B.

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering beoogt de opzegging van huur betreffende het appartement, tweede verdieping, gelegen te (...), betekend bij aangetekend schrijven van 27 oktober 1988 tegen 1 mei 1989 te horen verlengen tegen 31 augustus 1989 op grond van artikel 1759bis B.W., terwijl bij tegenvordering de geldigverklaring van de opzegging wordt gevorderd, met veroordeling tot ontruiming en machtiging tot uitdrijving;

dat de eerste rechter de vordering ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond verklaarde en de opzegging verlengde tot 1 augustus 1989;

Overwegende dat appellanten beweren dat de eerste rechter ten onrechte de vordering gedeeltelijk gegrond verklaarde en dit op grond van de argumenten ontwikkeld voor de eerste rechter en door deze niet voldoende weerlegd;

dat inderdaad de eerste rechter niet heeft geantwoord op het argument van appellanten, waar zij beweerden dat de buitengewone omstandigheden waarop de huurders zich beroepen, niet mogen veroorzaakt zijn door nalatigheid van hunnentwege (B. Hubeau, «De verlenging van de huurovereenkomsten», *R.W.*, 1988-89, 245; *Parl. St., Kamer*, 1983-84, nr. 807/9, 52; A. Van Oevelen, *Overzicht van de recente ontwikkelingen in het huurrecht*, p. 86);

dat al deze auteurs echter ook aannemen dat het nog niet kunnen beschikken over een aangekochte of gehuurde woning een buitengewone omstandigheid uitmaakt;

dat het ter zake er dus op aankomt voor de rechter — die over een zeer uitgebreide beoordelingsvrijheid beschikt — na te gaan of het aankopen van een woning waarvan men vooraf weet dat ze niet vrij kan zijn tegen de datum van de opzegging al dan niet een nalatigheid uitmaakt, die niet ten nadele van de verhuurder kan komen;

dat uit de voorliggende gegevens en stukken vaststaat dat, terwijl appellanten op 27 oktober 1988 opzegging betekenden tegen 1 mei 1989 — dus zes maanden vooraf — geïntimeerden reeds op 3 december 1988, — dus een goede maand na de opzegging — een appartement aankochten waarvan ze toen — vijf maanden voor het einde van de opzegging — reeds wisten dat zij dat appartement niet tijdig konden betrekken; geïntimeerden hebben zich derhalve vijf maanden vóór het verstrijken van de opzegging in een toestand geplaatst waardoor ze wisten geen gevolg aan een geldige opzegging te geven;

dat uit het geheel van de voorbereidende teksten toch duidelijk naar voren komt dat de sociale clausule ingebouwd is voor buitengewone omstandigheden waaraan en waartegen de huurder weinig vermag, doch dat is hier niet het geval; wanneer een dergelijke handelwijze stelselmatig door de rechtbank zou worden bekrachtigd, dan kan geen enkele opzegging geldig verklaard worden tegen de voorziene datum; het is voldoende dat de huurders een andere woning kopen of huren waarover ze pas maanden later kunnen beschikken om een rechtsgeldige opzegging teniet te doen; dit is in geen geval de *ratio legis* van deze bepaling;

dat de huurders over zes maanden tijd beschikten om een andere woning te vinden die tegen de gestelde datum te hunner vrije beschikking zou zijn, hetgeen ze niet hebben gedaan;

Overwegende bovendien dat appellanten terecht stellen dat in hun persoon eveneens buitengewone omstandigheden zijn; zij hebben immers opzegging betekend opdat het appartement tijdig vrij zou zijn om het in te richten voor hun zoon die op 30 juni 1989 huwt;

dat het persoonlijk gebruik van de eigenaar of een van zijn nabestaanden nu juist een van de redenen is die tijdens de voorbereidende besprekingen en in alle rechtsleer ter zake als voorbeeld gegeven wordt als buitengewone omstandigheid in de persoon van de verhuurder;

dat de eerste rechter dan ook hier ten onrechte, meer gewicht heeft gehecht aan het gezin van de huurders dan aan het jonge gezin dat zijn huwelijksleven in optimale voorwaarden wil starten;

dat immers niet uit het oog mag worden verloren dat geïntimeerden gerust voor deze korte tijd hun intrek kunnen nemen bij de moeder van eerste geïntimeerde;

Overwegende dat het hoger beroep derhalve gegrond voorkomt, hetgeen de ongegrondheid van het incidenteel beroep impliceert;

...

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

BESLAGRECHTER — 19 FEBRUARI 1990

Voorzitter: de h. Carette

Advocaten: mrs. Marneffe loco Erdman, Boens loco Van den Heuvel, Vlaeminck loco Van Hille en Stevens

**Burgerlijke rechtspleging — Uitvoerend beslag — Evenredige verdeling — Tegenspraak — Vorm — Aangetekende brief**

*Luidens art. 1629 Ger. W. dient de tegenspraak te worden gedaan bij deurwaardersexploot hetzij bij verklaring voor de gerechtsdeurwaarder. Het aanvaarden van een andere vorm van tegenspraak kan niet worden aangenomen.*

V. t/ B.V. W. e.a.

Overwegende dat — zoals opgemerkt in ons tussenvonnis — de vraag thans rijst of deze brieven «eventueel» als tegenspraak, tegen respectievelijk het oorspronkelijke ontwerp van vereffening en verdeling en tegen de eerste wijziging ervan, kunnen gelden;



dat meer algemeen de vraag dus is of er tegenspraak gedaan kan worden per aangetekende brief;

dat partijen in verband met deze kwestie, in hun conclusies na het tussenvonnissen, zoals verzocht hun standpunt hebben verduidelijkt;

Overwegende dat ter zake het volgende kan worden gesteld;

dat de wetgever in artikel 1629 van het Gerechtelijk Wetboek de tegenspraak regelde en bepaalt dat deze moet worden gedaan, hetzij bij deurwaardersexploot betekend aan de optredende gerechtsdeurwaarder, hetzij bij verklaring voor deze laatste;

dat verder dit artikel ook bepaalt dat de tegenspraak moet worden gevoerd binnen de termijn van vijftien dagen na verzending van het ontwerp, en dat nadien geen verzet meer aanvaard wordt;

dat deze termijn te zien is als een vervaltermijn op straffe van verval voorgeschreven; (vgl. drie soorten vervaltermijnen: R. De Corte, «Termijnen in het gerechtelijk recht», in *Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, Acco, Leuven, 1976, p. 33; zie ook Ch. Van Reepinghe, Verslag Gerechtelijke Hervorming, I, Staatsblad, 1964, p. 584);

dat aldus de wetgever een «niet-toelaatbaarheid» (onontvankelijkheid) heeft gecreëerd voor elke laattijdige tegenspraak;

dat voor het vaststellen van deze niet-toelaatbaarheid — door de gerechtsdeurwaarder of eventueel (zelfs ambtshalve: vgl. artikel 1396 van het Gerechtelijk Wetboek) door de beslagrechter — de in de wet bepaalde termijnen én vormen aldus van belang zijn;

dat met andere woorden niet «zo maar» door de wetgever bovenvermelde vormen van tegenspraak werden opgelegd, en dat deze moeten worden gezien in verband met de «sanctie» van niet-toelaatbaarheid;

dat nog anders gezegd het toepassen van de «sanctie» ook afhangt van het naleven van de vormen van tegenspraak; dat bij dit alles tevens van belang is dat de wetgever — terwijl hij dit in talrijke andere gevallen wél doet (wat heel significant is) — de aangetekende brief hier niet heeft toegelaten als vorm van kennisgeving;

dat de wetgever blijkbaar een grotere zekerheid heeft betracht inzake het bestaan van een tegenspraak;

dat de wetgever de zekerheid daarvoor heeft gevonden in het optreden van een ministeriële ambtenaar: een exploit van tegenspraak betekend door een gerechtsdeurwaarder of een akte van tegenspraak opgesteld door een gerechtsdeurwaarder;

dat immers ook de tegenspraak bij verklaring voor de gerechtsdeurwaarder in een akte dient te worden vermeld (Verslag Hermans, *Pasin.*, 1967, 1002);

dat mag worden aangenomen dat de wetgever de onzekerheid die een aangetekende brief nog altijd laat bestaan (vgl. o.a. G. De Leval, *La saisie-arrêt*, Luik, Fac. Dr., 1976, p. 172) heeft willen uitschakelen;

dat het aanvaarden van een andere vorm van tegenspraak aldus in tegenstrijd zou zijn met de bedoeling van de wetgever;

dat bepaalde rechtspraak en rechtsleer over deze kwestie (o.a. G. De Leval, «De la distribution par contribution», in *Rép. Not.*, t. XIII, livre IV, titre IV, nr. 54, en de aldaar geciteerde rechtspraak) evenals een gelijkaardig standpunt erdoor ingenomen inzake rangregeling (o.a. G. De Leval, «De

l'ordre», in *Rép. Not.*, t. XIII, livre IV, titre V, nr. 92; «L'ordre», *Rev. Not.*, 1982, 87-88 en de aldaar geciteerde rechtspraak) aldus niet kan worden gevolgd;

dat namelijk het feit dat bovenvermelde in de wet (artikel 1629 van het Gerechtelijk Wetboek) bepaalde vormen van tegenspraak niet op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven, slechts tot gevolg heeft dat er ter zake geen nietigheid kan worden uitgesproken, doch niet wegneemt dat er een niet-toelaatbaarheid kan worden vastgesteld wegens «niet correcte uitoefening» van de tegenspraak (vgl. R. De Corte, «Hoe autonoom is het procesrecht», in *Procesrecht vandaag*, Kluwer, Antwerpen, 1980, p. 9, c.);

dat met andere woorden een aangetekende brief hier niet «nietig» te noemen is (noch de tegenspraak zelf), maar wel een onregelmatigheid uitmaakt om tegenspraak te doen welke de niet-toelaatbaarheid tot gevolg heeft;

dat daarbij nog van belang is dat een beoordeling van de toelaatbaarheid ontsnapt aan de bepalingen van artikel 860 van het Gerechtelijk Wetboek en volgende (vgl. R. De Corte, «Hoe autonoom...», o.c., p. 13, nr. 32);

dat verder duidelijk in artikel 1629 van het Gerechtelijk Wetboek een toelaatbaarheidsvereiste is gesteld, gelet op de bewoordingen «... wordt geen verzet meer aanvaard...»;

Overwegende dat met het standpunt van de verwerende partijen op tegenspraak dan ook kan worden ingestemd en dat de aangetekende brieven niet als tegenspraak gelden;

dat anderzijds de eisende partij niet kan worden gevolgd waar zij stelt dat de gerechtsdeurwaarder in casu wel rekening heeft gehouden met de «tegenspraak» per gewone brief van de eerste verwerende partij op tegenspraak en van de tweede verwerende partij op tegenspraak;

dat immers deze brieven (respectievelijk van 9 maart 1989 en 13 februari 1989) geen «tegenspraak» formuleerden — d.w.z. geen verzet tegen een uitkering volgens het bestaande ontwerp van evenredige verdeling — doch enkel nieuwe gegevens bevatten over de «eigen» schuldvordering van respectievelijk deze partijen en dit tot vermindering ervan;

...

## VREDEGERECHT TE HEIST-OP-DEN-BERG

8 NOVEMBER 1990

Rechter: de h. Peeters

Advocaten: mrs. Lauwers en Geuens

### Verzekering — Premie — Motorrijtuigen — Deelbaarheid

*In de motorrijtuigenverzekering is de wettelijke en contractuele regeling van ondeelbaarheid van de jaarlijkse premie bij het wegvallen van het risico niet in strijd met de principiële deelbaarheid van de premie.*

N.V. A. t/ H.

Overwegende dat verweerder van oordeel is dat hij de per 1 oktober 1988 vervallen premie niet verschuldigd is omdat hij sinds juli 1988 de beschikking kreeg over een firmawagen;

Dat die stelling niet kan worden gevolgd;

Dat verweerder immers met zijn persoonlijke wagen kon blijven rijden en zijn voertuig overigens op een openbaar parkeerterrein te koop werd gesteld;

Dat de wagen eerst per 25 januari 1989 door het Bestuur van het Vervoer werd geschrapt en in elk geval aanlegster tot op die datum dekking diende te verlenen, aangezien de wagen niet uit het verkeer was en zich een risico in laste van de verzekeraar tot 25 januari 1989 kon voordoen;

Overwegende dat, bij het wegvallen van het risico, de hele premie verschuldigd is overeenkomstig de algemene voorwaarden van de polis;

Dat in dit geval de overeenkomst wordt geschorst en het pro rata gedeelte van de premie op het credit van de verzekerde terechtkomt, totdat het hetzij opnieuw wordt aangewend voor verzekering van hetzelfde of een ander voertuig, hetzij de schorsing vijf jaren aanhoudt en de verrekening van de premie geschiedt op basis van artikel 34 der algemene polisvoorwaarden, modelpolis in het raam van de verplichte verzekering voor motorvoertuigen;

Dat hierbij een waarborg werd ingebouwd tegen gebeurlijke tekortkomingen van de verzekerde aan zijn getrouwheidsplicht tegenover zijn medecontractant;

Overwegende dat deze wettelijke en contractuele regeling geenszins in strijd is met de principiële deelbaarheid der verzekeringspremies, aangezien nu partijen precies overeen kwamen de jaarlijkse premie niet op te delen in fracties;

Overwegende dat verweerder dan ook gehouden is het saldo van de per 1 oktober 1988 vervallen premies burgerlijke aansprakelijkheid te betalen;

...

## RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

### Hof van Cassatie (1e Kamer), 28 september 1990

*Gemeentebelasting – Over verscheidene jaren verschuldigde verhaalbelasting – Betaling van het hele kapitaal ineens – Bezwaar ingediend vóór toezending van aanslagbiljet – Ontvankelijk*

Verweerder had, gebruik makend van de mogelijkheid die de belastingverordening hem daartoe bood, het hele kapitaal van een jaarlijks verschuldigde verhaalbelasting ineens betaald. Tegen de bestreden beslissing (Bestendige Deputatie Antwerpen, 24 maart 1988), die voor een dienstjaar een bepaald bedrag als niet verschuldigd aanmerkt, voert de gemeente aan dat de bestendige deputatie het bezwaar van verweerder ten onrechte heeft aangenomen, nu het was ingediend voordat een aanslagbiljet was gezonden.

«Overwegende dat de bestendige deputatie het bezwaar van verweerder tegen de aanslag in de gemeentebelasting op aanleg van riolen, dienstjaar 1982, artikel 14, gegrond verklaart en beslist dat een bedrag van 13.886 frank als niet verschuldigd zal worden geboekt en, indien gekweten, zal worden terugbetaald;

«Wat het eerste onderdeel betreft:

«Overwegende dat, hoewel inzake directe gemeentebelastingen de belastingsschuld ontstaat uit de belastingverorde-

ning en de aanwezigheid van de erin bedoelde belastbare toestand, zulk een belasting, blijkens het bepaalde in de artikelen 137 en 139 van de Gemeentewet van 30 maart 1836, pas definitief verschuldigd en eisbaar is nadat de belasting is vastgesteld door inkohiering en het kohier uitvoerbaar is verklaard binnen de wettelijk bepaalde termijn;

«Overwegende dat de termijn om bij de bestendige deputatie een bezwaarschrift inzake directe belastingen in te dienen een vervalttermijn is en de openbare orde raakt; dat artikel 8 van de wet van 5 juli 1871 die termijn bepaalt op drie maanden te rekenen vanaf de afgifte van het uittreksel van het kohier aan de belastingsschuldige;

«Overwegende dat de artikelen 137 en 139 van de Gemeentewet van 30 maart 1836 niet uitsluiten dat de belastingplichtigen, wanneer de gemeenteverordening hun daartoe de mogelijkheid biedt, de directe verhaalbelastingen die jaarlijks verschuldigd zijn, uit eigen beweging kwijten door betaling ineens van het kapitaal dat met de jaarlijkse heffingen overeenstemt; dat te dezen artikel 9 van de litigieuze belastingverordening bepaalt: 'De beslatingplichtige kan, te allen tijde, het eigendom ontlasten van het bedrag der terugvorderbare uitgaven, die erop betrekking heeft, door aan de gemeente het bedrag der nog niet eisbare schijven van het kapitaal te storten. De interest is steeds verschuldigd voor het jaar tijdens hetwelk de betaling plaatsheeft»;

«Overwegende dat, in het geval van spontane kwijting ineens van de directe gemeentebelasting, niet noodzakelijk een voorafgaande inkohiering van het kapitaal vereist is; dat alsdan artikel 8 van de wet van 5 juli 1871 er niet aan in de weg staat dat de belastingplichtige, na de vrijwillige kwijting van de belasting maar vóór de formele inkohiering ervan, een bezwaarschrift indient bij de bestendige deputatie;

Dat het onderdeel faalt naar recht.»

(Voorzitter: de h. Caenepeel – Rapporteur: de h. Rauws – Openbaar ministerie: de h. Tillekaerts – Advocaten: mrs. Bützler en Geinger – In de zaak: Gemeente Schilde t/ B.)

### Hof van Cassatie (2e Kamer), 30 oktober 1990

*Wegverkeer – Twee samenkomende wegen elk voorzien van verkeersbord B 1 (voorrang verlenen) – Rechts heeft voorrang*

Eisers voorziening tegen het bestreden arrest (Hof Antwerpen, 2 november 1989) wordt o.m. op de volgende grond verworpen:

«Overwegende dat, wanneer twee samenkomende wegen elk voorzien zijn van een zelfde verkeersbord, te dezen het verkeersbord B 1, de in artikel 12.3.1, tweede lid, bepaalde uitzonderingen niet gelden en de door artikel 12.3.1, eerste lid, bepaalde algemene voorrangsregel van rechts van toepassing is.»

(Voorzitter: de h. Boon – Rapporteur: de h. Holsters – Openbaar ministerie: de h. D'Hoore – Advocaat: mr. Borgers – In de zaak: B. t/ C. e.a.)

**Hof van Cassatie (1e Kamer), 2 november 1990**

*Verzekering – Verzwijging bij het invullen van het verzekeringsvoorstel – Bewijslast – Verzekeraar*

Tegen het bestreden arrest (Hof Antwerpen, 25 november 1987) werpt eiseres, verzekeraar, het volgende op: de gene die aanspraak maakt op het kapitaal van een levensverzekering, behoort te bewijzen dat hij aan de verzekeraar de volledige en juiste inlichtingen heeft verschaft die deze nodig heeft om het risico juist te waarderen; in strijd met die regel neemt het arrest aan dat het aan de verzekeraar staat te bewijzen dat het gebruik van een kalmerend middel door de verzekerde reeds een aanvang nam bij het invullen van het verzekeringsvoorstel. Het middel wordt als volgt verworpen:

«Overwegende dat, luidens artikel 1315 van het Burgerlijk Wetboek, hij die beweert bevrijd te zijn, het bewijs moet leveren van de betaling of van het feit dat het tenietgaan van zijn verbintenis heeft teweeggebracht; dat, luidens artikel 870 van het Gerechtelijk Wetboek, iedere partij het bewijs moet leveren van de feiten die zij aanvoert;

«Dat, in overeenstemming met die regels, de verzekeraar die aanvoert dat een feit, waarop hij zoals te dezen de nietigheid van de levensverzekeringsovereenkomst of de exceptie van verzwijging uit artikel 9 van de Verzekeringwet grondt, reeds bestond bij het invullen van het verzekeringsvoorstel en verzwegen is door de verzekeringnemer, de werkelijkheid van dat feit moet bewijzen.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Soetaert, eerste voorzitter – Openbaar ministerie: de h. du Jardin – Advocaten: mrs. Simont en Bützler – In de zaak: N.V. G. t/ N.V. K. en B.)

**Hof van Cassatie (1e Kamer), 2 november 1990**

*Erfrecht – Kleine nalatenschap – Overname beperkt tot de woning – Ook mogelijk als deze een boerderijgebouw is*

Het bestreden vonnis (Rb. Brugge, 24 februari 1989) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat, wanneer de goederen van een erfenis die onder de wet van 16 mei 1900 op de erfregeling van de kleine nalatenschappen valt, niet behoren tot een landbouwexploitatie, de in die wet bedoelde erfgenamen het recht hebben om hun overneming naar schatting te beperken tot de woning die bij het overlijden van de erflater door deze, zijn echtgenoot of een van zijn afstammelingen betrokken werd, benevens de stoffering;

«Dat aan zodanige overneming niet in de weg staat dat het om een 'hoevewoning' zonder daarmee verbonden landbouwexploitatie gaat, noch dat die overneming 'een benadeling' zou inhouden voor de andere erfgenamen, ten gevolge van depreciatie van andere boedelgoederen door 'afsplitsing';

«Overwegende dat het vonnis de vraag van eiser tot overneming naar schatting van de woning met de stoffering niet wettig heeft kunnen verwerpen alleen op grond dat 'het hier een hoevewoning betreft' en dat 'toelating geven aan tweede verweerder (eiser) tot overname enkel van de hoevewoning

een benadeling zou inhouden voor de andere erfgenamen, aangezien een dergelijke afsplitsing ongetwijfeld een depreciatie zou meebrengen'».

(Voorzitter-rapporteur: de h. Soetaert, eerste voorzitter – Openbaar ministerie: de h. du Jardin – Advocaat: mr. Van Ommeslaghe – In de zaak: S. t/ S. e.a.)

**WETGEVING IN KORT BESTEK**

*Onder de zorg van het departement Rechten van de U.I.A. Aan het nazien van het Belgisch Staatsblad van maart 1990 verleenden hun medewerking: W. Lambrechts, E. De Bruyne en Ph. Ernst.*

**Verlaging van de roerende voorheffing**

De wet van 22 februari 1990 (B.S., 1 maart 1990, 2e uitgave) verlaagt de broninhouding op de interesten van obligaties, kasbons, bankrekeningen enz. van 25% tot 10%, zonder te raken aan het bevrijdende karakter van die belasting. De roerende voorheffing op dividenden en royalties blijft vooralsnog (?) onveranderlijk vastgesteld op 25% (20% voor de zogenaamde AFV-aandelen). Die tariefverlaging is toepasselijk op de inkomsten toegekend in uitvoering van obligaties, kasbons en dergelijke uitgegeven vanaf 1 maart 1990 en op gelddeposito's vanaf 1 januari 1990.

De mindere budgettaire inkomsten worden gecompenseerd, enerzijds, door een beperking van het fiscale gunststatuut van de coördinatiecentra en, anderzijds, een spreiding in de tijd van de belastingvoordelen voor de vennootschappen die in het kader van de zogenaamde Aandelenwet in 1982 en 1983 werden opgericht of hun kapitaal verhoogden.

Om te vermijden dat beleggers hun oude obligaties en kasbons waarvan de opbrengsten onderworpen blijven aan het oude tarief van 25% door hun financiële instellingen laten inkopen en omzetten in nieuwe beleggingen waarvan de interesten worden afgeroomd door de nieuwe roerende voorheffing van slechts 10%, werd in het Wetboek van de met het zegel gelijkgestelde taksen een bijzondere belasting ingevoerd die zal worden geheven op de aangroei bij financiële instellingen van zulke beleggingsinstrumenten.

E.D.

**Positieve acties**

Het K.B. van 27 februari 1990 bevat maatregelen tot bevordering van gelijke kansen voor mannen en vrouwen in de overheidsdiensten (B.S., 8 maart 1990). Positieve acties hebben tot doel de feitelijke ongelijkheden die de kansen van de vrouwen nadelig beïnvloeden, op te heffen. Die acties worden gevoerd door middel van gelijke-kansenplannen die maatregelen bevatten tot verbetering van de nadelige gevolgen die voor de vrouwen voortvloeien uit traditionele maatschappelijke toestanden en gedragingen, en maatregelen tot bevordering van hun aanwezigheid in en hun deelneming aan het beroepsleven op alle hiërarchische niveaus.

Een andere stap werd gezet met de wet van 20 juli 1990 ter bevordering van de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in organen met adviserende bevoegdheid (*B.S.*, 9 oktober 1990).

*W.L.*

### Openbaarheid lozingsvergunningen

Het decreet van 28 juni 1985 betreffende de milieuvergunningen had het beginsel vastgelegd van de openbaarheid van de verleende vergunningen. Niettemin bleven de vergunningen die verleend waren vóór de inwerkingtreding van dat decreet, beheerst door de vroegere procedures, zodat de openbaarheid slechts voor de toekomst zou gelden.

Krachtens het decreet van 7 februari 1990 tot wijziging van het decreet van 28 juni 1985 (*B.S.*, 13 maart 1990) zullen de bestaande lozingsvergunningen eveneens aan het beginsel van de openbaarheid worden onderworpen.

In dat verband kan worden verwezen naar de E.E.G.-richtlijn van 7 juni 1990 inzake de vrije toegang tot milieuinformatie.

Aan de Vlaamse Executieve wordt de bevoegdheid gelaten om de modaliteiten te bepalen. Tot op heden is het besluit van de Vlaamse Executieve nog niet genomen.

*W.L.*

### Het uniek statuut

In het openbaar ambt bestonden te veel tewerkstellingstypes (aanwerving van statutairen, van tijdelijken, indienstneming van contractanten, van B.T.K.'ers, van jonge stagiairs, tewerkstelling van werklozen). Vereenvoudiging en uniformisering van de arbeidsstelsels in het openbaar ambt was noodzakelijk. Daartoe werd overgegaan door de wet van 20 februari 1990 betreffende het personeel van de overheidsbesturen en van sommige instellingen van openbaar nut, het zogeheten uniek statuut (*B.S.*, 13 maart 1990).

De wet beoogt een dubbel doel.

1. Voortaan blijven er slechts twee personeelscategorieën in de besturen over: enerzijds de statutairen, om aan permanente noodwendigheden, zoals zij in de personeelsformaties uitgedrukt zijn, het hoofd te bieden, anderzijds de contractanten om aan limitatief opgesomde precieze behoeften te beantwoorden:

- als antwoord op een buitengewone en tijdelijke behoefte, bv. de uitreiking van de nieuwe identiteitskaarten door de gemeenten;

- de vervanging van de personeelsleden die hun betrekking niet bekleden (loopbaanonderbreking, zending, disponibiliteit, enz.) of slechts deeltijds bekleden (verlof wegens verminderde prestaties);

- het vervullen van bijkomende of specifieke opdrachten zoals bepaald in de K.B. van 7 maart 1974 en 1 maart 1976.

Die rationalisatie in het personeelsbeheer gaat gepaard met een betere bescherming van het contractueel personeelslid.

2. De vereenvoudiging en uniformisering van de tewerkstellingstypes vereisen het beheer van een overgangsperiode en de oprichting van verdwijningskaders om de tewerkstelling te waarborgen van het niet-statutair personeel wiens aanwerving niet met een van de limitatief opgesomde gevallen zou overeenstemmen.

Praktische regelingen zijn reeds gepubliceerd met de circulaire nr. 330 van de minister van Openbaar Ambt van 4 mei 1990 en de omzendbrief van 28 maart 1990 van de gemeenschapsminister van Binnenlandse Aangelegenheden en Openbaar Ambt, beiden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 2 juni 1990.

*W.L.*

### Onteigeningen ten algemenen nutte in Brussel

In het *R.W.*, 1988-89, 266, werd vermeld onder welke omstandigheden werd overgegaan tot het goedkeuren van het decreet van 6 mei 1988 betreffende de onteigeningen ten algemenen nutte in Wallonië.

Dezelfde redenen liggen ten grondslag aan het decreet van de Vlaamse Raad van 13 april 1988 vermeld in *R.W.*, 1988-90, 416, en aan de ordonnantie van 22 februari 1990 betreffende de onteigeningen van openbaar nut doorgevoerd of toegestaan door de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve (*B.S.*, 15 maart 1990).

De onteigening ten algemenen nutte wordt mogelijk gemaakt in de gevallen waarin de Executieve van oordeel is dat het verwerven van onroerende goederen noodzakelijk is voor de ontwikkeling van de infrastructuur of voor haar beleid in gewestelijke materies. Daarnaast wordt door deze ordonnantie de Executieve bevoegd om, geval per geval, alle ondergeschikte besturen, alsmede alle organismen van openbaar nut die tot haar rechtsgebied behoren, machtiging tot onteigening te verlenen.

*W.L.*

### Hypotheekwet

Twee wetten hebben een wijziging gebracht in de Hypotheekwet.

1. De wet van 19 februari 1990 tot aanvulling van art. 20 van de Hypotheekwet en tot wijziging van art. 1889 B.W. met het oog op de bescherming van de onderaannemers (*B.S.*, 24 maart 1990) strekt ertoe de situatie van de onbetaalde onderaannemer te verbeteren enerzijds door hem een bijzonder voorrecht toe te kennen op de schuldvordering die de hoofdaannemer heeft t.a.v. de opdrachtgever (nieuw voorrecht onder 12° van art. 20 Hypotheekwet) en anderzijds door hem een duidelijk rechtstreeks vorderingsrecht te verlenen tegen de opdrachtgever die nog betaling verschuldigd is aan de hoofdaannemer: de onderaannemer wordt uitdrukkelijk opgenomen in art. 1798 B.W.

Voor een uitgebreidere commentaar raadplege men Dirix, E., «Het voorrecht en de directe vordering van de onderaannemer», *R.W.*, 1989-90, 1232-1235.

2. Een andere wet van 19 februari 1990 interpreteert art. 10 van de Hypotheekwet in die zin dat de schadevergoeding die door derden verschuldigd mocht zijn wegens het tenietgaan of de beschadiging van het met voorrecht of hypotheek bezwaarde goed ook verschuldigd is bij waardeverlies.

*W.L.*

### Landbouwinvesteringsfonds

In de eerstkomende jaren zal het Landbouwinvesteringsfonds verder zijn aanvullende waarborg moeten kunnen verlenen voor de kredieten aan land- en tuinbouwers. Ook de

voortzetting van de politiek van steunverlening aan de coöperaties voor verwerking en afzet van land- en tuinbouwprodukten zal het verlenen van de waarborg van het fonds noodzakelijk maken. Dit rechtvaardigde een nieuwe aanpassing van de grens van die waarborg tot 33 miljard frank, wat geschiedde bij de wet van 15 februari 1990 tot wijziging van de wet van 15 februari 1961 houdende oprichting van een landbouwinvesteringsfonds (*B.S.*, 28 maart 1990).

W.L.

## Consolidatie

In het *B.S.* van 27 maart 1990 verschenen drie K.B.'s van 6 maart 1990:

1) *Het koninklijk besluit op de geconsolideerde jaarrekening van de ondernemingen*. Dit besluit zorgt voor de uitvoering van de Zevende Richtlijn van de Raad van de E.E.G. (nr. 83/349 van 13 juni 1983 betreffende de geconsolideerde jaarrekening, *Pb.L.*, 193 van 18 juli 1983, 1). De bevoegdheid van de Koning om voorschriften vast te stellen m.b.t. de geconsolideerde jaarrekening steunt op artikel 11, 1°, van de Boekhoudwet (17 juli 1975, *B.S.*, 4 september 1975).

De vastgestelde voorschriften bepalen welke ondernemingen verplicht zijn een geconsolideerde jaarrekening op te stellen (toepassingsgebied), welke ondernemingen in de consolidatie moeten worden opgenomen (de «consolidatiekring») en welke regels voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening moeten worden gehanteerd.

Het K.B. regelt ook de controle op de geconsolideerde jaarrekening, het opstellen van een geconsolideerd jaarverslag en controleverslag en de openbaarmaking van de geconsolideerde jaarrekening en verslagen.

Juridisch moet de geconsolideerde jaarrekening vooral bijdragen tot een betere, vollediger informatieverstrekking over het vermogen, de financiële positie en de resultaten van de consoliderende onderneming en haar dochterondernemingen als geheel. Deze ondernemingen, waartussen een affiliatieverband bestaat, worden daartoe in de geconsolideerde jaarrekening voorgesteld als vormden zij één enkele onderneming.

De consolidatie wordt verplicht zowel voor verticale verbanden (moeder/dochterverhouding, gebaseerd op het begrip «controle»), als voor horizontale verbanden (consortiumstructuur, gebaseerd op het begrip «centrale leiding»).

2) *Een koninklijk besluit tot wijziging van het K.B. van 27 november 1973 houdende reglementering van de economische en financiële inlichtingen te verstrekken aan de ondernemingsraden*. Met de geconsolideerde jaarrekening wordt een betere, vollediger financiële informatieverstrekking beoogd, o.m. ten behoeve van de ondernemingsraden. Krachtens de aangebrachte wijziging moet ook de ondernemingsraad voortaan informatie krijgen over de geconsolideerde jaarrekening, wanneer de onderneming consolidatieplichtig is, of wanneer zij integraal of naar evenredigheid is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van een andere onderneming.

3) *Een koninklijk besluit tot wijziging van het K.B. van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen*. Het K.B. van 1976, meer bepaald de bijlage bij dit K.B., wordt aangepast aan het Consolidatiebesluit. Zo zijn er o.m. enkele belangrijke aanpassingen van begripsom-

schrijvingen («verbonden ondernemingen», «deelnemingen», «aandelen»).

*Toepassing*. Het eerste en het tweede K.B. en enkele bepalingen van het derde K.B. zijn voor de eerste maal van toepassing op de jaarlijkse informatie over het boekjaar dat ingaat na 31 december 1990 (d.i. eigenlijk één jaar later dan vereist door de Zevende Richtlijn). De meeste bepalingen van het derde besluit zijn reeds van toepassing op de jaarrekeningen afgesloten aan het eind van het «boekjaar in uitvoering op» de dag van bekendmaking van het besluit in het Belgisch Staatsblad (d.i. 27 maart 1990).

Ph. E.

## BOEKEN

B.F. KEULEN, *Bankbreuk, ons strafrechtelijk faillissementsrecht*, Gouda Quint BV, Arnhem, 1990, 350 pp.

Dit boek werd door de auteur op 10 mei 1990 als proefschrift verdedigd aan de Rijksuniversiteit van Groningen en biedt een overzicht en bespreking van het geldende Nederlandse strafrechtelijke faillissementsrecht. Aan de hand van wetsgeschiedenis, jurisprudentie en literatuur worden de delictomschrijvingen van de artikelen 194 en 240 t/m 347 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht geïnterpreteerd. Met de rechtsleer en rechtspraak die na 1 november 1989 ter beschikking kwam, kon slechts sporadisch rekening worden gehouden.

In het eerste hoofdstuk wordt een historische schets gegeven van de faillissementsdelicten tot op heden. Centraal hierbij staat de Faillissementswet van 1896, die bepaalt dat zowel kooplieden als niet-kooplieden in staat van faillissement kunnen worden verklaard. De staat van kennelijk onvermogen wordt afgeschaft. Pas in 1955 wordt ook in het strafrechtelijk faillissementsrecht het verschil tussen kooplieden en niet-kooplieden opgeheven.

Het faillissementsrecht dat in het Wetboek van Koophandel in 1838 is neergelegd, betekende dat voor de strafbaarheid niet langer de staking van betaling doch wel de faillietverklaring doorslaggevend was. Toch oordeelde de Commissie-De Wal, ontwerper van het Wetboek van Strafrecht van 1886, dat zowel voor als na de faillietverklaring faillissementsdelicten kunnen worden gepleegd.

In het tweede hoofdstuk wordt nader ingegaan op de belangen die door het strafrechtelijk faillissementsrecht worden beschermd, belangen die onder drie noemers kunnen worden ondergebracht: het openbaar krediet, het vermogen van de schuldeisers en het openbaar gezag.

In het derde hoofdstuk bespreekt de auteur het bestanddeel dat alle faillissementsdelicten gemeenschappelijk vertonen, namelijk «in staat van faillissement».

Het faillissementsvereiste, aldus de auteur, is in de meeste faillissementsdelicten verwerkt als een kwaliteit. Zo is in de artikelen 340 en 341 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht strafbaar gesteld «hij die in staat van faillissement is verklaard». Deze formulering is adequaat als het gaat om na de faillietverklaring gepleegde delicten. Het niet verantwoorden van baten door de gefailleerde schuldenaar bijvoorbeeld is een kwaliteitsdelict. Vóór de faillietverklaring gepleegde faillissementsdelicten zijn evenwel geen kwaliteitsdelicten. Bij deze delicten functioneert het bestanddeel «in staat van faillissement» in wezen als bijkomende voorwaarde van strafbaarheid.

Dat het faillissementsvereiste ook bij de vóór de faillietverklaring gepleegde delicten is geformuleerd als een kwaliteit, heeft volgens B.F. Keulen twee nadelen: enerzijds heeft het ertoe geleid dat de wetgever de vóór de faillietverklaring gepleegde delicten in de verleden tijd heeft geformuleerd waardoor een toestand strafbaar wordt gesteld in plaats van een gedraging; anderzijds geeft de wettelijke formulering aanleiding tot het misverstand dat vóór de faillietverklaring geen faillissementsdelicten kunnen worden gepleegd.

De auteur geeft er dan ook de voorkeur aan om het faillissementsvereiste bij de vóór de faillietverklaring gepleegde delicten daadwerkelijk als bijkomende voorwaarde te formuleren.

Vóór de faillietverklaring gepleegde delicten vallen als het ware in twee delen uiteen: een gedraging en een bijkomende voorwaarde van strafbaarheid. De onderlinge verhouding van deze twee delen doet echter vragen rijzen, o.m. omtrent de strafbaarheid van de schuldenaar die na onttrekking van activa aan de boedel deze berouwvol terugbrengt vóór de dag van de faillietverklaring. Ook wordt de vraag gesteld naar de strafbaarheid van de poging tot een faillissementsdelict als er geen faillietverklaring is.

De auteur is van oordeel dat ook aan het vereiste van faillietverklaring voor de strafbaarheid zoals gesteld door de Nederlandse Wetgever enkele nadelen verbonden zijn, o.m. dat een faillissementsdelict, gepleegd vrij vóór de faillietverklaring, in theorie kan verjaren voor het vervolgbaar is.

De auteur opteert dan ook om voor de strafbaarheid het bewijs van ophouden van betaling te laten volstaan. Ook concludeert hij dat faillietverklaring bij geen van de faillissementsdelicten in kracht van gewijsde hoeft te zijn gegaan eer de strafbaarheid intreedt.

In het vierde hoofdstuk behandelt B.F. Keulen een van de twee delingen die het geldende strafrechtelijk faillissementsrecht kenmerken: die tussen eenvoudige en bedrieglijke bankbreuk. Beide delicten worden besproken vanuit hun historische achtergrond en het criterium dat vorm geeft aan het onderscheid tussen beide: «ter bedrieglijke verkorting van de rechten van de schuldeisers».

De auteur heeft enkele kritische bemerkingen bij dit kernbestanddeel van de faillissementsdelicten. In feite, zo stelt de schrijver, kunnen de schuldeisers alleen hun rechten door het delict minder goed effectueren. Bovendien is de interpretatie «verkorting van vermogensrechten» te eng en acht hij het verkieslijker de term «benadeling van de schuldeisers» te gebruiken om op deze wijze ook de schuldenaar te bestraffen die geen administratie houdt ten einde zijn financiële reilen en zeilen verborgen te houden. Ook is de auteur van oordeel dat het intentioneel bestanddeel «bedrieglijk» beter vervangen wordt door een formulering die de omschreven interpretatie letterlijk weergeeft: «wetende dat hij daardoor zijn schuldeisers benadeelt». Uitgangspunt hierbij is dat de eis van kwade trouw betekenis heeft voor de strafbaarstelling van de bevoordeling van een schuldeiser doch in de andere strafbaar gestelde gedragingen reeds min of meer besloten ligt.

In het vijfde hoofdstuk gaat B.F. Keulen ook dieper in op de delictsomschrijving van het onttrekken van een goed aan de boedel, een misdrijf dat zich voordoet in verschillende vormen, gaande van het buiten bereik brengen van de curator van goederen onder faillissementsbeslag, het niet verantwoorden van een goed aan de curator, het veroorzaken van insolventie tot het vernielen van goederen behorende tot de failliete boedel.

Uit de systematiek van de faillissementsdelicten kan, volgens de auteur, worden afgeleid dat de Nederlandse wetgever het vervreemden van een goed voordat de faillietverklaring is uitgesproken, niet als onttrekken van dat goed aan de boedel heeft gezien. In art. 341ten 2e Sr. is immers strafbaar gesteld het om niet of klaarblijkelijk beneden de waarde vervreemd hebben van een goed. Dat maakt het niet aannemelijk dat het vóór de faillietverklaring vervreemd hebben van een goed (ook) een onttrekking kan opleveren. Toch heeft de Hoge Raad in een uitspraak van 18 juni 1981, genaamd het NUT-arrest, aangenomen dat de onttrekking aan de boedel in het vervreemden van dat goed voor de faillietverklaring kan bestaan» (p. 125). Deze uitspraak is een nieuw geluid door de stelling dat een goed tegenwoordig – anders dan vroeger – niet meer tot de failliete boedel hoeft te (gaan) behoren om aan de boedel onttrokken te worden.

De bijzonder ruime interpretatie die aan het bestanddeel «goed» wordt gegeven, maakt het echter volgens de auteur niet mogelijk het wederrechtelijk kopiëren van gegevensbestanden in geval van faillissement in de bestaande delictsomschrijvingen in te passen.

De schrijver stelt verder voor de strafbaarstelling van de bevoordeling van schuldeisers te beperken tot het geval waarin de schuldenaar weet dat zijn faillissement is of zal worden aangevraagd.

Verder wordt nader ingegaan op enkele delictsomschrijvingen opgenomen onder titel XXVI van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht, die hoogst zelden als grondslag voor een veroordeling dienen wegens het feit dat zij veelal een dubbele zijn van – en dus overlapt worden door – de telastlegging van het onttrekken van

een goed aan de failliete boedel. Het betreft hier het misdrijf van buitensporig verteer (art. 340 Sr.), het aangaan van leningen onder bezwarende voorwaarden teneinde het faillissement uit te stellen en de zgn. sluipovereenkomst, het geheime akkoord tussen de gefailleerde (of een derde) en een schuldeiser, waarin aan deze laatste bepaalde voordelen beloofd worden als hij voor het door de failliet aangeboden akkoord stemt. De auteur stelt voor om de drie genoemde delictsomschrijvingen uit het Wetboek van Strafrecht te schrappen.

In het zesde hoofdstuk ten slotte breekt de auteur een lans om ook in de strafwet de mogelijkheid te creëren tegen het misbruik van rechtspersonen op te treden. Hij suggereert dan ook om het veroorzaken van insolventie en het niet boekhouden bij sommige rechtspersonen strafbaar te stellen.

Het werk is een vingerwijzing naar de wetgever om in het kader van de Europese eenmaking dringend werk te maken van de wijziging van de strafbaarstelling van titel XXVI van het Wetboek van Strafrecht. Teneinde de wetgever behulpzaam te zijn bij het maken van een dergelijk voorstel tot wetswijziging werd in bijlage een alternatief geformuleerd voor het geldend strafrechtelijk faillissementsrecht.

Ook de Belgische delictsomschrijvingen van eenvoudige en bedrieglijke bankbreuk zijn op bepaalde punten aan een grondige herdenking toe. Ik denk hier aan artikel 573, 3°, van het Wetboek van Koophandel. Wellicht is in het boek van B.F. Keulen een aanzet te vinden om in de nabije toekomst hier werk van te maken.

Het werk, dat uitvoerig gestoffeerd is met voetnoten en verwijzingen, sluit af met een samenvatting die bovendien in het Duits werd vertaald. Voor de samenstelling van dit proefschrift werd geput uit alles wat de Nederlandse rechtsbibliotheek ter beschikking stelt aan bronnenmateriaal zoals blijkt uit de omstandige lijst van aangehaalde literatuur. Verder bevat het boek een afdruk van de geldende wetsbepalingen, een personenregister, zaakregister en jurisprudentieregister wat de consultatie en toegankelijkheid ten zeerste vergemakkelijkt.

Deze verdienstelijke bijdrage tot een betere kennis van het Nederlandse strafrechtelijke faillissementsrecht verdient aanbevelen te worden bij elke rechtspracticus die met de gestelde problematiek begaan is.

*J. Luyckx*

## MEDEDELINGEN

### Lessencyclus "Actuele problemen van Europese integratie"

Van 7 februari tot 23 mei 1991 vindt aan de Rechtsfaculteit van de K.U.Leuven College De Valk, Tiensestraat 41 te Leuven, een Engelse lessencyclus plaats, die jaarlijks wordt aangeboden in het kader van de Generale Bank Leerstoel, met als thema: "De E.E.G. en Oost-Europa en de Economische en Monetaire Unie".

Die cyclus wordt geopend met een inaugurale les over "Costs and benefits of a monetary union in Europe" door prof. P. De Grauwe, op donderdag 31 januari 1991 om 17u00 in de Promotiezaal van de universiteit aan de Naamsestraat 22.

De overige lessen over de E.M.U. (in totaal 10 uur) en over de relatie E.E.G./Oost-Europa (in totaal 18 uur), worden gegeven door de professoren P. De Grauwe en K. Malfliet (K.U.Leuven), D.T. Llewellyn (Loughborough University), M. Maresceau (R.U.Gent) en de heren J. Pipkorn en C.W.A. Timmermans (juridische dienst E.G. Commissie).

De lessencyclus, in de eerste plaats bestemd voor post-graduate en laatste jaarsstudenten, staat mits betaling eveneens open voor andere geïnteresseerden.

Inlichtingen: de heer Parmentier, Centre for Advanced Legal Studies, Tiensestraat 41, 3000 Leuven (tel. 016/28.52.08; fax: 016/28.52.75).